

Muntanya

www.cec.cat

ANY 141 • DESEMBRE 2017

923

MONOGRÀFIC

75 ANYS
DEL CADE

3,95 €

00923
9 770212 211006

NOVA SECCIÓ: EXCURSIONISME CIENTÍFIC

■ Quota anual soci CEC
amb tots els avantatges

■ Subscripció a la
revista *Muntanya*:
4 números a l'any

■ Imatges de
l'Arxiu Fotogràfic

■ Cursos de l'Escola de Muntanya: alpinisme, escalada,
esquí de muntanya, descens de barrancs i orientació GPS
i estada formativa a Chamonix

■ Gorra plegable CEC

■ Samarreta CEC:
tècnica o de cotó

Per Nadal regala CEC

A atenció al soci o al web del CEC
podràs sol·licitar un fantàstic
val obsequi personalitzat

■ Quota anual sala
d'escalada del CEC

■ Xecs-regal de 25€ per bescanviar
com a descompte en qualsevol activitat
o quota del CEC

■ Viatges i ascensions: Toubkal amb
raquetes de neu, Silvretta amb esquís
de muntanya, ascensió al Mont Blanc,
ascensió a l'Aneto.

Redacció i administració
Centre Excursionista de Catalunya
Paradis, 10
08002 Barcelona
☎ 933 152 311
revista.muntanya@cec.cat

Director
Ferran Alexandri
ferran.muntanya@cec.cat

Consell assessor
Joan Campañà, Enric
Nosàs, Josep M. Sala

Consell de redacció
David Mengual,
Mari Nivera, Damià Pérez,
Joan Quintana, Albert
Vidal, Enric Soler

Edició i correcció
Ferran Alexandri

Disseny i maquetació
Toni Inglès

Cartografia
Albert Martínez

Publicitat
Jaume Prenafeta
jprenafeta@cec.cat

Subscripcions i vendes
Marina Simó
☎ 933 152 311
coordinacio@cec.cat

Distribució a llibreries
Llibreria Altair
☎ 933 427 177

Impressió
SAGRAFIC

Dipòsit legal:
B-545-1958
ISSN: 0212-2111

La revista *Muntanya* respecta les opinions expressades a través dels articles dels seus col·laboradors, però no les comparteix necessàriament, fent propis només els continguts de l'editorial.

La revista *Muntanya*, editada pel Centre Excursionista de Catalunya, segons el que preveu l'article 32.1 paràgraf segon del TRL-PI vigent, s'oposa expressament a què qualsevol de les pàgines d'aquesta revista, o bé una part d'aquestes pàgines, siguin utilitzades per a la realització de resums de premsa. Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser feta amb l'autorització dels titulars, tret de les excepcions previstes per la llei. Adreueu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si us cal fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta publicació (www.conlicencia.com; ☎ 917 021 970 / 932 720 445).

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Muntanya

ANY 141 • DESEMBRE 2017

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA / CLUB ALPÍ CATALÀ

SUMARI

MONOGRÀFIC CADE 75 ANYS

8 CRÒNICA ALPINA DE 75 ANYS DEL CADE

Joan Jover

Des dels inicis del CADE l'any 1942, aquest treball desenvolupa l'activitat i la història del Centre Acadèmic d'Escalada del CEC dècada a dècada fins a l'arribada del segle XXI.

28 DEL MONT TÀBER AL REIALME DE LES NEUS ETERNES

Jordi Lalueza-Fox

Un repàs extens i molt ben documentat de les diferents activitats del CADE, des del punt de vista de la formació, la divulgació i la transmissió de valors fins a les expedicions, els campaments i els cursos d'escalada.

48 ENSENYANT A ESCALAR. ELS CURSETS D'ESCALADA DE 1986 A 1996

Adrià Zamel

L'experiència de fer cursets d'iniciació a l'escalada pel qui en fou director entre 1980 i 1990, que impulsaren des del CADE una nova empremta pedagògica i l'adaptació als temps moderns.

58 KILDO CARRETÉ. UNA VIDA DEDICADA A LA MUNTANYA

Francesc Beato

Entrevista inèdita realitzada a Horta de Sant Joan l'any 2009 a l'escalador i alpinista català Kildo Carreté, que també fou president del CADE i un dels forjadors de l'esport català.

66 METEORITS I EXCURSIONISME

Jordi Llorca

Quan anem a la muntanya, de vegades trobem una roca diferent de les que estem acostumats a veure. ¿És possible que sigui un meteorit? Cal estudiar-ho: els meteorits són roques i fragments de metall naturals que provenen de l'espai i atyen la superfície del nostre planeta després de travessar l'atmosfera.

SECCIONS

4 EDITORIAL 6 LA COLUMNA

74 NOVETATS EDITORIALS 76 VIES D'ESCALADA 80 L'EXCURSIÓ

82 DESCOBERTES FAMILIARS 84 NOTÍCIES 90 ÍNDEX 2017

El CEC, una entitat al servei del país

En aquests dies, quan encara manca molt per fer i tot sembla possible d'aconseguir, el nostre Centre avança amb decisió i força com a referent dels valors propis del país, per mitjà del reconeixement i del coneixement del territori i de la seva cultura.

Una de les línies més significatives, i que em fa més il·lusió, és la que fa referència a la promoció de la descoberta, per a la mainada i per als joves del nostre país, de les activitats relacionades amb el medi natural. Els nous projectes del CEC en aquest vesant han reeixit amb força, i han participat del currículum educatiu a través del nostre projecte de col·laboració amb els centres escolars, amb les activitats extraescolars d'escalada i del grup de muntanya 4 Columnes. Aquests projectes són una porta d'aire fresc al nostre estimat Centre, que comença a veure com els més petits i els joves participen amb ganes en les activitats d'un club que actua d'aglutinador social.

CEC

Aquests projectes ja iniciats tenen una profunda vocació de servei públic al país i hi creiem, no tan sols com una via per donar sentit al centre del segle XXI, sinó també com una eina de cohesió social i de foment del sentit de pertinença al nostre país, que des de sempre ha estat terra d'acollida. Aquests projectes estan oberts a tothom, als catalans de sempre i als nouvinguts, i són una potent eina d'integració dels joves en els valors propis de la societat catalana. Volem ser també un vehicle d'inclusió i normalització de tot un col·lectiu que necessita sentir-se part del nostre país.

Eduard Cayón i Costa
President del Centre Excursionista de Catalunya

75 anys del CADE

Enguany es compleixen setanta-cinc anys de la fundació del CADE, quan un 15 d'abril del 1942 un grup d'escaladors —a petició de la Secció de Muntanya del CEC— es va decidir a formar un organisme específic per a l'ensenyament de l'escalada. D'aquesta manera va néixer el Centre Acadèmic d'Escalada, més conegut com a CADE.

El primer president va ser Lluís Estasén, al qual recordem per la primera escalada a la paret nord del Pedraforca l'any 1928, per una via directa, que després es diria via *Estasén*. Justament, el mateix any, Brown i Smyte realitzaven la via *Major* del Mont Blanc, amb 1.300 m de recorregut i V grau a més de 4.500 m d'altitud. Les dificultats de les dues parets no poden comparar-se, però les vivències que van representar per a cada escalador, segons la seva experiència i les possibilitats del moment, segurament que eren molt semblants. Per aquest motiu la via ha acabat esdevenint mítica.

Amb els anys, el CADE va realitzar un salt qualitatiu enorme, les seves ascensions es van situar a nivells equiparables amb els de l'entorn alpinístic dels països tècnicament més avançats. Ara, el seu futur és incert perquè les necessitats de la societat queden ateses d'unes altres maneres. Però no es podrà oblidar mai aquell primer impuls dels escaladors del CADE que s'enfrontaven a la cara nord del Pedraforca, ni tampoc d'Estasén com el primer referent, per l'esforç, la voluntat i el coratge en els inicis de l'escalada i el pirineisme catalans.

Ferran Alexandri
Director de Muntanya

ALBERTO FERNÁNDEZ

Primera ascensió de la via Pura vida al Shakthon Peak (vall del Khumbu, Nepal, 2014).

VAL D'ARAN

Era essència des Pirenèus

www.visitvaldaran.com

75 anys del CADE. L'experiència al límit

Joan Creixams i Sans, president del CADE (1968)
Josep Casanovas i Garcia, president del CADE (1976)
Ricard Vila i Montolio, president del CADE (1977)
Jaume Altadill i Clua, president del CADE (1978)
Jaume Bonaventura i Ivars, president del CADE (1979)
Joan Quintana i Paredes, president del CADE (1982)

El monogràfic que teniu a les mans (o a la pantalla) recull la trajectòria històrica dels 75 anys de vida del Centre Acadèmic d'Escalada (CADE). El nom, que ara crida l'atenció, es va inspirar en alguns clubs italians del període d'entreguerres del segle xx. Fundat el 15 d'abril de 1942 dins de la Secció de Muntanya del Centre Excursionista de Catalunya, la seva finalitat era donar resposta a les necessitats de formació del club i, també, de col·laborar a la divulgació de l'alpinisme conjuntament amb els grups que havien aparegut feia poc (el GAM, del Club Muntanyenc Barcelonès, i el GEDE, del Club Excursionista de Gràcia).

Els articles que us oferim recullen, per una banda, les activitats rellevants dutes a terme pels integrants del CADE durant 75 anys, una tria rigorosa que esdevindrà important per a la consulta històrica. D'una altra banda, un article de caire literari que contextualitza el valor d'aquestes actuacions en clau interna, de grup, i externa, en relació al Centre i al món alpinístic. Finalment, dos textos discursius posen a l'abast dels lectors una mirada reflexiva sobre la vida interior del grup.

Tot i la dificultat de resumir un periple vital tan llarg en un monogràfic de poques pàgines –l'aniversari bé mereixeria una rèplica del llibre *Cinquanta anys del CADE (1942-1992)*–, pensem que el conjunt aconseguirà transmetre una visió suggeridora del que ha significat el grup. El CADE ha realitzat activitats rellevants, de primer ordre; ha obert vies noves en roca i en gel, ha protagonitzat i ha participat en expedicions arreu del món per les quals ha rebut guardons i reconeixements, però també ha desenvolupat una tasca formativa social i divulgadora important, inspiradora d'escaladors i alpinistes. Ha acollit i impartit cursets dins i fora de l'entitat, cicles tècnics, intercanvis, exposicions, conferències, projeccions fotogràfiques, audiovisuals i cinematogràfiques, ha promogut publicacions de manuals de tècniques alpines, articles i col·laboracions diverses.

Arribant al camp 3 del Gasherbrun IV, una de les ascensions més difícils de F. Latorre (2008, aresta NO).

FERRAN LATORRE

**L'estètica en la puresa de les línies
verticals, a la paret de Catalunya, a
Mont-rebei, en la via *Somni etern*.**

ARNAU ROBARACH

L'activitat central del CADE, però, ha estat la pràctica de la muntanya duta al límit. La cerca d'aquesta frontera de l'experiència vital no és innòcua, en molts casos ha suposat un preu personal, familiar i social molt alt, en altres s'ha bescanviat amb la vida: la relació de companyes i companys morts a la muntanya commou si es té en compte el reduït contingent de persones que ha aplegat el grup; el seu record és una de les circumstàncies més sentides pels que n'han estat i són membres associats. D'altra banda, un entorn d'experiències tan intenses es correspon amb caràcters fermes, a cops conflictius. Per això, la relació amb l'entitat mare, el Centre, no ha estat fàcil, especialment si es té en compte el tarannà conservador del club, afectat durant dècades per les reminiscències del franquisme i, des de la seva fundació, per la interiorització d'una missió patriòtica que, per a bé i per a mal, ha marcat la seva actuació.

En aquest context, paradoxalment, malgrat ser un grup físicament tan proper i actiu, el CADE ha estat el gran desconegut del Centre.

Tot i el suport que determinades juntes directives han prestat a projectes decisius del CADE (en són un exemple l'expedició al Cerro Torre de la Patagònia Austral de 1969 o l'expedició a l'aresta W de l'Everest de 1982), la dinamització i orientació del club cap a un perfil més alpinístic va fracassar. Recordem les dificultats reiterades per valorar l'afegit estatutari de *Club Alpí Català* de l'entitat, o la incapacitat de rendibilitzar en termes associatius el més que notable moviment d'afiliats d'alt nivell tècnic al CADE a principis de la dècada de 1980, o la manca de reconeixement d'activitats punta, com va passar, entre altres, amb l'obertura de la via *Estel Impossible* al Bhagirathi, a l'Índia (6.454 m), l'any 1984, o l'ascensió al Makalu (8.463 m) pel pilar W, l'any 1991.

L'historial del CADE, modest en els seus orígens, brillant dècades després, impressiona. Ara, el pas del temps i els profunds canvis socials i econòmics marquen el seu declivi, qui sap si definitiu. Amb els anys, però, allò que roman inalterable és l'experiència viscuda com a part essencial d'un passat que ens retorna lluminós.

L'existència del CADE ha estat per damunt de tot una mostra de la voluntat d'experimentar la vida amb total plenitud. Sapiguem-ne ser dignes: «Me'n vaig anar a la muntanya perquè volia viure amb un propòsit: fer front només als fets essencials de la vida, veure si era capaç d'aprendre allò que aquesta volgués ensenyar-me i per no haver de descobrir, quan arribés la meua hora, que ni tan sols havia viscut» (Henry David Thoreau, 1817-1862).

*NO HI HA
MUNTANYES PRÒPIES,
JA HO SABEU, PERÒ
HI HA EXPERIÈNCIES
PRÒPIES.*

WALTER BONATTI

*LES EXPERIÈNCIES
SÓN L'EFFECTE VISCUT
D'UN DIÀLEG
INTERN.*

SIGMUND FREUD

Crònica alpina dels 75 anys del CADE

Text de **Joan Jover**

Des dels inicis del CADE, l'any 1942, aquest treball desenvolupa l'activitat del Centre Acadèmic d'Escalada del CEC dècada a dècada. En els seus moments baixos i també en el punt de màxima activitat, fins a l'arribada del segle XXI. Un repàs de les escalades, gestes i obertures més destacades tant en l'àmbit català com internacional.

ORIGEN I INICIS DEL CADE

Anys 40 del segle xx. Postguerra, dictadura i mancances de tot tipus, també a la muntanya. Temps d'espardenyes de sola d'espart i pantalons bavaresos de pana, de cordes de cànem i escarpes i mosquetons de ferro, de tècnica del tronc, de moniatos i pa de blat de moro, de Montserrat amb tren fins a Monistrol, i Saldes amb camions de les mines o a peu des de Guardiola.

En aquest context difícil i magre neix el CADE, l'any 1942, constituït per Joan Rodríguez, Ernest Mallafré, Jaume Reñé, Josep Piqué, Francesc Blasi i Estanislau Pellicer. Esdevé el segon ens tècnic de muntanya del país, després del GAM del CMB (1940), amb la voluntat d'agrupar alpinistes i escaladors i amb clara vocació pedagògica. Molts eren membres de les dues entitats. Per això és difícil establir activitats estrictament CADE. Lluís Estasén, ja veterà i en reconeixement a la seva trajectòria, va ser-ne el primer president. Però tot plegat venia de lluny, la nova secció no fa més que recollir la tradició d'alpinisme i escalada que viu el CEC i el país

en conjunt des de principis de segle: Juli Soler i la Forcanada (1903); Jaume Oliveres i els Encantats (1911); Lluís Estasén, tant per les seves ascensions als Alps o per la primera escalada de la paret N del Pedraforca (1928), com pel seu paper en la introducció a Catalunya dels pitons i els primers rudiments de progressió en cordada; Joan Cardona i Jaume Tiana i l'Aiguille Verte (1935); Homedes, Boixeda i Albareda i la paret del Gat (1935)...

Els anys 40 són els dels pioners de la dificultat a Catalunya, molts del CADE: Ernest Mallafré, Carme Romeu, Josep Piqué, M. Antònia Simó, Francesc Blasi, Jordi Panyella, Jordi Cassayas (Haus) o Raimon Estrems. Tothom és força autodidacte, però ja circulen alguns manuals tècnics: *L'ús de la corda*, traducció d'un manual d'escalada del Club Alpí Alemany (1935), *Escalada sobre roca* de Josep Ponte (1947) i *Escalada* de Mallafré (1948).

A dalt: Antoni Gríful als Flautats, a Montserrat, l'estiu del 1949.

A sota: Maria Antònia Simó durant l'obertura de la primera via a l'agulla Petita del Calderer, al Pedraforca, el 27 de juliol del 1942.

Comencem a veure escalades amb un grau notable de tecnicisme, com la superació de desplomats. Alguns exemples són la Bola de la Partió o el Rave, segurament els primers artificials del país, però sovint sense estreps, amb l'anomenada tècnica de la doble corda (el que anava de primer, penjat d'una de les dues cordes que passava pel darrer pitó, clavava un altre clau, hi passava la segona corda i el company la tensava alhora que afluijava la primera). I quan no es poden posar pitons es fa servir la tècnica del tronc (el tronc s'apuntalava contra la balma i mentre uns l'aguantaven, el cap de corda s'hi enfilava). La Nina, la Portella i l'Ou de Colom, van ser superats amb aquest poc ecològic invent. Els estreps ja es van fer servir al Sentejall l'any 1941, però curiosament no sembla que es generalitzés la seva utilització fins força després, un petit misteri... Una altra escalada significativa del moment és la Porra de Flautats, el 1942, a càrrec de Jordi Panyella, el seu germà Joan, Estrems i Farrera (serà repetida el 1949 per una cordada femenina, la M. Teresa Gordoa i la M. Teresa Perdigó). També s'ha de destacar la dificultat i el grau de compromís que acompanyen l'escalada lliure: en Pany puja al Dit (per la que serà la *Normal*, avui 5+) pràcti-

cament sense protecció, i ell mateix amb la M. Antònia fan la segona a la Mòmia, on no es podia posar res, i després desgrimpen per la mateixa via (sembla que portaven una corda massissa curta per rapelar). A la segona meitat de la dècada tenim escalades dels Pany, Estrems i Casassayas, que freguen el virtuosisme atesos els limitats recursos del moment, com la llastra de la Mòmia, la xemeneia del Mallo Pisón o el mateix Puro de Riglos (que no és seu del tot, perquè baixen després que en Pany caigui a només 15 m del cim i poc després altres rematen la feina). També és sorprenent la cara N del Margalida, per Estrems, Casassayas i Camp; una ascensió avançada al seu temps, per la dificultat (avui A3) i pel que representa concebre quelcom conceptualment tan allunyat del que es feia aleshores. Igualment destacable, la primera nacional al ferotge *couloir* de Gauba, a l'estiu de 1948, per Agustí Faus i Miquel Clua (Estrems, Camp i Solé Guillaume, per les mateixes dates). O la de M. Antònia al Naranjo de Bulnes, amb F. Casado, que sense ser una gran escalada connecta amb les dificultats d'un viatge remot i amb les de ser dona esportista a la Catalunya dels anys 40.

L'HORA BAIXA

A mitjans dels 50 apareix la pitonissa d'expansió (una aportació de Jordi Álvarez), que obre les possibilitats de manera espectacular, especialment en el compacte conglomerat montserratí (d'aquí a 10 anys el més espectacular serà l'abús que se'n fa). La **Puigmal** del Cavall és el paradigma d'aquest progrés. A finals dels 40 ja s'utilitzaven petits pitons falcats en forats naturals prèviament engrandits amb un burí, però la seva fixació era molt més precària. També es comencen a veure les primeres cordes de niló i les botes *Kletterer Schüe* (aquí *Cletes*, copiades i comercialitzades per Bertran), calçat tou de pell girada i sola de goma. Va ser l'Anglada del GAM qui va portar aquest material d'alemanya, on va estudiar uns anys.

Al CADE menys activitat. Potser el fet més significatiu del període és l'aportació dels Bèlits, un grup jove i amb ganes provinent de l'Icaria: À. Torcal, A. Font, J. Círia, J. Pinyol, A. Casals, R. Riera, F. Abella, T. Niemann, J. Parrot i K. Carreté. Trobem vies seves als Flautats, a la roca Verda (que esdevé la primera via del Cadí), i d'aquí a pocs anys els veurem als Alps, a l'Ahaggar... Junt amb els Bèlits cal destacar el descobriment d'algunes parets, com la roca d'en Ferrús (A. Agramont i V. Fontclara, 1952), Dent d'en Rossell (Novell, Santacana i Gómez, 1954), penyal d'Ifac (Pany i Salas, 1954), etc. Però si parlem dels 50, no podem oblidar el salt qualitatiu propiciat pels de Sabadell, amb les primeres ascensions a les grans parets montserratines, a finals dels 40 i principis dels 50 (els primers en creure que allò era possible va ser la cordada Pany-Farrera, que el 41 ja es van enfilear fins la Plaça Catalunya de la paret de l'Aeri). També trencadors els del GAM i les seves escalades a Dolomites, a finals de la dècada. Mentre, a l'altra banda de l'Atlàntic es conquereix el Capitan (1958).

KILDO CARRETÉ

Reequipament de la via **Puigmal** a l'aresta nord del Cavall Bernat dut a terme per membres del CADE i del GAM el 25 d'octubre de 1958.

NOUS HORIZONS

Malgrat la dictadura es poden veure signes de recuperació, es retallen distàncies en relació al nord dels Pirineus, més gent visita els Alps i comencen les primeres sortides extraeuropees. Un nucli dur del GAM marca la pauta: vies *Anglada* a l'Aeri, al Frare i al Tozal; primeres catalanes a les tres grans N dels Alps; l'aresta NE del Huascaran... El CADE també torna a viure uns anys bons. El material evoluciona: primers mosquetons d'alumini i es generalitza la utilització del casc.

Aquí la campanada en roca és la *CADE* a les Bagasses, per Ferran Abella, Emili Gil, Emili Civís i Claude Colin, el 1963, una via que no cal presentar i l'escenificació d'un nou canvi generacional. També la primera hivernal al Gran Díedre del Pedra, potser també primera hivernal a la cara N, per Joan Créixams, Emili Gil, Emili Civís i Enric Franc, el gener del 67 (el 1942 s'havia fet la Pany amb molta neu, però a l'abril, fora del període hivernal).

Als Alps, l'estiu del 62, els joves Emili Civís i Emili Gil s'apunten la mítica *Bonatti* del Capucin (amb 18 i 19 anys respectivament!). Uns dies abans, en Civís havia fet la *Contamine* de

les Petites Jorasses, curiosament amb el mateix Contamine que la va obrir. Xavi Pérez i Ramon Galí són els primers CADE a la *Dimai-Comici* de la Cima Grande (1968). Per la seva banda, A. Niemann, F. Abella i C. Colin fan la Brenva. La primera cordada CADE a la Walker, un esdeveniment també valuós, és la formada per Emili Gil i Miquel Lusilla (1969).

Expedicions. El 1966, F. Abella, E. Franc, K. Carreté, J. Créixams i M. A Simó visiten l'Atlas Central. L'activitat és modesta, dues petites primeres a l'Aiui, però deu ser la primera acció de caràcter expedicionari del CADE (en aquest cas dins un grup multidisciplinari del Centre). Abella torna un any més tard a l'Àfrica, concretament a l'Ahaggar, com a integrant d'un equip del GAM, i on es porten a terme ascensions més serioses i amb un marcat component de descoberta. Entre altres activitats, destaca la primera a l'aresta N del Garet El Djenoun. El 1969 ja deixa entreveure el que es consolidarà durant la propera dècada, la gran alçada: en Civís, junt amb Anglada, Pons i Cerdà, fan l'Istor-o-nal, de 7.403 m (Hindu Kush), cim verge i primer set mil català.

Material d'escalada usual a començaments dels anys 60. Entre la ferralla, l'escut del CADE.

ACTIVITAT DESBORDANT

Sense Internet ni WhatsApp, les entitats viuen anys de gran activitat (abans també, però cada vegada més adeptes a la muntanya). Les colles es troben fins i tot dues vegades cada setmana per comentar les activitats dutes a terme, per fer plans, preparar vacances, expedicions, etc. Es multipliquen les accions dins i fora de Catalunya, a partir d'ara només podrem destacar algunes de les moltes bones ascensions que es fan. Apareixen els primers arnesos (de pit i integral). A finals dels 70, el primer fre de corda, el cèlebre 8, que desbanca definitivament l'assegurança al cos. També els tascons arriben a Catalunya. Als peus, bota de sola rígida (amb un pa de cola a la puntera per tapar els forats

Expedició CADE Hirca-76, amb el cim de l'Artesonraju (6.025 m) al fons, en el qual s'aconseguí escalar l'aresta Est.

pel fregament amb la roca), tot i que encara subsisteixen les *Cletes* dels 50.

Neix el salvament de muntanya. L'any 1974, dins el cos de Bombers de Barcelona es crea un equip amb preparació específica per intervenir a l'aigua i a la muntanya (Brigada Especial de Rescat de Muntanya). Aquesta brigada actuarà fins a la creació del Grup de Rescat de Muntanya (1984), que més tard esdevindrà el Grup de Recolzament d'Activitats Especials (1997), dins dels Bombers de la Generalitat. Un precedent entranyable va ser la Germandat de Sant Bernat, (1947-1973), cos creat pel CEC i on òbviament el CADE n'era la peça clau.

En aquests anys *hippies*, la revolució a la roca ve d'un grup de joves de l'AGRUEC que s'autoanomena *Pirates*. Vies lògiques, difícils i amb limitació de recursos, com la *Valentin* de la Paret, la *Còsmica* de Diables, l'*Arcarons* de Plecs o la *Catalans* del Pisón (en algunes hi intervenen Garcia, Grisú i Hortalà, posteriorment també del CADE, però en esperit aquesta colla cal ubicar-la en una altra dimensió).

Al CADE no es queden curts: *CADE's* del

JAUME ALTADILL

Xavi Pérez Gil obrint la CADE de la paret dels Diables, a Montserrat.

Centenar, de l'Agulla 75, de Diables, però sobretot la **CADE** de la paret d'Aragó, obra d'un equip nombrós i molts atacs, però l'escalada d'aventura i exploració del moment i un itinerari de categoria. Hi intervenen: J. Lalueza, J. Paül, E. Ruiz, E. Civís, J. Badia, E. Albir, J. Marí, P. López, J. M. Castan, R. Vila i J. V. Ponce (els dos darrers faran la primera integral el 1977). Una altra primera que precedeix tot això i esdevé referent és la de la Regina, per Galí i Molero, oberta amb un atac més alpí de tres dies de la tardor de 1971. També primeres importants a les roques de Benet (J. E. Paül, C. Alava, J. M. Ibañez, T. Ramírez / 1971), Roca Narieda (J. Sánchez i X. Pérez / 1973), paret de Catalunya (J. Paül i J. Lalueza el 1978, R. Vila i J. Ch. Peña el 1979). Les hivernals comencen a fer-se sentir: primera hivernal de l'**Anglada** de l'Ordiguer (potser també primera hivernal al Cadí), per J. Badia i E. Albir amb un bivac (1975); primera hivernal de la cara S de la Maladeta, via **Toni-Gallifa**, per E. Ribot, R. Vila i J. V. Ponce (1977)...

Alps. Primeres nacionals a la **Cassin** del Badi-le, per J. Casanovas i X. Pérez Gil, el 1972 (repetida el 1976 per Aragón, Vidal i Crespo); i a la cara N del Triolet, per X. Pérez Gil, E. Lluís i F. Martínez, el 1976. També les primeres

CADE de les nord del Cerví i de l'Eiger, per X. Pérez Gil i el manresà J. Camprubí. A Dolomites, primera visita de cordades CADE a la **Cassin** de la Cima Ovest, per P. Camins, A. Garcia, S. Martínez, J. Rodríguez, M. Martínez, L. Hortalà (1977)...

Consolidació expedicionària. Nova via al mont Kenya per una expedició del GAM on participa Civís (1971); Annapurna E, primer vuit-mil català, tot un referent, amb Anglada, Pons i Civís al cim (1974); la integralment CADE Hirca-76, que dona per resultat l'aresta E de l'Artesonraju, amb dos camps i un bivac; la també CADE via **Països Catalans** a l'esperó NO de l'M-7, a l'Hindu Kush, amb dos bivacs de pujada i un de baixada i Civís i Bonaventura al cim (1977); el Noshag, de 7.491 m, per Enric Font, Pere Aymerich, Conrad Blanch i Josep M. Iglésies (1977); la cara O del Yerupajá S, un vessant de neu i gel de forta inclinació, per J. V. Ponce i J. Pons amb tres bivacs (1978).

Dècada tràgica per la gran quantitat d'accidents mortals: Bartomeu Puiggròs a Montserrat, Enric Farreny al Vinhamala, Pere Camins al Jisu i Josep Camarena a Gredos.

ESCURÇANT DISTÀNCIES

Revolució conceptual i tècnica, alpinísticament parlant, Catalunya s'incorpora al ritme dels països alpins. El progrés social que acompanya la relativa superació del franquisme, l'ingrés a la comunitat europea, la millora de les comunicacions, tot ajuda. L'any 1976, Boardman i Tasker al Changabang obren el camí de les grans ascensions tècniques a cims secundaris de muntanyes remotes i en estil lleuger (o

com ho va definir Kurtyka: «escalada nua»). Pocs anys després, els nostres Huascarán o Bhagirathi demostren que ha arribat el missatge. També la S de l'Annapurna de l'Enric i el Nil, un altre patró de concepte dificultat, però el mateix substrat de limitació de recursos. Arriba l'esportiva, l'artificial extrem, el cascadi-me (aviat el mixt esportiu). Generalització dels peus de gat, que ja es començaven a veure a finals de la passada dècada. Els encastadors de lleves (friend), junt amb els passius (tascó), que ja hem esmentat als 70, deixen els pitons en segon terme. Els expansions autoperforants (espits) aparquen els reblons. Els anoracs de membrana impermeable/transpirable canvien la idea de protecció davant el mal temps en activitats a l'aire lliure. Al CADE noves generacions que empenyen amb autoritat: vies noves, hivernals, solitàries, repeticions destacades als Alps, expedicions lleugeres...

Catalunya

Comencem amb una acció sense precedents al nostre país: la llarga permanència en paret. Antonio García obra una via a la paret de Catalunya en solitari i amb un atac final de set dies (1982). Una altra escalada inèdita és el **Mirall impenetrable** a l'Aeri, primer A5 català, l'artificial com a objectiu, obra mestra de Santi Llop i Josep Lluís Sasot. 15 burins de progressió, cordes fixes i diversos atacs (1983). També destacable, durant aquesta dècada i la propera, l'exploració d'alguns membres del CADE a parets oblidades, com el Ferrús (6 vies) i a la Dent d'en Rossell (5 vies).

Europa 1980

- Primera nacional a la part central de la cara N de les Droites, una que Rebuffat no contemplava, però que és més difícil que la majoria de les seves 6 clàssiques. Lluís Hortalà i Joan Martí segueixen la original **Cornau-Davaille**, amb un bivac a 150 m del cim. Segurament el més seriós en glaç fet fins aleshores a casa nostra.
- Carles Gusi i Joan Quintana escalen el **couloir Chaud** del Pelvoux, ascensió remota amb una part final molt dreta.

La impressionant cara Oest del Bhagirathi III.
(Gharwal Índia).

JOAN JOVER

1981

- Joan Quintana fa l'*Albinoni-Gabarrou* del Tacul a l'hivern i en solitari.
- Primera catalana a Peuterey, l'aresta més llarga i anomenada dels Alps, amb 8.000 m de recorregut i 3.500 de desnivell positiu. Joan Martí, Joan Cassola i Carles Carmona.
- Primera nacional al Pilier d'Angle (via *Doufour-Frehel* sortida *Boivin-Vallençant*), com va dir Bonatti: «La paret de mixt més salvatge, repulsiva i perillosa dels Alps». J. Quintana, C. Gusi, i A. Garcia.
- Primera catalana a la mítica *Directa Americana* al Dru, que cedeix sota l'empenta dels germans Bohigues, Josep L. Moreno, J. Boixadors i A. Garcia.

1982

- Esperó N del Petit Pic d'Aussau a l'hivern, la segona hivernal absoluta, després de tres bivacs. Aquestes coses fins ara només les feien els francesos i l'activitat és acollida dins l'ambient amb molt respecte. Juan i Manel de la Matta, Carles Vallès i Leo Vegué.
- A l'estiu, la primera nacional al Frêne, amb un bivac a la Chandelle i Mont Blanc a la nit del segon dia, per Juan de la Matta, Josep L. Moreno, Josep M. Alsina, Carles Vallès, Joan Tomàs i Leo Vegué. A una jornada de diferència, Joan Quintana i Carles Gusi l'encadenen provinents de la NE de la Blanche, quan aquí d'encadenaments en veiem pocs, però el mal temps els atrapa al cor del problema. Considerablement afeblits, fan cim el quart dia i són evacuats amb helicòpter des del refugi Vallot.

1983

- Droites a l'hivern (*Cornau-Davaile*, sortida *Sea-Jackson*) per Joan Quintana.
- Dues hivernals de Carles Vallès: la *Felicitat* de la Maladeta en solitari (primera solitària-hivernal) i la *Ravier* del tètric Pit Carrat amb J. Granizo i D. Bertran.
- Dues escalades femenines de l'Emèrita Puig:

CARLES GUSI

Joan Quintana i Paredes al bivac de la Chandelle, en el pilar Central del Frêne.

primera femenina a la *Rabada-Navarro* del Naranjo amb Anna Masip, i aresta de la Noire de Peuterey amb Mònica Verge (2 bivacs).

- Manel de la Matta escala la N clàssica del Petit Dru en solitari i en el dia (2 anys després de fer la mateixa via amb el seu germà Juan i altres companys i 2 bivacs).
- Primeres visites CADE a dues grans clàssiques: la *Devies-Gervassutti* de l'Ailefroide, per J. de la Matta i L. Vegué amb un bivac; i la *Philipp-Flamm* de la Civetta, per R. Brescó, A. Gómez i J. Jover, també amb un bivac.
- J. Matas i J. Lalueza obren la *Berta* a l'Ordi-

guer, el tret de sortida d'una exhaustiva tasca local d'exploració al llarg de dues dècades. Junt amb C. Lalueza i altres companys, esdevindran de llarg els més prolífics obridors de la contrada, tant a l'estiu com a l'hivern.

1984

- Aquesta temporada arriba una altra hivernal de categoria i mai aconseguida per catalans fins ara, la **Ravier** de la Torre de Marboré. Primer per L. Vegué i J. Martínez en quatre dies, i després per C. Vallès i M. de la Matta en tres.
- A l'estiu primera catalana a la cara N de l'Olan, per la **Desmaison-Couzy**, poc represa malgrat el seu interès (50 ascensions en 28 anys). R. Brescó, A. Ramírez i J. Jover (poques setmanes després per J. L. Sasot i germans de la Matta).

1985

- Hivernal de l'esperó N (**Bellefon-Sartou**) de la Pica Longa, la segona, per L. Vegué i J. Martínez. Dificultat, llargada i aïllament, una de les hivernals pirinenques mes cobejades i alhora temudes. Ells equipen els 120 primers metres i després 2 bivacs.
- Primera catalana a la N del Nesthorn, recòndit vessant de gel de l'Oberland, per la **Welzenbach**. J. Quintana i el suís X. Bongard.

La cara Sud de l'Ocshapalca, a la Cordillera Blanca (Perú), possiblement una primera ascensió.

- Primeres cascades catalanes als Alps (als Pirineus, ja algunes de Gavarnia fa 2 anys). Moltes clàssiques al Briançonnais per Quintana, Vallès, Torà i Vicenç Sánchez.
- Primera CADE a la **Hasse-Brandler** de la Cima Grande, per Lluís Giner i Carles Bravo.

1987

- Cau la primera de les tres grans N dels Alps a l'hivern, l'Eiger. Les altres dues vindran aviat. F. Dalmases i J. G. Cassola són dels pocs que ho podien fer i ho fan. Quatre dies a la paret.
- **Desmaison** de la Tête d'Aval en solitari i sense cordes per Jover (Cassola havia fet la primera CADE amb el francès J. Leroux, el 1982).

1988

- Alpinisme de descoberta amb l'**Schmid-Ert** sortida **Messner** de la cara N de l'Ortles, als Alps Rètics. Un sector de 90° a la sortida i 1.300 m de desnivell. J. Quintana i T. Torà.
- Primera CADE a la N del pic Sans Nom, en aquest cas seguint la **Chapoutot**, per Manel de la Matta i Raimon Florensa. Aviat ressenyarem la més central i compromesa **George-Russenberger**.

Món

1980

- Primera catalana al Gasherbrum II per Enric Font i Pere Aymerich (ambdós desapareixeran dos anys més tard al Manaslu).

1981

- Juan Carlos Aldeguer fa la *Salathé* del Capitan, acompanyat dels espanyols Aznar i Portilla, i esdevé el primer català a la paret de roca més coneguda del món (Anglada hi havia escalat abans al Capitan, amb el gran Royal Robbins, però més a la perifèria de la muralla).
- El majestuós Ama Dablam a través de l'aresta sud (tercera absoluta) per Àlex Alom, Josep Barrachina, Ramon Bramona, Emili Civís, Lluís López, Jordi Pons, el francès Jean Clemenson i dos xerpes. Utilització de cordes fixes.

1983

- La *Catalans* (VI/A3/80° i 1.200 m de desnivell) a la cara N del Huascarán N de Joan Tomás, Josep Lluís Moreno i Carles Vallès, és del mes trencador de l'alpinisme català fins a la data. Deu dies per bastir un camp sota la paret (5200), quatre dies equipant els primers metres i atac final de set dies en estil alpi.

1984

- Posem-nos drets. Nova via al pilar O del Bhagirathi III (*Estel Impossible*). En Bettembourg ja ho va dir quan es mirava la paret des del Shivling: «El Capitan a 6.000 m». Dotze dies en estil càpsula previ equipament dels primers llargs. Josep L. Moreno, Joan Tomàs, Juan C. Aldeguer i Sergi Martínez.
- Primera catalana al Cho Oyu per C. Vallès, A. Llasera i xerpes. L'endemà també l'assoleixen J. Pons i J. Clemenson.
- Una expedició íntegrament femenina es fa amb el Kangtega (6.779 m), al Nepal. Cim per M. Verge, E. Puig, M. Magdalena, C. Melis i E. Capella.
- Joan Quintana viatja sol als Andes i escala la Cara S del Chacaraju E per l'*Americana* (ED / 600 m), i la S del Huandoy N per la *Francesa* (MD / 700).
- Primera visita catalana a la regió d'Hombori

(Mali) pels atrevits Salvador Campillo, Carme Valldosera i Miquel Sánchez. Repeteixen el clàssic esperó NE del Kaga Tondo, i obren tres vies: *Chef du Village* (MD^{sup}, 200 m) al Huar-mi Tondo; *Reina d'Àfrica* (MD, 300 m) al Wanderdu, i *Senegalesos* (MD, 300 m) a l'Hen-du Tondo. S'ha de destacar la figura de Salvador, que acaba vivint a la zona i que al llarg dels anys obrirà mes d'un centenar de vies en aquest lloc.

1985

- Primera ascensió nacional a l'Everest, una fita per a la història. Expedició pesada, liderada per Conrad Blanch, que segueix l'aresta N i col·loca a sis membres al cim: Cadiach, Vallès, Sors i tres xerpes (S. Tamang, A. Karma, N. Sheresta). Es tracta del tercer intent, després del de 1982 per l'aresta O i el de 1983 també

Primera nacional al mític Cerro Torre, per T. Torà i J. Jover.

JOAN JOVER

JOAN JOVER

Le Linceul de les Grandes Jorasses, a l'hivern.

per l'aresta N. Utilització puntual d'oxigen.

- La divulgació que fa Salvador Campillo del gres del Mali atreu noves cordades. Anna Masip, Enric i Lluís Lucas i Joan Carles Grisu, estableixen **Garmi Airlines** (ED/600 m) a la cara E del Kaga Tondo. Equipament previ dels primers llargs i atac final amb un bivac.

1986

- Aresta italiana a l'Huascarán, llarga i compromesa ascensió al cim més alt de la Cordillera Blanca, per Vallès i Sassot, amb tres bivacs.

1987

- Al Gangotri, aresta O del Thalay Sagar, via **Anglo-Americana** (60° i 5è / 2.000 m de recorregut), per Xavier Pérez amb Cadiach i Camprubí.
- A la Blanca, cara S de l'Ocshapalca, per Jaume Torm i Joan Jover. Amb la poca informació del moment es va creure seguir la **Suissocandanca** del 82, però probablement es tracti d'una primera ascensió, es desenvolupa a la vertical del cim principal (glac fins 90° i 600 m de desnivell).

1988

- Primera nacional al Cerro Torre per T. Torà i J. Jover. Muntanya mítica pel seu aspecte d'inaccessibilitat i pel conegut rigor del clima patagònic. Quatre dies entre ascens i descens (cim el tercer) per la **Maestri** del 70.
- L. Gómez i C. Vallès, tornant d'un intent al K2, s'afegeixen a un grup gironí que té per objectiu el Broad Peak i l'enllesteixen d'una tirada i en només tres dies anada i tornada del base. També és la primera catalana.

1989

- Torà i Quintana descobreixen les possibilitats del Canadà gelat quan encara ningú de casa anava gaire més lluny dels Alps per fer glac. De la seva estada destaca **Polar Circus** (V.5, 500 m de recorregut), gran clàssica de les Rocky Mountains.
- Repetició de la **Rimmon Route** al també fred Trollryggen, a la costa noruega. X. González, R. Brescó i J. Jover, en 36 h sense aturar-se entre ascens i descens.
- El Cho Oyu de la Mònica Verge i la Magda Nos, amb els seus xerpes, constitueix el primer vuit mil femení de casa i una iniciativa que va tenir gran ressò fins i tot fora de l'ambient de muntanya.

DIFICULTAT I ESPECIALITZACIÓ

La dificultat tècnica, l'especialització i la competició es consoliden dia a dia. L'escalada es desplaça del cap a les extremitats, es passa del coratge a la força. És un preu que paga l'alpinisme i l'escalada clàssica, amb poques excepcions. Però gràcies a això el rendiment esportiu també millora i, quan hi ha excepcions, cada vegada són més sonades. Al CADE grans hivernals, dificultat als Alps, ascensions tècniques a cims de 8.000 m, primeres a parets remotes... Arriba la formació reglada, els primers guies UIAGM i primers tècnics de muntanya. També els primers centres de tecnificació. Quant a materials, ja fa uns anys que per a la neu el que es porta és la bota plàstica amb botí interior (tindran un recorregut relativament curt). L'escalada en gel es revoluciona amb l'aparició dels cargols tubulars de cargolament integral amb una sola mà, més fàcils i més segurs. A la roca els trepants amb bateries i els parabolts també

fa temps que circulen, però cada vegada són més presents (i la facilitat per foradar convida a alguns excessos).

Catalunya

Espectacular encadenament a Montserrat, i més perquè aquesta pràctica a casa nostra era poc estesa. Ernest Bladé i Albert Castellet fan 1.700 m d'escalada amb les seves aproximacions en 21 h: *Punsola* del Cavall, *Sánchez* de Diables, *Alfanhui* de Patriarques, *Elèctric* de l'Aeri, *Mas* del serrat del Moro, *GAM* del Bisbe i *Cerdà* de la Bandereta.

Europa

1990

- Dues hivernals. Leo Vegué i Joan Martínez culminen la seva brillant trajectòria de grans clàssiques a l'hivern amb la primera hivernal catalana a la N del Cerví. Tres bivacs a la paret. Vallès, un altre hivernalista de primera línia, junt amb T. Casas, fan la primera hivernal

Realització de gran audàcia amb la casa S del Shisha Pangma en estil alpi pels joves CADE:
F. Latorre, A. segarra, A. Castellet i E. Bladé.

FERRAN LATORRE

JOAN JOVER

**Escalada a Lotus Flower Tower (2.750 m),
a les muntanyes Mackenzie, al Canadà.**

de la cara N del Margalida (Via **Orió**, oberta per una cordada també CADE l'estiu de 1985).

- Dues grans ascensions de Ferran Latorre. Amb Joan Amils s'apunten la primera nacional a la feréstega cara N de l'Aiguille Sans Nom (Via **Brown-Patey**). Amb Manel de la Matta, la **Bonatti-Gobbi** del Pilier d'Angle.

1992

- Hivernal, solitària i sense cordes a la clàssica **Barrio-Belloc** de la Pica Longa per J. Jover. Onze hores des de la carretera de Pont d'Espagne a l'aresta de Gauba, on bivaqueja. Pocs dies abans havia encadenat les tres arestes del Vathleitós, el recorregut de crestes més llarg dels Pirineus, també en solitari integral i amb un bivac a Costerillou.

- Dues hivernals CADE a poca distància en el temps, com ha passat en altres ocasions, ara a l'esperó N de la Pointe de France del Migdia d'Aussau. Primer: A. Segarra, Nèstor Bohigas, J. Campanyà, E. Bladé, A. Castellet i F. Latorre

(2 bivacs). Dies després: M. de la Matta i L. Giner (1 bivac).

- A l'estiu, l'aresta S de l'Aiguille Noire de Peuterey per J. Jover en solitari i en 7 h d'escalada.

1993

- Cau la nostra darrera gran N alpina a l'hivern, les Jorasses, de manera que a les tres hi han intervingut membres del CADE. En aquesta ocasió són Latorre i de la Matta, que aborden la Pointe Croz. Un bivac. Sí, queda pendent la Walker, més llarg, més difícil i al cim principal.

- Ha passat un any i de nou l'esperó N de la Pointe de France. J. Jover es fa amb la primera hivernal solitària, amb dos bivacs a la paret.

- Ascensió hivernal (i en el dia) del diedre N de la Peña Telera, per M. de la Matta i T. Casas.

- El difícil *couloir* de la Y del Vinhamala l'escalen a l'hivern R. Bresco i J. Jover.

- A l'estiu, F. Latorre i J. Amils s'atreveixen amb una ascensió molt difícil i amb molt mite, la **McIntyre** de les Jorasses. Primera catalana.

1994

- Trilogia memorable i variada de Latorre i el conegut guia francès Patrick Gabarrou: primera integral a l'hivern dels tres murs de Gavarnia (obrint una via al segon i rematant-ne una altra ja començada al tercer), una primera molt tècnica a la N de les Petites Jorasses, i una altra menys difícil però molt llarga al vessant E del Monte Rosa.

- Hivernal de M. de la Matta i J. Tossas a la clàssica combinació **Ravier** (a baix) / **Bellefon** (a dalt) de la cara NO del Grand Pic d'Aussau.

- Unes altres Jorasses a l'hivern. En aquesta ocasió serà l'elegant i mediàtic Linceul de Desmaison (la primera, del 68, que va durar nou dies, es va retransmetre en directe per ràdio i això encara no s'havia vist mai). J. Jover i X. González, amb un bivac a l'aresta de les Hirondelles.

- Ernest Bladé i la francesa Chantal Maudit repeteixen la difícil **Jöri-Bardile** del Frêneý amb un bivac.

- Araceli Segarra i Albert Castellet encadenen la **Ratti-Vitali** de la Noire amb l'**Original** del

Frêne en tres dies. També Frêne per Moreno i Latorre, en aquest cas per la més complicada **Gabarrou-Long**. Fins ara tres itineraris diferents a la paret de més cota dels Alps per gent del CADE.

1995

- Ho dèiem abans i ja ha arribat: cara N del pic Sans Nom per la **George-Russenberger**, una altra gran clàssica per una colla que ja en porta unes quantes: Leo Vegué, Lluís Giner i Àngel Pruna.

1996

- Hivern de grans primeres als circs de Tempestats i Barrancs, un dels racons més salvatges i allunyats dels Pirineus. Diverses cordades hi concentren esforços, però el CADE hi és amb **Gran Blau** (Requena i Jover) a l'Espatlla d'Aneto i **Jiddix** (Vilarasau i Callado amb la participació de Latorre) al Margalida. Respectivament Mixt i roca molt difícil.

1997

- Els encadenaments de murs als 1.300 m del circ de Gavarnia pugen de to. Latorre i Lanne eviten el segon pis, però surten per la **Ravier** de la Torre de Marboré, tot en 9 h [ja hem vist que fa pocs anys la Torre sola exigia diversos bivacs]. De la Matta i l'espanyol Chaverri fan els tres murs sortint per **Un Homme Pressé** (nom que es una queixa per aquella trepitjada del 94).

1998

- Joan Jover escala la cara N del Triolet a l'hivern i en solitari.

Món

1990

- C. Vallès i el basc M. Badiola assoleixen el Lhotse-Shar pel pilar SE en el si d'una expedició de Mataró.
- La Lotus Flower Tower és un agullot de granit perdut a les muntanyes Mac-

kenzie, al NO del Canadà. R. Brescó, X. González i J. Jover hi repeteixen la **Bill-Frost-McCarthy** (V5.10, 750 m de desnivell) en 30 h *non stop* anada i tornada d'un campament situat sota la paret.

- El cèlebre i equatorial **Diamond Couloir** del Mont Kenya, ja escalat per catalans i cada vegada més incert per l'increment de temperatures, rep la visita de J. Quintana i B. Clarella.

Pilar del Makalu. Escalada de dificultat a 7.650 m.

JOAN JOVER

**Joan Quintana i Paredes al Polar
Circus de les Canadian Rockies.**

ANTONI TORÀ

1991

- Pilar O del Makalu, la Walker de l'Himàlaia. C. Vallès, M. Badiola i J. Jover fins la sortida del pilar (7.800 m), on bivaquegen, i Vallès i Badiola al cim (amb els suïssos Loretan i Troillet, que han utilitzat les cordes dels catalans a canvi d'obrir traça a l'aresta final). Ascensió tècnica entre 6.500 i 7.800 m. Estil semipesat, amb cordes fixes i dos camps d'alçada. Desgraciadament Badiola pateix una relliscada mortal durant el descens.

- A la Cordillera Real, entre altres activitats, F. Latorre i T. Casas repeteixen la **Francesa** de la cara O del Huayna Potosi.

1992

- Realització de gran audàcia amb la cara S del Shisha Pangma (via **Loretan-Troillet-Kurtika**) en estil alpi (un bivac) pels aleshores joves CADE: F. Latorre, A. Segarra, A. Castellet i E. Bladé.

- J. Jover, integrat dins una expedició italiana, fa l'esperó N de la Torre S del Paine junt amb Barbolini, Viggetti i Pozzi.

1993

- Una altra S del Shisha, en aquesta ocasió seguint la **Britànica** i també en estil alpi, per de la Matta, Cadiach i la himalaista francesa Chantal Maudit. Ep, estil alpi a la paret i a l'aproximació, perquè surten del costat nepalès, salten al Tibet, escalen la paret (3 dies) i tornen a travessar la frontera sense despenjar-se gaire. Nou dies i amb tot a sobre... Poc després, Manel i Chantal fan la **Normal** del Cho Oyu, naturalment també en estil alpi.

1994

- Primera nacional al K2 per Joan Tomàs, integrant d'una expedició basca. Se segueix l'esperó SO (CESEN) i amb ell fan cim els germans Iñurrategui, Oiarzabal i de Pablos.

1996

- Tomàs és també el primer català al Hidden Peak, de nou amb bascos. Fa cim amb Otxoa de Olza (el 1990 hi van desaparèixer Albert Ibáñez, del CADE, i Josep Granyó).

- Araceli Segarra, component de l'expedició Imax, que té per objectiu filmar en 3D l'ascensió, esdevé la primera catalana a l'Everest. Cim amb el nord-americà Ed Viesturs. Utilització d'oxigen artificial.

- A. Valls i P. Boixadós fan la **Bonnington-Whillans** a la Torre Central del Paine (4 anys abans, una altra cordada del CADE s'havia retirat per accident a pocs metres del cim).

1997

- Al Quebec, Vallès i Quintana s'apunten la magnífica **Pomme d'Or** (V.5 / 300 m de desnivell), cascada amb un cert component de muntanya, allunyada i en un entorn molt fred.

- A Yosemite, Albert Castellet i Pere Vilarasau s'enfronten a **Mescalito** (A3+), una històrica de les que imposen del Capitan.

1998

- Continua l'interès pel gel canadenc. **Riptide** és una cascada famosa de les Rocalloses i segurament el primer grau 7 català. X. González i C. Vallès.

ESCALANT SENSE EL CADE

Ens acostem als nostres dies. L'alpinisme i l'escalada han perdut part de la seva aurèola de misteri. En fan pel·lícules pel gran públic, el món dels negocis l'utilitza com a eina per parlar de motivació o objectius. Tenim Internet, telèfon via satèl·lit i rescat fins i tot a l'Himàlaia. Però alhora, l'envergadura de les ascensions no deixa de créixer, una punta de llança que honora el llegat dels avis en forma de dificultat, compromís i simplicitat. Mentre, la majoria de practicants viu una activitat més lúdica i sobreprotegida (no parlem de dificultat, sinó d'implicació, abans era inevitable i ara es pot escollir). Massificació de gent a la muntanya i saturació d'itineraris a les parets (un reflex d'això és el document de regulació de l'escalada a Montserrat que se signa el 2008). Lamentablement les entitats es van buidant, la gent interactua d'una altra manera i les seues socials deixen de ser atractives. El CEC i el CADE també van de baixa. Una mostra d'aquesta decadència és que a partir de 1993 no disposem de registre de nous membres i es fa difícil fer un seguiment exhaustiu de les activitats.

Catalunya

Marc Subirana saluda el canvi de segle amb la solitària a *Districte de les Bruixes* (paret dels Diables) i els tres dies que passa a la paret vivint en una hamaca. Montserrat saturat de vies, però també molt nivell, veiem dues vies llargament treballades per Dani Brugarolas: *Wave Riders* a l'Aeri en solitari i *Continència de Consciència* al Platan de Diables, amb Jaume Clotet. Les dues de fins a A4+. El Montsec ha vist passar els anys i les cordades. Res a veure amb aquelles **CADE** pioneres si pensem en aventura, però tampoc, si hi pensem, en relació al nivell tècnic dels escaladors. A la ja molt sol·licitada paret de Catalunya, Roger Cararach i Willow hi afegeixen *Endavant les atxes*, amb una dificultat obligada de 6c+.

Europa

L'Alfons Valls no afluixa. Als Escrinhs i amb Jordi Vila es fan amb el monolític *Bastion Central* de la cara S de la 3ème Dent de la Meije. I amb l'Alfons Gaston ens sorprenen amb dues vies mixtes: la *Goulotte Boivin* al Dôme de Neige (també amb A. Segarra), i la difícil *Hardy-Parks* de l'Alefroide Oriental. Un altre veterà, Joan Jover, escala els 1.000 m de la cara N del Triglav (Alps Julians) per l'*Alemanya Directa* en solitari. Dels joves, aquí també tenen presència tant Cararach com Subirana. Al Pic Sans Nom (Escrinhs), en Roger i l'espanyol Iker Madoz s'apunten la cara N amb piolets, a

JOAN JOVER

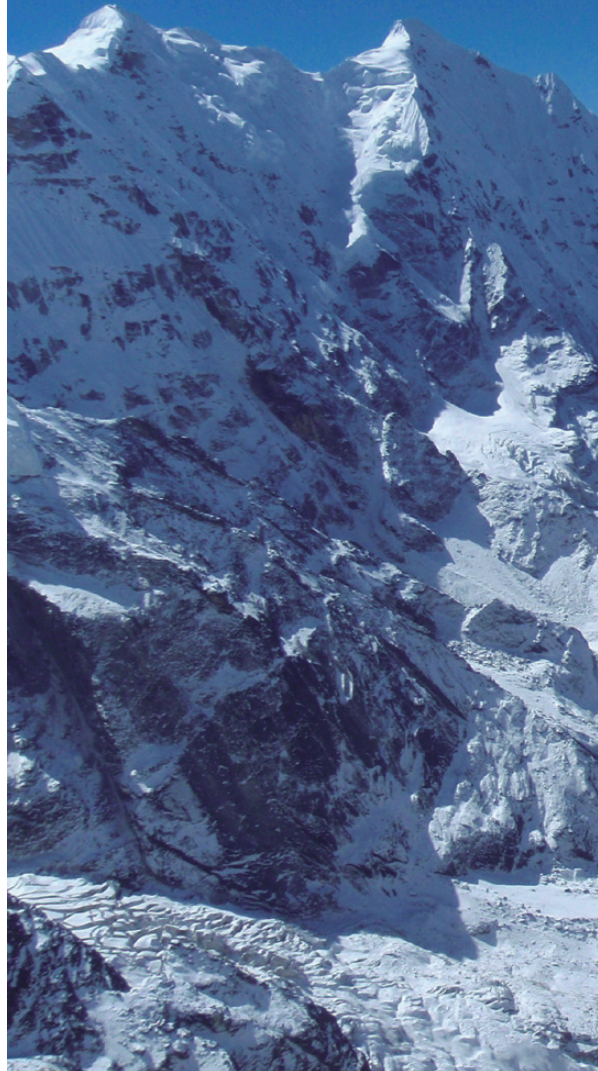
El pilar Est del mont Asgard, a l'illa de Baffin (Canadà, 2001).

principis de novembre i per la *Prestige des Écrins* (M6+, 1.000 m de desnivell), que se solapa considerablement amb la *George-Russenberger*. Un bivac a la paret i un altre a la baixada. En Marc anteposa la dificultat als piolets. Amb Josep Olivas afronta el *Pilar Cantábrico* del Naranjo a l'hivern (menys els dos darrers llargs, que eviten per la *Rabadá*). Entre pujar i baixar, cinc dies a l'ombra de la cara NO (després d'equipar els tres primers llargs en un atac anterior). Amb Miguel Molia passa set dies de més sol que al Naranjo (però sis nits d'hivern) a la Torre Trieste per la *Piussi-Redelli*. Escalada tècnica de 700 m de desnivell amb el compromís d'una part central desplomada que exclou la retirada.

Món

En sortides extraeuropees és potser on més es concentren els interessos del CADE contemporani. Roger Ximenis és protagonista de dues ascensions molt serioses i d'estil oposat: a la feréstega Patagònia, ell i O. Baró fan la *Ferrari* del Cerro Torre amb un bivac sota el Collado de la Esperanza; a la roca calenta del Capitan, amb J. M. Vendrell, cau *Native Son* (A4+), en quatre dies després de fixar els primers llargs. També en roca, però no tan calenta, tenim l'Asgard, una torre de granit increïble situada per sobre el paral·lel 66°, al Baffin àrtic. J. Bonet, R. Brescó i J. Jover escalen el pilar SE, de 1.000 m, amb 48 h ininterrompudes entre ascens i descens (tan al N hi ha llum tot el dia i s'ha d'aprofitar el bon temps). Tornant a la Patagònia, una campanya de la cordada Valls-Gastón-Segarra té com a resultat la *Bridwell* del Cerro Standhardt, clàssica de nivell amb un traçat fantàstic. A l'Alfons el tornem a trobar a la Cordillera Real amb gent del Gironès i la Cerdanya, on acumula un bon nombre de primeres, com la *Cadi* al Janko Laya, i repeticions interessants, com l'*Americana* a l'Huayna Potosí. Ara un salt a la península aràbiga per recordar dues sortides amb un bon component exploratori:

- A la cara E del Jebel Misht (muntanyes de l'Al-Hagar), repetició del *Pilar dels Francesos* (6b / 1.500 m de recorregut) i obertura de *Di-*

version Ahead (6b / 600 m de recorregut). Miquel Sánchez i Araceli Segarra, amb E. Sánchez i J. Solé.

- A la cara S del Bistoon (serralada del Zagros), obertura de *Diferents Problems* (6b+ / 650 m de recorregut), per A. Valls, A. Segarra i M. Sánchez. Sembla que es porten els noms de via en anglès per aquestes contrades.

A l'Himàlaia, aquí Karakorum, la *Magic Line* al K2 del 2004 és un punt i a part. Per la dificultat global de l'itinerari i per l'atac final de Jordi Corominas, que afronta tot sol el cim i el descens per l'altre vessant. Trist però l'epíleg, amb la mort de Manel de la Matta, un dels grans del CADE i de l'alpinisme del nostre país. En lleugeresa i dificultat, Roger Cararach és un altre dels exponents del CADE actual. Bon exemple el tenim amb la nova via a un sis mil inescalat del Mahalungur, que ells bategen

ROGER CARARACH

com *Sakaton*, amb Faust Punsola: *Pura Vida*, de fins M5 i 80° i 1.300 m de desnivell, que enllesteixen en 3 dies entre pujar i baixar. Una altra d'aquestes on intervé és la cara sud del Karyolung, a la vall del Khumbu, amb O. Baró i S. Padrós, de 1.400 m de desnivell, dificultats de fins 6a, AI4, M4 i tres dies d'ascensió. Però el premi a la constància correspon a un Ferran Latorre ja madur i amb una trajectòria brillant en tots els àmbits de la muntanya, de la roca al glaç i dels Alps a l'Himàlaia. Enguany, com per donar peu a concloure aquest recull, assoleix el Sagarmatha i s'apunta el darrer vuit mil que li quedava. No esmentarem la resta, que va començar el 1999 amb l'Annapurna. A l'Everest segueix l'itinerari clàssic del coll Sud i fa cim amb mal temps, fet que segurament condiciona la decisió d'utilitzar la mascareta. En el darrer moment de la darrera muntanya... D'aquesta

Primera ascensió de *Pura vida* al Shakethon Peak (Nepal, 2014).

manera arriba la primera nacional als 14. Més enllà de les consideracions que es puguin fer en relació al fenomen dels vuit mil, es un motiu prou potent com per tancar un cicle que va començar fa 75 anys.

No sabem que serà del CADE ni de les entitats en general, però després de tantes generacions a la muntanya encara hi perduren els valors de l'alpinisme i l'escalada tradicionals, almenys en les avantguardes de cada època. Els materials i les mentalitats han evolucionat, la il·lusió i la recerca dels propis límits es mantenen com el primer dia. Segurament que els Estasén, Mallafré, Pany o Maria Antònia, estarien prou satisfets de com hem honorat la seva memòria.

Del mont Tàber al reialme de les neus eternes

Les etapes en la formació alpinística en el CADE

Text de **Jordi Lalueza-Fox**

Un repàs extens i molt ben documentat de les diferents activitats del CADE, des del punt de vista de la formació, la divulgació i la transmissió de valors fins a les expedicions, els campaments i els cursets d'escalada.

FERRAN LATORRE

Yannick Graziani pujant al coll Sud de l'Everest. Projecte CAT14x8000, de Ferran Latorre.

Joan German Cassola, Eduard Ruiz, Josep E. Paül i Josep Casanovas dempeus dalt de l'Artesonraju, el 19 d'agost del 1976; Jaume Bonaventura i Emili Civís abraçats, emocionats, dalt de l'M7, el 5 d'agost del 1977; Ernest Bladé, Albert Castellet, Ferran Latorre i Araceli Segarra, asseguts dalt del Shisha Pangma Central, el 29 de setembre del 1992.

¿Què tenen en comú aquests fets separats en el temps? Doncs que eren —per a cada generació que, d'alguna manera, ells representaven en aquells moments— la parada més elevada d'un trajecte vital en busca de l'aventura que havien iniciat el dia en què van matricular-se a un curset d'escalada al CADE, la qual cosa els marcà la vida de manera definitiva i irre-

Joan G. Cassola, Josep E. Paül i Eduard Ruiz al cim de l'Artesonraju (6.025 m), l'any 1976.

JOSEP CASANOVAS

meiable. És cert que alguns havien rebut la instrucció en escalada fora del CADE, però hi van recalar poc temps després. En aquestes ratlles indagarem en aquest procés de formació per mirar de comprendre la natura d'aquest fil invisible i màgic que enllaça les primeres generacions del CADE amb les darreres.

MONITORS DE REFERÈNCIA A CATALUNYA O ELS MONITORS DEL CADE: UNS REFERENTS A CATALUNYA

Al llarg de tota la seva existència, el CADE sempre ha comptat amb uns monitors altament qualificats i experimentats, que han estat referents a Catalunya en aquest àmbit, i que a més a més han estat alpinistes de reconeguda vàlua. Aquest, per tant, ha estat un dels seus majors actius. No és casualitat, doncs, que molts hagin estat o siguin autors de manuals tècnics en les diferents modalitats alpinístiques. Així, Josep Ponte —a qui la FEM va concedir la distinció de Plata com a instructor el 1946— publicà *Escalada sobre roca* (1947); Ernest Mallafré va escriure el llibre pòstum *Escalada* (1948); Agustí Faus va ser l'autor de *La escalada en roca* (1956), de *Técnica de Alta Montaña* (1957) i, amb Maria Antònia Simó i Agustí Jolis, d'*Esperit i tècnica de la muntanya* (1966); Jaume Bonaventura ha escrit *Iniciació a l'alpinisme* (1984 en català i 1986 en castellà); Alfons Valls, *Roca Lliure* (1987) —traduït al castellà com a *Escalando en libre* (1990)—; Joan Jover *Progresió en neu i glaç. Manual Pràctic* (2008); Joan Quintana *Gel vertical* (1989 en català i 2001 en castellà), un manual de qui ha estat un dels capdavanters de l'escalada en gel a Catalunya i a la resta de l'estat.

Ultra aquests manuals tècnics, molts dels autors esmentats, i també altres membres del CADE, són autors a la vegada d'altres obres de l'àmbit de la muntanya. El CADE, per tant, no només ha estat bressol d'escaladors, sinó també de divulgadors de les activitats a la muntanya.

També bé a tomb remarcar que del CADE és qui va ser el primer guia d'alta muntanya amb l'acreditació UIAGM que hi va haver a Catalunya: Joan Jover. Entestat sempre en dignificar aquesta figura, Jover s'ha posicionat

sense embuts sobre quina havia de ser la reglamentació que havia d'aplicar a aquest ofici de tan alta responsabilitat. Joan Jover va ser l'impulsor l'any 1999, juntament amb Lluís Català, d'un projecte pioner en el si dels clubs de muntanya: la Companyia de Guies del CEC, que ofería el servei de guiatge en ascensions d'alta muntanya respectant escrupolosament el marc normatiu que prevalia en els països de l'arc alpí. D'altra banda, l'any 1997 s'havia creat l'Escola de Muntanya del CEC, que a partir d'aleshores s'encarregaria de proporcionar la formació als muntanyencs. En l'actualitat és Roger Cararach, guia UIAGM, qui dirigeix la Companyia i l'Escola. Del CADE també van obtenir la titulació UIAGM Salvador Campillo, Alfons Valls i Leo Vegué.

D'altra banda, també cal destacar aquest fet: quan la FEDME va crear el 1998 l'Equipo de Jóvenes Alpinistas, en la primera promoció, els dos membres catalans eren del CADE (Joan Maria Vendrell i Robert Guilera), i la secció d'escalada els va proporcionar ajut econòmic per fer les proves de selecció.

ELS CLUBS EXCURSIONISTES COM A BRESSOL D'ALPINISTES

Al segle passat, a Catalunya i a Espanya, els escaladors i els alpinistes s'agrupaven a recer dels centres excursionistes. Aquests no eren només un lloc de reunió, sinó sobretot un lloc de formació, i no només tècnica (escalada i alpinisme), sinó també de formació en valors. Aquesta pertinença també permetia als joves relacionar-se amb altres, de diferents estrats socials, i els ajudava en el seu procés d'integració en la societat per poder esdevenir persones de bé que poguessin assumir en un futur tasques de responsabilitat en els seus diferents àmbits professionals.

El mecanisme de la formació s'aplicava mitjançant els cursets d'escalada i d'alta muntanya, en què els alpinistes experimentats formaven els alpinistes novells. Exercien, per tant, de mestres. D'aquesta manera, al final les aptituds personals d'un alpinista no eren només fruit de les seves habilitats innates, sinó també de tot el substrat valuós que li havien aportat els seus

JAUME BONAVENTURA

**Expedició Països Catalans 1977.
Emili Civís al cim de l'M7 (6.224 m).**

mestres, els quals, al seu torn, havien rebut els coneixements dels mestres que els van precedir, i a tots ells era i és de justícia reconèixer el seu ministeri. I és aquest fil invisible de l'ensenyança que interconnecta les diferents promocions d'alpinistes del CADE.

En aquest àmbit s'emmarca, per exemple, l'homenatge que el club va retre el 1971 a Kildo Carreté en el seu 25è aniversari com a escalador, un veritable referent per a diferents generacions d'escaladors del CEC. I també el que li va organitzar a l'apreciada Maria Antònia Simó el 1985, i que va tenir lloc al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona. Precisament, el Kildo va assistir al Congrés d'Escaladors d'Europa celebrat el 1973 al País de Gal·les, hi va fer algunes escalades i se'n va endur molts coneixe-

ARNIU J. ALTADILL

**Agulla del Salt, al sot del Bac
(Figueró), als anys 70.**

ments tècnics i idees més en l'àmbit de l'ètica de l'escalada, que va transmetre després a casa nostra. Aquests cursets, en el cas del CADE, tenien lloc a Montserrat, al sot del Bac, al Pedraforca i a la regió de Núria. Els cursets es complementaven al llarg de l'any amb sortides de perfeccionament (les sortides de tots nivells) al Pedraforca, Terradets, Riglos..., en què els escaladors consagrats orientaven els escaladors novells per tal que assolissin, aleshores, ja pel seu compte i risc, les seves pròpies fites o bé compartien corda amb ells per abordar objectius més ambiciosos, sense que el factor de la inexperiència fos tan aclaparador com ho seria sense la seva presència.

ELS CURSETS, UN ESDEVENIMENT ANUAL QUE MOBILITZA LA SECCIÓ

L'any de la fundació del CADE, el 1942, al novembre es fa el primer curset d'escalada, encarregat per la UEC, i el 1943, a petició de la FEM, el CADE organitza el I Curso Oficial de Escalada per a totes les entitats. I el primer curs dirigit exclusivament al socis del Centre es fa l'any següent i dura tot l'any, és el Curs d'Alta Muntanya i Escalada. I a partir d'aleshores, el CADE organitzarà cursets per als socis i també els que li vagi encarregant la FEM primer i l'ENAM després.

L'ENAM va ser creat el 1953, i entre els professors (també considerats com a fundadors) que van formar la primera promoció d'instructors hi havia Agustí Faus, Josep Ponte, Josep Maria Colomer, Joaquim Llopis, Andreu Pérez Vara i Jordi Farrera. Lògicament, al llarg de l'existència de l'ENAM (es va reconvertir el 1978 en l'EEAM i en les escoles de muntanya de les diferents federacions regionals), el CADE hi va aportar molts instructors, que van actuar en els cursos que requerien els diferents clubs de Catalunya. Entre ells hi havia, a més dels professors esmentats, Carme Romeu, Maria Antònia Simó, Agustí Jolis, Raimon Estrems, Agustí Ventura, Vicenç Passola, Ignasi Puig, Claudi i Frederic Guillot, Joaquim Klein, Josep Piqué, Josep Artigas, Antoni Agramont, Miquel Clua, Francesc Palau, Kildo Carreté, Julià Círia, Màrius García-Marià, Joaquim Álvarez, Antoni Gríful, Joan Nubiola, Ferran Abella, Enric Font, Emili Civís, Enric Franch, Josep Piñol, Miquel Ros, Josep Maria Torras Homet, Antoni Aymat, Joan Roca, Joan Créixams, Xavier Sintas, Antoni i Àngel Torcal, Xavier Pérez Gil, Miquel Lusilla, Ramon Galí, Guillem Arias, Josep Casanovas, Josep E. Paül i Eduard Martín. Un cop constituïda l'ECAM, hi van entrar com a professors en alguna de les especialitats Josep Lalueza, Joan Marí, Enric Renom, Joan Quintana, Josep V. Ponce, Salvador Campillo, Jaume Torm, Francesc Vázquez, Leo Vegué, Remi Bresco, Pere Lluís Ibarz, Mònica Verge, Josep Lluís Sassot, Jordi Canals, Carles Vallès, Vicenç Sánchez, Francesc Herrera, Joan Jover, Eduard Torà, Joan Bernat Clarella, Antoni Aragon, Xavi Rodríguez...

Foto aèria de la cara Nord del Pedraforca.

Els cursets eren un esdeveniment que mobilitzava un gran nombre dels seus escaladors en actiu, que es convertien en professors dels joves aprenents. Era el moment en què retornaven al club que els havia format tot allò que de bo els havia inculcat. Tot i que durant molts anys els cursets d'escalada tenien lloc de març a juny, a partir de la presidència de Jaume Bonaventura l'any 1979 es van passar a impartir a la tardor, i els d'alpinisme a la primavera. Les sortides de perfeccionament es feien al llarg de l'any, i els de perfeccionament en gel per la setmana de Sant Joan al Vinhamala. Jo en puc donar fe perquè aquell mateix any, i després d'haver seguit el curs d'alta muntanya amb els meus companys Tomàs Bravo, Carles Montalbo, Alfons de Ros, Joan Cervelló, Joan Buixó, Montse Arnau i altres, conduïts per Joan Jover, Alfons Valls, Jordi Fornes, Jordi Corriu, Jordi Cortinas, Joan Quintana, G. Arias, Salvador Campillo, Jaume Bonaventura i Ricard Vila, alguns de nosaltres vam participar en un curset

de Tècnica Alpina que el Jaume i el Ricard van organitzar, i en què el guia de l'ENSA Pierre Toillet ens va transmetre els seus coneixements pràctics a la gelera.

CAMPAMENTS D'ALTA MUNTANYA I ESTADES D'ESTIU

D'altra banda, arribats a l'estiu, s'organitzaven campaments als Pirineus i també als Alps, en què els veterans s'encarregaven d'escollir l'indret, preparar la logística, documentar-se sobre els possibles objectius, o sigui tot allò carregós

ELS CURSETS EREN UN ESDEVENIMENT QUE MOBILITZAVA UN GRAN NOMBRE DELS SEUS ESCALADORS EN ACTIU

que hagués desbordat els joves alpinistes. D'aquesta manera aquests quedaven alliberats de tasques feixugues i podien centrar els seus esforços en les ascensions que es proposessin. Només a títol d'exemple, n'esmentarem alguns.

L'estiu de 1956 en el decurs del Campament d'Alta Muntanya a la vall de Viadós destaca la primera ascensió nacional al *couloir* Jean Arlaud del Posets per J. M. Colomer i Josep Aspachs. En el del 1957 a la vall de Pineta, destaquen la via que Albert Font i Kildo Carreté van

Clapés. En el del 1961 a la vall de Llosàs destaca l'ascensió al pic Margalida per la cresta de Salenques, i l'Aneto per la cresta de Llosàs, per Emili Civís i Emili Gil; l'Aneto per la via **Guilera**, per Joan Delort i Francesc Noëlle i el Tempestats per la cresta de Tempestats per M.

UNA VEGADA MÉS EL CEC ESDEVENIA UN REFERENT EN L'ALPINISME A CASA NOSTRA

obrir a la Peña Montañesa, la via **Angerrot-Olivier** del Vathleitós, escalada pels mateixos, i l'aresta N del Marboré i l'aresta NO del Cilindre per Àngel Torcal i Ricard Riera. En el del 1959 a la vall d'Estós, es destaquen les primeres catalanes al diedre de Spijeoles per Andreu Rafa i J. Fornieles, i a la via **Directa** del Quairat per A. Font, J. Fornieles, A. Rafa i Antoni Torcal. En el del 1960 d'Amitges destaquen la paret Oest de l'agulla d'Amitges i el Perfil de Monsenyor per K. Carreté i A. Rafa, i la Nina del Saliente per M. A. Simó, J. Aspachs i Jesús

A. Simó, J. M. Colomer i F. Noëlle. Es van muntar campaments en llocs tan allunyats com la Bérarde, dirigit per Enric Nosàs i Josep Maria Biosca el

1968, en què es va ascendir a l'Aiguille Dibona, al pic Nord de Cavales, al Dôme de Neige des Écrins i al Râteau. Nosàs havia rebut la medalla de la FEM el 1965.

També se'n va fer un a la vall Bregaglia suïssa el 1971. En aquest darrer, Jaume Altadill, J. Casanovas, J. E. Paül, J. Créixams, Josep Maria Ibáñez i Francesc Xavier Gregori van aconseguir ascensions remarcables, entre elles diverses primeres estatals d'alta dificultat i de prestigi. J. Altadill i J. Casanovas van fer l'aresta Küffner al Piz Palü; el mateix Casanovas amb J. E. Paül, la Pioda di Sciora per la Piodakante (1a catalana), i tots dos amb el concurs del Créixams la via **Merendi** de la Torre Innonimata (1a catalana); i encara els dos Joseps amb F. X. Gregori i J. M. Ibáñez més Toni

Toni Casals, Kildo Carreté, Albert Font, un company, Antoni Torcal, Josep Aspachs i Toni Niemann a l'estany de Barrancs, l'agost del 1961.

ARXIU K. CARRETÉ

Ramírez del GAM, l'aresta nord del Piz Badile, que també va ser una primera catalana. I J. Casanovas hi va tornar l'any següent, i amb X. Pérez Gil van signar la segona catalana de la *Cassin* del Piz Badile. Cal remarcar que no era gens habitual en aquella època que els clubs organitzessin estades d'aquesta índole a l'estranger. Una vegada més el CEC esdevenia un referent en l'alpinisme a casa nostra.

BOSSOS D'AJUDA PER A VACANCES D'ALTA MUNTANYA

El CADE concedia beques per assistir als Campaments d'Alta Muntanya. Així per exemple el 1954 la va rebre Jordi Solà, el 1955 Pere Canals, el 1956 Josep Ramon Sánchez i el 1957 Julià Círia.

D'altra banda, un cop realitzades les activitats alpinístiques durant les vacances d'estiu, una comissió del CEC, formada per alpinistes veterans, concedia ajuts econòmics als alpinistes joves que els sol·licitaven i que se'n feien mereixedors. Entre el 1967 i el 1976 en van rebre alguna Toni Niemann, Antoni Gil, Salvador i Ramon Galí, Carles Civís, Ramon García, X.

Paret Nord del Piz Palü, a Engadina (Suïssa). L'esperó Küfner és el primer a l'esquerra.

Pérez Gil, Frederic Girós, Josep Pagans, Albert Morató i Josep Sánchez, Josep Piera i Roger Tarragó, J. M. Ibáñez, J. Casanovas, Xavier i Ernest Martínez, Jaume Bonaventura, Mingo Albir, Pere Cuenca i Joan Carles Viñas.

Aquells campaments tan exitosos dels anys 60 i 70 es van tornar a recuperar sota l'impuls de la presidència de J. Quintana el 1982, amb les estades del CADE als Alps. A l'estiu del 1983 se'n va fer una a Chamonix, i es van poder escalar vies a les Aiguilles Rouges, al Petit Bargy i al Miroir d'Argentine. Se'n va organitzar un als Escrinhs el 1984, i es va recórrer la via *Boell-Barthet-Stoffer* i la via *Madier* de l'Aiguille Dibona, el Pilier Nord de l'Aiguille de la Gandolière, l'aresta Oest del Pic Nord des Cavales i la travessa nord-sud de la barra dels Escrinhs; hi van participar Lúcia Nosás, Toni Arbonés, Albert Castellet i Ernest Bladé de cursestistes, i en qualitat de monitors Josep Maria Alsina, Joan de la Matta, Pep Masip i J. Ll. Sasot. El 1985 es va repetir als Escrinhs, i es va

fer la via *Madier* i la dels *Savoyards* a l'Aiguille Dibona, el *Pilier Nord* de l'Aiguille de la Gando-lière, l'aresta Est de les Bans, l'aresta Sud del Pic Coolidge, una via a la cara Est del Râteau, l'aresta Nord-est i l'aresta Sud del Mont Gioberney i la travessa nord-sud de la barra dels Escrinhs; hi van participar Toni Roure, Ricard Dalmau, Josep Castellet, Victor Domènech i Xavier González i, en qualitat de monitors, F. Herrera, J. L. Sassot i J. G. Cassola.

BEQUES DE FORMACIÓ

Encara hi havia un estadi més en la formació dels alpinistes joves, i era aquell que feien possible les beques dels respectius clubs per anar a diferents escoles alpines o bé les beques subvencionades per la FEM per anar a formar-se a

la prestigiosa École Nationale de Ski et d'Alpinisme (ENSA) de Chamonix. La finalitat principal era que els cursetistes poguessin obtenir experiència en ascensions en gel, perquè al Pirineu hi havia poques oportunitats de fer-ne. Els primers en anar a l'ENSA van ser A. Faus i Maria A. Simó el 1951. A més de les pràctiques fan diverses ascensions amb Armand Charlet, René Thomas i Mr. Guillet: el Grand et Petit Charmoz, Aiguille de l'Index per la cresta, l'Aiguille Pourrie, Aiguille du Moine, La Nonne i l'Evêque i altres agulles. A. Faus fa també l'Aiguille Ravel i les Courtes i el Grepon per la fissura Knubel.

Maria A. Simó havia rebut la medalla de la FEM el 1945, juntament amb Estanislau Peller i J. M. Guilera. Aquest últim la va tornar a rebre el 1970, amb l'Antoni Aymat que, al seu torn ja l'havia rebuda el 1958 i el 1961, essent el membre del CADE que més vegades l'ha re-

Membres del CADE al Couloir de Gauba del Vinhamala el juny del 1977.

RICARD VILA

JAUME ANTADILL

buda. Carme Romeu, Josep Piqué i Joan Cardona l'havien obtingut el 1949.

El 1960 van anar a l'ENSA F. Abella, T. Niemann, K. Carreté i J. Aspachs que, a més de les pràctiques, van fer amb dos instructors l'aresta Sud de l'Aiguille du Moine, l'aresta SE de l'Aiguille de l'Index, l'aresta des Papillons de l'Aiguille du Peigne i l'aresta Forbes a l'Aiguille du Chardonnet. El 1962 hi van anar E. Civís, E. Gil i A. Casals. Tots tres van fer, entre altres, la via **Contamine** de l'Aiguille de l'M amb el mateix André Contamine, i els dos Emilis la via **Contamine** a l'Aiguille du Midi (1a catalana), la via **Gervasutti** al Petit Capucin (1a catalana) i la travessa Charmoz-Grepon, i Emili Civís la via **Contamine** de les Petites Jorasses amb Contamine, que va ser també una primera catalana. Compartir corda amb un alpinista de la categoria del Contamine va ser per a tots tres una experiència impagable. Els dos Emilis, aquest cop ja sols, van escalar la via **Bonatti-Ghigo** del Grand Capucin. Tots tres van rebre aquell any la medalla de la FEM, juntament amb Abella, Colin, Niemann i C. Guillot. Aspachs la va rebre el 1966. I Carreté la va rebre primer el 1964, juntament amb l'Albert Guerra, i també el 1965.

La barra dels Escrihns a l'Oisans (Alps).

El 1967, el J. Créixams i el J. Círia van anar becats a l'ENSA. Van fer amb els monitors el petit Triolet, la Dent du Geant, l'Aiguille de Rochefort, el Mont Blanc, el Mont Maudit, el Mont Blanc du Tacul i l'Aiguille du Midi.

El juny de 1972, E. Font va prendre part en una estada al Vinhamala, juntament amb membres d'altres clubs, promogut per l'ENAM, en què va impartir magisteri Patrice de Bèllefou, i en el transcurs de la qual van poder ascendir el *couloir* oriental del Clot de la Hount i resseguir-ne l'occidental de baixada. El 1968 havia rebut la medalla de la FEM.

El juliol de 1974, Conrad Blanch, Josep Canselles, F. X. Gregori, Jordi Iranzo i Lluís Vinsac van assistir a l'Escola d'Alta Muntanya del massís Ortles-Cevedale, situat al parc nacional del Zebrú, als Alps italians. A més de la formació teòrica i pràctica en gel i roca impartida per un instructor, van completar l'ascensió al Zebrú (3.740 m) des del refugi V Alpini.

El 1975 va ser becat a l'ENSA J. Lalueza, que va fer diverses vies glacials amb l'Àngel de Santander i un excel·lent instructor de l'escola (Couloir Gervasutti de la Tour Ronde, cara

Nord de la Tour Ronde, cara nord de la Tête Blanche i cara nord de la Petite Verte); després de l'estada, va fer amb l'Albert Altet, juntament amb el Pere Camins i el Xavier Cabré, l'aresta SE de la Dent du Requin, i amb el Josep Bellmunt una de les primeres ascensions catalanes a la **Contamine-Mazeaud** del Triangle Rocós du Tacul; i amb el seu company del CADE Pere Camins l'aresta des Papillons a l'Aiguille du

de fer ascensions sota la tutela de dos guies excepcionals de l'Escola Alpina de Courmayeur: Henry Luigino i Mario Mochet. Van fer la cara Nord de la Tour Ronde, l'aresta de Rochefort a l'Aiguille de Rochefort, la Pointe des Papillons des del coll de Talèfre i la via normal del Triolet. Tots menys l'Herrera, el *couloir* Sud a la punta Whymper i la via normal a la punta Walker de les Grandes Jorasses.

PER A TOTS ELS QUI VAN COMPARTIR ASCENSIONS AMB INSTRUCTORS DE RENOM INTERNACIONAL, LA ETAPA FORMATIVA A L'ENSA ELS VA SUPOSAR UN PAS QUALITATIU DESTACABLE EN EL SEU PROCÉS DE FORMACIÓ

Peigne i la primera catalana al Pilier Boccalatte del Montblanc du Tacul. En part, per tota aquesta activitat va ser escollit aquell any millor esportista de l'any per la FEM. També el 1975, F. Herrera, C. Blanch, J. Casanovas, Enric Ribot i J. Altadill van rebre una beca de la Secció de Muntanya i van tenir la possibilitat

El 1976 Josep Maria Castan i Ricard Vila, que tenien aleshores 18 anys i no havien estat mai als Alps, van assistir a l'Escola Alpina de Courmayeur, i sota la tutela dels guies Giuseppe i Eliseo Cheney, van fer pràctiques de glaç i van realitzar les ascensions de l'aresta de Rochefort a l'Aiguille de Rochefort, l'Aiguille de la Toule per la cara Nord i també per la cara Nord-Est. El Josep Maria i el Ricard, pel seu compte, van realitzar aquell estiu la **Bonatti** al Gran Capucin i, juntament amb Oriol Ribas i Xavier Cabré, el Pilier Boccalatte del Mont Blanc du Tacul i la **Contamine-Mazeaud** al Triangle Rocós du Tacul. Va ser una estrena alpina brillant.

Chamonix, aresta de Rochefort. En primer terme, Henry Luigino (agost 1975).

JAUME ALTADILL

El 1977 Henry Luigino va morir en caure en el transcurs del descens del cim de l'Annapurna III (7.555 m), que havia vençut amb en Giuseppe Cheney. Eliseo Cheney, per la seva banda, va ser un conegut guia de la Vall d'Aosta que va obrir nou rutes al massís del Mont Blanc. Sens dubte, per a tots els qui van compartir ascensions amb instructors de renom internacional, aquesta etapa formativa els va suposar un pas qualitatiu destacable en el seu procés de formació.

El 1976, X. Pérez Gil va a un Encuentro Internacional de Alpinistas a l'ENSA, i amb Amadeo Botella de València fan la *Contamine-Vaucher* al Peigne i la cara NNE de l'Aiguille de Bionassay, i amb Eduard Lluís i Francesc Martínez Troya la primera catalana a la cara Nord del Triolet. Dos anys abans havia rebut la medalla de la FEM.

El 1977 G. Arias va assistir al curs de l'ENSA, i va fer amb Josep Sicart i un professor la via normal de la Petite Verte, l'aresta de les Aiguilles Rouges i el pic Belvedere i també van obrir una variant al coll de Cristaux, i el *couloir* en Y de l'Aiguille d'Argentière amb Antonio Suárez i el professor, i pel seu compte, amb en Josep, l'esperó Nord de l'Aiguille de Chardonnet.

El 1980 J. Altadill va assistir a un *stage* internacional al refugi d'Envers des Aiguilles a Chamonix per abordar temes d'ensenyament de l'alpinisme, i va fer aleshores la via Normal del Triolet. I amb A. Valls i R. Vila va fer la *via dels Suïssos* a les Courtes.

EXPEDICIONS. EL DARRER ESTADI EN LA FORMACIÓ

Dos dels factors que des dels inicis han estimulat els alpinistes han estat el desafiament de la dificultat i la recerca de l'aventura, els quals sovint implicaven assumir de manera progressiva més compromís, i àdhuc més risc. Les vies difícils es podien escometre als Pirineus, als Alps i a les Dolomites, però la crida de l'aventura anava lligada als massissos situats fora d'Europa, dels quals no es disposava de tanta informació.

És així que el procés de formació alpinística dels membres al CADE va constar, a partir so-

Chamonix. Mont Blanc de Tacul. Pere Camins escalant el Pilier Boccalatte (juliol 1975).

bretot de la dècada dels anys 70, d'un estadi més: les expedicions extraeuropees. I el patró que es va aplicar va ser, la major part de les vegades, el mateix que en les sortides alpines, o sigui un o dos alpinistes veterans que lideraven i cohesionaven un grup de joves alpinistes sense experiència fora d'Europa. I aquesta progressió alpinística en aquesta fase es va fer de manera raonada i sàvia, perquè s'anaven buscant objectius més complexos i situats a major altitud, perquè tothom pogués conèixer les seves capacitats adaptatives a l'altitud.

EXPEDICIONS ATLES-74 I MAZANDARAN-74

El 1974, alguns membres inquiets del CADE van organitzar pel seu compte l'expedició Atles-74. L'experiència va sortir bé. J. Lalueza, Joan Badia, Emili Albir, Andreu Viñas i Miguel Torremocha van fer un total de nou ascensions

de roca i neu a la regió del Toubkal, entre les quals destaca el *couloir* de glaç del Tiskin, la via **Contamine** a la torre del Tiskin i la via **Zardini-Tremonti** a la paret NE del Tigouline N'Brouk (3.800 m) I per la seva banda, L. Belvís, Marta Bou, J. Casanovas, Jaume Gil i Fèlix Verano van ascendir al Damavand (5.671 m), a l'Iran, per l'aresta NNE, en la que van anomenar *Operació Mazandaran-74*. Aquest cim ja havia estat ascendit pels catalans en diverses ocasions, inclòs un membre del CEC, Venanci López de Ceballos, que amb Jordi Pons hi van fer la segona catalana en el decurs de l'expedició Trans-Himàlaia, que acabà amb l'ascensió

Chamonix. Alfons Valls a la via dels Suïssos de la cara Nord de Les Courtes.

JAUME ALTADILL

d'E. Civís i el xerpa Passang a l'Inderkila, a l'Himàlaia del Punjab, el primer sis mil fet per catalans a l'Himàlaia, que a més a més era un cim verge. En aquestes dues sortides del 1974 es van organitzar sengles operacions cartes postals per ajudar a sufragar despeses (per valor de 50 pta. de l'època rebies després a casa una postal signada pels alpinistes i enviada, és clar, des del país on se situava l'objectiu).

CORDILLERA BLANCA. HIRCA-76

L'any 1976, amb el CADE presidit per en J. Casanovas i coincidint amb el centenari de la fundació del CEC, s'acompleix la fita d'organitzar la primera expedició extraeuropea a un cim de més de sis mil metres: l'Artesonraju, a la Cordillera Blanca. Va ser la culminació del procés formatiu de tota una generació, perquè molts d'aquells alpinistes que van assistir a les estades europees que hem explicat abans i que havien rebut alguna de les beques formatives, van integrar el nucli de l'experiència alpinística de més envergadura que fins aleshores havia escomès el CEC. I la van confiar al Crèixams i al Kildo. El 19 d'agost van fer el cim per l'aresta Est J. G. Cassola, J. E. Paül, E. Ruiz i J. Casanovas, i un dia després J. Lalueza i E. Ribot.

HINDU KUSH

L'any 1977 es fa un pas més i es busca com a objectiu una cota més alta, però a l'Hindu Kush. Es va a l'M7 (6.224 m). Com a cap de l'expedició, el CADE hi va situar un dels millors alpinistes que ha tingut mai, l'Emili Civís, que havia estat el primer català en assolir cims verges de sis mil (Inderkila), de set mil (Istor-O-Nal) i de vuit mils metres (Annapurna Est) a l'Himàlia i a l'Hindu Kush. Integraven l'expedició alguns dels participants de la de l'Artesonraju (J. G. Cassola, L. Belvís, J. Casanovas i E. Ribot) i alguns membres de la generació següent, com ho eren J. Bonaventura, R. Vila, P. Camarena, J. V. Ponce i J. M. Castan, i també hi anaven Odette Gomis, i Josep Viñas com a metge, i a qui per cert se li va girar una feinada considerable perquè cinc van caure malalts, i fins i tot en Ricard va haver de ser evacuat d'urgència amb un helicòpter de l'exèr-

cit i operat a Kabul per una apendicitis. Tot i aquestes vicissituds, l'Emili i el Jaume van arribar al capdamunt de la muntanya per un itinerari glacial inèdit després de fer-hi dos bivacs, i van baixar, després d'un tercer bivac, per l'aresta nord, que havien obert els francesos Louis Audoubert, la seva germana Monique Rouch, Albert Pradal i Guy Panozzo l'any 1969. A la vall de Mandaras, on s'aixeca l'M7, van coincidir amb un grup anglopolonès que va inaugurar uns itineraris de gran dificultat en els cims propers del Kohe Bandaka, el Kohe Mandaras, l'M-9 i l'M-5 i fins i tot en la paret NO del mateix M7. Entre els integrants d'aquell grup hi havia alpinistes de la talla de McIntyre, Kurtyka i Zawada, amb els quals van poder celebrar amb vodka en el camp base les seves respectives victòries.

Per les mateixes dates, un altre grup del CEC, en què també hi figuraven membres del CADE, organitzà una altra expedició a l'Hindu

Anvers i revers de la carta postal de l'Operació Atlas 1974 a la regió del Toubkal.

El Nevado Artesonraju (6.025 m), a la Cordillera Blanca del Perú.

Kush, al cim del Noshag (7.492 m). Varen arribar a dalt de tot i en un primer atac E. Font, Pere Aymerich i Josep Manuel Iglésies, i uns dies després C. Blanch amb un grup iugoslau. I també a l'Hindu Kush pakistanès, per aquelles mateixes dates, J. Altadill col·laborava en l'intent infructuós de recórrer el complex esperó Sud-Oest del Saraghar. Des de l'òptica actual costa d'entendre que s'optés amb tanta assiduïtat per aquella serralada afganesa, però tenia tota la lògica. L'Hindu Kush és una serralada de set mil metres, i durant la dècada dels 70 constituïa el pas previ a enfrontar-se amb la cota dels vuit mil metres. Així va ser que la majoria dels clubs d'arreu de l'estat (Girona, Madrid, Biscaia i Navarra) van afrontar cims de l'Hindu Kush abans d'anar a l'Himàlaia o al

Karakorum. Des de fa anys, aquesta etapa dels set mil metres s'aborda sobretot a les muntanyes del Pamir i del Tien Shan.

YERUPAJÁ SUR. EXPEDICIÓ INTI WATA-78

L'any 1978 el CADE organitza una altra expedició als Andes, aquest cop amb majoria de membres de la darrera generació. A més a més hi conviden Jordi Pons, i és precisament aquest darrer i J. V. Ponce qui finalment escalen la cara oest del Yerupajá Sur (6.634 m). Ells dos, així com J. Bonaventura, R. Vila i E. Civís també fan el cim del Rasac (6.024 m).

**Jordi Pons a la paret Oest del Yerupajá,
a la serralada del Huayhuash (Perú).**

PEPE PONCE

EXPEDICIÓ KARAKORUM-80

L'any 1980 P. Aymerich i E. Font, integrants de l'expedició del CEC Karakorum-80 aconseguiren el 2 d'agost el primer cim de vuit mil metres conquerit per una expedició formada íntegrament per membres del CEC: el Gasherbrum II (8.035 m). La resta d'integrants eren Lluís Gómez, Toni Torà, A. Ricart i C. Blanch. D'alguna manera aquesta muntanya representava el colofó a dècades de dedicació a l'alpinisme en el si del CADE. Recordem que el primer vuit mil aconseguit per part d'un membre del CADE havia estat l'Annapurna Est de Civís, acompanyat de Pons i Anglada, i que en aquella expedició també hi va participar en X. Pérez Gil.

EXPEDICIONS A L'EVEREST

Amb tot aquest bagatge exitós en tots els sentits, el CEC va concloure que ja estava en condicions d'organitzar una expedició a l'Everest, i ho va fer l'any 1982. L'itinerari escollit va ser la llarguíssima i complexa l'aresta Oest. Es van superar els 8.500 m, però finalment es va haver de renunciar a l'objectiu. No serà fins a la tercera expedició, l'any 1985, que s'aconseguirà trepitjar el cim. Entre els tres vencedors hi havia un membre del CADE, Carles Vallès, que va estar acompanyat per Òscar Cadiach i Toni Sors; la direcció va anar a càrrec del Conrad Blanch. Era, d'alguna manera, almenys pel que feia al factor altitudinal, la culminació d'una progressió alpinística que abastava diverses generacions d'alpinistes que s'havien anat formant des de ben joves al CADE al llarg de més de 40 anys d'activitat muntanyenca.

Mentre a principis de la dècada dels 80 s'estava acomplint aquesta etapa, la nova generació d'alpinistes del CADE, integrada pels qui s'hi havien format en els cursets propis i pels qui van venir ja formats d'altres entitats, van fer realitzacions notables als Alps, i alguns van continuar la seva progressió fora d'Europa inaugurant-hi itineraris de gran dificultat. Eren C. Vallès, J. L. Moreno, J. Tomàs, S. Martínez i Joan Carles Aldeguer. Vallès, en els anys següents va aconseguir tres cims més de vuit mil metres, el Broad Peak, el Lhotse Shar i el Makalu.

LA GENERACIÓ DELS CURSETS D'ESCALADA EN ALTA MUNTANYA DELS ANYS 1983-85

Mentre això passava, i coincidint amb les presidències de J. Quintana i de J. L. Sassot, una nova generació prenia forma en el si del CADE quan l'any 1983 Ernest Bladé, Albert Castellet i Ricard Dalmau van fer el que aleshores se'n deia Curset d'Escalada en Alta Muntanya, que completava el més clàssic d'escalada en roca. En aquell curset eren monitors Leo Vegué, J. L. Sassot, Manel i Joan de la Matta, entre d'altres. En el curset de l'any següent hi prengueren part Josep Castellet i Víctor Domènech, i en el del 1985 Ferran Latorre i Adrià Zamel, quan hi van fer de monitors Joan Olivé, J. L. Sassot i X. Rodríguez. L'agost del 1985 l'Ernest i l'Albert van anar becats a la Bérarde en un curs de l'ENSA amb l'aleshores aspirant a guia Pierre Périn, que recorden per les inesperades anècdotes que va protagonitzar. Van poder fer l'aresta de la Calotte als Agneaux, el Roche Faurio, la via *Madier* a l'Aiguille Dibona i algunes vies a les Dentelles de Montmirail, Orpierre i Sigottier. L'Ernest, l'Albert i el Ferran, l'estiu del 1987 van rebre una subvenció

El cim de l'M7, en l'expedició
Països Catalans 1977.

per poder anar als Alps, on van fer el Mont Blanc du Tacul, l'aresta dels Cosmics a l'Aiguille du Midi, l'aresta des Papillons, l'aresta Sud i la cara Oest de l'Aiguille du Peigne i diverses escalades difícils al Verdon, i l'Ernest i l'Albert encara van fer la via *Devies-Gervasutti* a

L'ANY 1976, I COINCIDENT AMB EL CENTENARI DE LA FUNDACIÓ DEL CEC, S'ACOMPLEIX LA FITA D'ORGANITZAR LA PRIMERA EXPEDICIÓ EXTRAEUROPEA A UN CIM DE MÉS DE SIS MIL METRES: L'ARTESONRAJU, A LA CORDILLERA BLANCA

l'Olan. Aquesta generació va aplicar la filosofia clàssica d'adaptació a l'altitud que segurament els havien inculcat els seus mestres enfiladissos, i que emanava de la tradició del CADE, i va ser així que, un cop van tenir tots ells un més que notable historial als Alps, van començar a plantejar-se objectius a major altitud. El CEC els donava suport amb el nom de l'entitat, però el finançament de cada sortida se'l van haver de buscar pel seu compte.

D'altra banda, a partir del 1987 –i coincidint amb l'auge de l'escalada esportiva– es promou una reestructuració en l'àmbit de la formació, i

tan sols es programa el curset d'escalada en roca a la tardor, i en canvi s'organitza una competició d'escalada esportiva en el CADE, la primera de les quals va tenir lloc el 1988 al Vermell del Xincarró (Montserrat), en una àrea equipada. EL CADE, tal i com l'havíem vist operar des de la seva creació, va estar funcionant fins al 1992, sobretot gràcies a la supervisió de J. L. Moreno i de X. Rodríguez.

El 1989 Albert i Josep Castellet, V. Domènech, R. Dalmau i el francès Olivier Cantet marxen a la Cordillera Blanca i pugen al Tocllaraju i al Chopicalqui; el Víctor, l'Albert i l'Olivier repeteixen, a la cara Sud de l'Ocshapalca, la via catalana que J. Amils, T. Casas i J. Sunyer hi havien obert poc temps abans, mentre que el Josep, amb els germans argentins de la Cruz, pugen al Churup.

El 1990, Albert i Josep Castellet, V. Domènech, E. Bladé, R. Dalmau i Joan Minguella uneixen esforços amb els germans Fèlix i Al-

JAUME ALTADILL

Vista del Pumori (7.125 m) des del camp III, durant l'expedició Everest-82 (Khumbu, Nepal).

JAUME ALTADILL

berto Iñurrategi i ascendeixen el 29 de setembre al Pumori (7.165 m) per la cara Sud-Oest, molt a prop de la via dels catalans que havien obert els alpinistes del GEDE J. Matas, P. Rodés i J. Alarcón el 1985.

El 1991, Ferran Latorre comença a provar-se en altura a la Cordillera Real de Bolívia, i ascendeix amb el T. Casas al Huayna-Potosí per la cara Oest, a l'Illampu per l'esperó Lutxo i al Condoriri per la canal central. Amb aquestes ascensions, el Ferran conclou que està preparat per enfrontar-se al vuit mil que estan considerant ascendir el seus amics del CADE de les generacions anteriors a la seva. I és així com l'any següent es dirigeixen a l'Himàlaia, i Ferran, A. Castellet, E. Bladé i A. Segarra realitzaran en estil alpi la primera repetició de la *Swiss-Polish Route*, i s'alcen dalt del Shisha

Pangma Central (8.008 m). D'aquesta manera, aquests joveníssims alpinistes completaven, una vegada més en la fecunda història del CADE, la seqüència de progressió que ja havien reeixit a completar amb èxit altres generacions precedents, i que consistia en començar per un curset d'escalada i acabar dalt dels cims més alts de la Terra, o dit d'una altra manera si voleu: del Mont Tàber del carrer Paradís al reialme de les neus eternes i a tocar del cel. Era una magnífica aportació a l'any olímpic i a l'any del 50è aniversari del CADE. Com a complement als actes que es van organitzar, es van concedir les Beques d'Alpinisme Lluís Estasén a les activitats destacables d'aquell any, una de les quals va recaure en Joan Jover per les seves ascensions hivernals i en solitari a les crestes del Vathleitós i a la via clàssica de la cara Nord

L'aresta Oest de l'Everest des del Gokyo.

del Vinhamala, i l'altra als integrants d'aquesta exitosa expedició al Shisha Pangma.

El 1999, Xavier González, Segimon García-Prades i Ernest Bladé van trepitjar per segona vegada en la història del CEC el cim del Gascherbrum II.

Les expedicions que s'han documentat fins aquí han estat impulsades d'alguna manera pel CADE o han comptat amb majoria de membres del CADE, però al llarg de la dècada dels 80, dels 90 i del nou segle, diversos membres del CADE han culminat el seu particular recorregut ascendent en altitud en cims de l'Àsia en el si de sortides compartides amb companys d'altres clubs. G. Arias i els seus companys van pujar al Maiktoli (6.803 m) el

**La cara N de la Tour Ronde.
Cordades superant la rimaia, en el
curset a l'ENSA, el juliol del 1975.**

JOSEP L'ALUEZA

JAUME ALTADILL

**El Thalay Sagar (6.904 m),
a l'Himàlaia del Gharwal Índia.**

1980. E. Civís va ascendir, el 1981, juntament amb Àlex Alom, J. Pons i altres companys, l'Ama Dablam (6.856 m), un cim que també van coronar el 1992 M. de la Matta en dues ocasions amb cinc dies de diferència, els germans Tomàs i Carles Bravo, S. Martínez i dos companys més. Mònica Verge i Emèrita Puig i

les seves companyes van pujar al Kantega (6.779 m) el 1984, i la Mònica i la Magda Nos van coronar el Cho Oyu (8.026 m) el 1989. Leo Vegué i Joan Martínez i uns companys van conquerir el Nun (7.135 m) el 1985. Miquel Sánchez i Jordi Canals van pujar i baixar amb esquís el Rapiu-Tsé (6.840 m). X. Pérez Gil va pujar al Thalay Sagar (6.904 m) el 1987. J. Jover i T. Torà van aconseguir el 1988 la primera catalana al Cerro Torre per la via **Maestri** de l'aresta Sud-Est, una difícil ascensió que repetirà M. de la Matta deu anys més tard. I també el Manel va ascendir al Shisha Pangma per la via **Britànica** i també al Cho Oyu, i encara va arribar fins al cim sud de l'Everest i sense oxigen, tot això en un mateix any, el 1993. Vicenç Sánchez i Lluís Ibáñez, juntament amb un grup nombrós del GEDE, van pujar al Muztagata (7.546 m) el 1989. J. Tomàs va completar l'exigent esperó Cesen del K2 el 1994; i el 1996 encara pujaria al Hidden Peak. Jaume Gibernau va ascendir al Satopanth (7.075 m) el 1995.

PER A LA HISTÒRIA RESTARAN TOTES LES ACTIVITATS REALITZADES EN LES MUNTANYES DE LA TERRA, I PER AL GAUDI DE LES NOVES GENERACIONS D'ALPINISTES DEIXAREM LES VIES QUE HEM OBERT ARREU ELS MEMBRES DEL CADE

I A. Segarra va arribar dalt de l'Everest el 1996. F. Latorre va fer l'Annapurna el 1999. I amb mi duia dalt del pic Lenin (7.134 m), quan hi vaig pujar el 2004 amb l'amic Iñaki Olaizola, la inspiració i el mestratge dels qui en el CADE ens han precedit, com de ben segur els ha dut F. Latorre en cadascuna de les tretze ascensions a cims de vuit mil que va encadenar a partir de l'any 2005, i que va cloure enguany amb l'Everest.

Per a la història restaran totes les activitats realitzades en les muntanyes de la Terra, i per al gaudi de les noves generacions d'alpinistes deixarem les vies que hem obert arreu els membres del CADE. El CADE com a institució referent en l'àmbit de l'alpinisme s'ha acabat diluint en el temps, però tots els valors que conformaven la seva essència perduraran encarnats en tots i cadascun dels seus membres, que seguirem essent garants orgullosos d'aquesta obra col·lectiva que ens transcendirà i que deixarem com a valuós llegat.

Ensenyant a escalar

Els cursets d'escalada de 1986 a 1996

Text d' **Adrià Zamel**

Opinió i resum de l'experiència sobre els cursets d'escalada del CADE per qui en fou director durant deu anys, i que va marcar-se l'objectiu d'impulsar una nova empenta pedagògica per adaptar els cursets als temps moderns.

A la paret del Vermell del Xincarró hi ha un bon nombre de vies per a tots els nivells, ideal per a la pràctica dels cursets d'escalada.

JAUME ALTADILL

Parlar sobre el paper docent del CADE en el món de l'escalada no em pot tocar de més a prop. Per tant, no puc començar d'altra manera que en primera persona. Tota la meua infància i joventut va estar vinculada a la muntanya gràcies als meus pares, als amics i al CEC. La vinculació sempre ha estat molt gran: les excursions per a infants –de les quals els meus pares n'eren organitzadors i vocals–, els campaments, el Grup de Jovent de la Secció de Muntanya i també la Secció d'Esquí. Però l'escalada em cridava especialment i el CADE n'era el lloc.

Des de ben petit llegia, rellegia i mirava embadalit el llibre *Neige et Roc* (1970) de Gaston Rébuffat. També el manual *Escalada* (1948) d'Ernest Mallafre, que havia emprat el meu pare, l'Eduard Zamel, quan era aspirant a membre del CADE, per passar després del curs, a membre actiu. Un manual mític i emblemàtic, ple de tècniques, fotos i il·lustracions, que ara encara soc capaç de reproduir. Contemplava amb admiració les fotos en blanc i negre del Kildo Carreté escalant a Montserrat i a la Sud de la Maladeta.

Amb 15 anys vaig fer el salt de la Secció de Muntanya cap al CADE. Aquella subsecció de la qual tots desitjàvem formar-ne part. L'any 1985 vaig participar com a cursetista en el Curs d'iniciació i perfeccionament d'escalada en roca del CADE –llavors, dirigit per Josep Castellet–, juntament amb Fèlix Amat, Oriol Pascual i Ferran Latorre, amb els quals faríem colla, amb ells i molts altres, durant molts anys. L'any següent, alguns dels que acabàvem d'entrar al CADE com a aspirants, ja participàrem com a monitors activament, això sí, sota la supervisió dels més experimentats membres actius i monitors, com Albert Castellet, Ernest Bladé, Josep Lluís Moreno i Xavi Rodríguez, per exemple. El 1988, tota la colla que ens havíem anat formant i consolidant, sobretot com a amics. Va ser l'inici d'una dècada dedicada a l'aspecte més acadèmic del CADE, i de la qual vaig tenir la sort i el privilegi de ser-ne el responsable. I així vàrem anar rodant: escalàvem tot el què podíem durant tot l'any, uns més alpinístics i altres més esportius. Alguns només feien bloc (*boulder*) i altres ja marxaven cap l'Himàlaia, però cada tardor, durant un mes, ens dedicàvem tots de ple a l'organització i realització del curset.

Tot això no té res de particular, sinó que és la trajectòria que vàrem seguir tots els escaladors del CADE de la meua generació. Entremig d'aquests deu anys de cursets, des del vessant més social del CADE, es van succeir una sèrie d'esdeveniments importants i amb repercussió més enllà de l'àmbit del CADE i del CEC, a banda dels estrictament alpinístics i d'escalada en roca. Aquell mateix any va ser un any clau per al món de l'escalada a Catalunya, sobretot pels nous corrents que s'estaven consolidant, concretament per a l'escalada esportiva, modalitat que derivava de l'escalada lliure (*free climbing*), nascuda a la costa oest del Estats Units. El CEC i el CADE hi van tenir un paper molt important.

CONVENCIÓ INTERNACIONAL D'ESCALADA ESPORTIVA

L'any 1986 es va celebrar la primera Convenció Internacional d'Escalada Esportiva a Montserrat. Organitzada pel Centre Excursionista de Catalunya, amb en Joan Belego al capdavant. Va ser un èxit des de tots els àmbits. Pel que fa a la participació, van venir els escaladors més punters d'aquell moment, com Eric Escoffier, Didier Raboutou, Fabrice Guillot, Laurence Jacob i Jacky Godoffe; i per descomptat, els noms més destacats de l'escalada lliure de Catalunya i d'Europa.

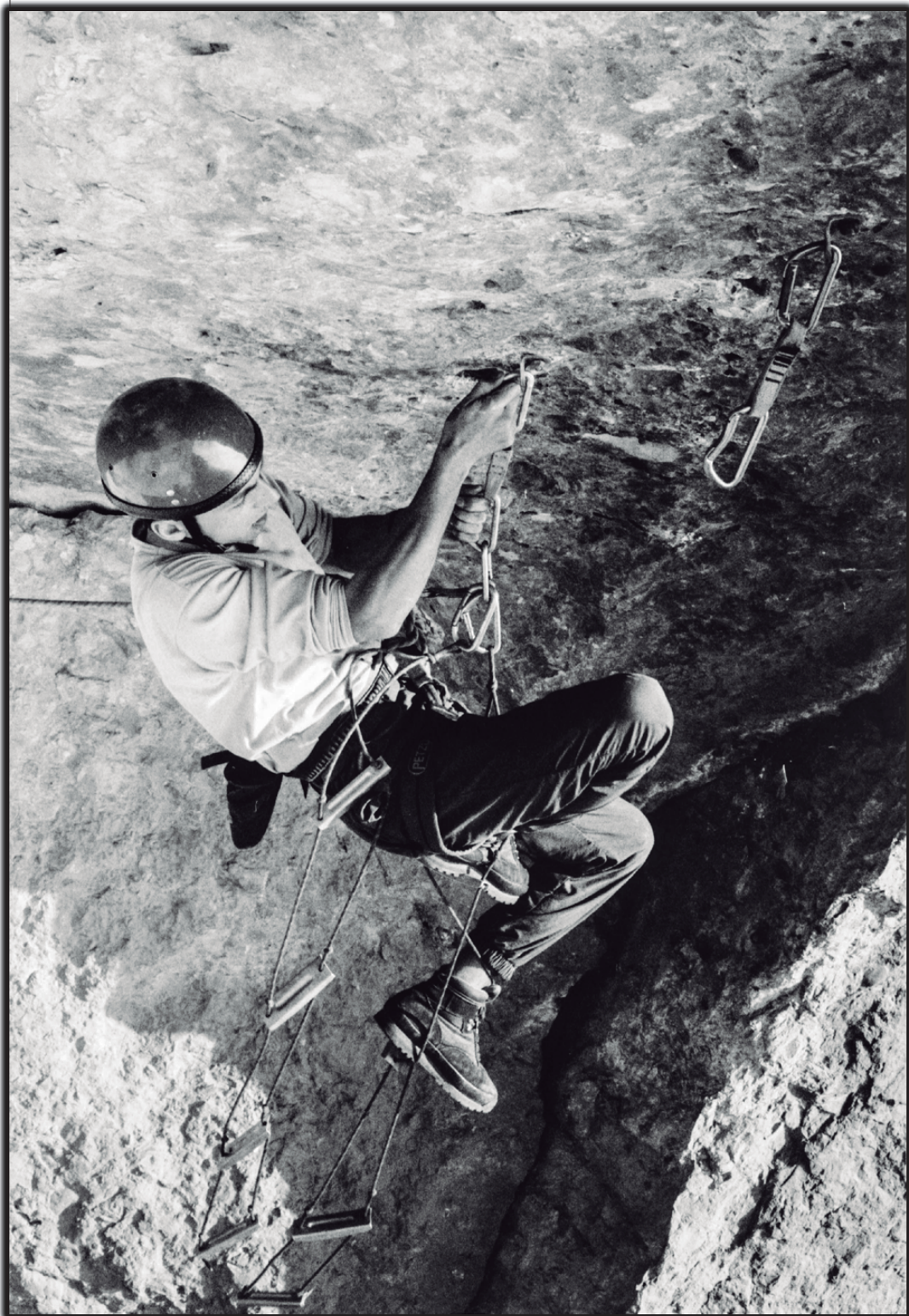
Montserrat com a bressol de l'escala en roca a Catalunya va ser el marc perfecte per a aquest esdeveniment, per les seves particularitats úniques al món, per les possibilitats d'obertura de noves vies de tall esportiu i on es va aprofitar per equipar un gran nombre de vies d'escalada esportiva, majoritàriament a la zona de Sant Benet, lloc que va esdevenir de referència mundial. Tots els que érem membres del CADE en

**Segon dia d'escalada al Gorro Frigi,
a Montserrat, en el Curset CADE del 1994.**

Pràctiques d'escalada artificial al Vermell del
Xincarró, a Montserrat, en el Curset CADE del 1992.

ADRIÀ ZAMEL

aquella època, i sobretot els que estàvem apun-
tats a la nova onada del *free climbing*, com
l'Aïtor Ormaechea, el Fèlix Amat, el Joan Olivé,
el Xavi Rodríguez, la Montserrat Puig i el Josep
Lluís Moreno, per citar-ne alguns, vam poder
gaudir de l'espectacle que ens oferien els fran-
cesos provinents del Verdon i Fontainebleau,
movent-se pels desploms de la Mòmia o el Tot-
xo del Macana, vies que no estaven a l'abast
dels nostres dits, però que no ens absteníem de
provar. Ara bé, alguns dels nostres, ja destaca-
ven en el grau, com Ferran Latorre i Josep Lluís
Moreno. Sens dubte va marcar un punt d'infl-
eixo en el món de l'escalada lliure a Catalunya.

ELS CURSETS DEL CADE

L'equip d'escaladors que l'any 1988 vam pren-
dre el relleu, amb mi mateix com a director i
amb la imprescindible i estreta col·laboració
com a codirectors en diverses edicions de Xavi
Rodríguez i Oriol Pascual, es va consolidar al
llarg dels anys.

Amb molta empena i amb noves idees a ni-
vell pedagògic per tal d'adaptar els cursets als
temps moderns, es va fer un esforç per renovar
tot el plantejament. La manera de fer dels úl-
tims anys, suposo que per la inèrcia de la tra-
dició, creïem que la podíem modernitzar i mi-
llorar, bàsicament, donar un enfocament més
pedagògic i no només portar els cursetistes a
fer metres i metres de paret, que al final només
feien de segon de cordada, i molts acabaven les
vies sent arrossegats. De vegades sembla més
un servei de guies que no pas un curs per
aprendre. Al cap i a la fi, el que preteníem és
que els alumnes sortissin del cursets amb uns
coneixements bàsics i suficients, però sobretot,
que sortissin autònoms.

El curset constava de quatre sessions teòri-
ques al CEC i tres sessions pràctiques de cap
de setmana a diferents zones de Catalunya.
Les xerrades, anaven des de explicació i l'ús de
material divers d'escalada, sistemes d'encorda-
ment, nusos o els diferents tipus d'asseguran-
ces. Sistemes de progressió i de rescat, passant
per plans d'entrenament, alimentació i preven-
ció de lesions o primers auxilis en cas d'acci-
dent. Destaquen les xerrades que van anar a

càrrec de Xavi Rodríguez, Teresa Cruselles,
Mark Grossmann, Ernest Bladé i Oriol Pascu-
al, que estaven complementades amb un dossi-
er amb tot el temari i material del curs. En
cada sessió s'explicaven els objectius a assolir
durant el cap de setmana i una descripció de la
zona i les vies que pretenia fer cada cordada.

Durant tot el curset, cada monitor portava
sempre els mateixos cursetistes. Així, donàvem
molta importància a la compenetració del mo-
nitor amb els dos cursetistes al seu càrrec. Cal
destacar, que organitzar les cordades no era fà-
cil, ja que el nombre de cursetistes era elevat,
sempre vam tenir entre 25 i 30 cursetistes. So-
vint havíem de posar el cartell de complet, les
inscripcions s'omplien de seguida i alguna gent
es quedava fora. Anys enrere s'havia fet l'edició
de primavera i la de tardor, però vam preferir
concentrar els esforços en una sola edició.
Aquest gran nombre de participants implicava,
també, un gran nombre de monitors. Si comp-
tem un monitor per a cada dues persones, fàcil-
ment arribàvem a 40 persones. No era una tas-
ca fàcil haver-nos d'organitzar.

Les sortides eren de cap de setmana, i els
llocs eren ben triats. El primer cap de setmana,
normalment anàvem la paret de la Biga, per so-
bre de can Massana i abans del refugi de les
Aguilles a Montserrat. Dissabte, es feien pràcti-
ques d'assegurança, encordament i s'introduïa
a la dinàmica d'escalar. L'activitat estrella era
aprendre a parar un *saque*. Per això teníem pre-
parat un bidó ple ciment, el qual, deixàvem
anar des de la biga (una biga de ferro col·locada
al cap d'amunt de la paret), això sí, sempre pre-
nent les màximes mesures de seguretat. L'ende-
mà, anàvem a la nova zona del Vermell del Xin-
carró, on disposàvem de gran nombre de vies
de tots els nivells. Els monitors equipaven o
preparaven totes les vies i els cursetistes ana-
ven passant d'una a l'altra i, segons el criteri del
monitor, era reenviat cap a la següent. Això re-
queria una constant feina del director que no
parava d'anar d'una banda a l'altra. Al final
d'aquest dia, era ja quan es consolidaven les
cordades i s'equilibraven els nivells. També po-
dia ser que alguna cordada de perfeccionament
(normalment si ja havien fet el curset d'inicia-

Plegant cordes a Vilanova de
Meià, en el Curset CADE del 1994.

ADRIÀ ZAMEL

ció) anessin a la zona de Gorros, la Normal de la Mòmia, la **Boy-Roca** de la Trompa de l'Elefant, la **Gómez-Xalmet** de la Prenyada, la gran varietat de vies dels Gorros, i els més agosarats havien fet vies a la nord com la **Punsola** del Cavall, la **Sánchez** de Diables, la repetida **Easy Rider** i la **Picazo** de l'Aeri i la clàssica **Mas-Brullet** del serrat del Moro.

El segon cap de setmana era un monogràfic d'escalada esportiva a la zona de l'Arbolí. Un indret idíl·lic per les vies curtes, i de tots els graus, realment una zona d'iniciació i un lloc petit i tranquil, que literalment ocupàvem durant tot el cap de setmana, les parets i l'acollidor refugi del poble. Aquí, es tractava de depurar la tècnica de col·locació a la roca, agafar confiança i començar a fer de primer. Val a dir que els cursetistes acabaven esgotats, però contents, com quedava demostrat amb les festes que s'organitzaven havent sopat.

El tercer i últim cap de setmana, era la guinda del curset. Anàvem a la impressionant paret de la roca dels Arcs a Vilanova de Meià a fer la via **Llarga**. Dos dies d'escalada intensa, on més d'una vegada sortíem de nit de la paret. Majoritàriament, escalàvem a la roca dels Arcs, però a mesura que es van anar obrint més vies a la zona, també a la paret de Zaratrusta, el pilar del Segre, la paret del Pas Nou –¡on anàvem a lluir-nos a la via **Xulo Piscines**, superant l'espectacular sostre en lliure!– i, si sobrava temps, fèiem vies curtes a la Cúpula o al contrafort. Les vies clàssiques, que es procurava fer cada any, eren la **Necronomicon**, la **Camel**, les més fàcils **Navarro i Tàrrega**, la **Lleida** i pels més forts, la **Migranya profunda**, la **Rampes invertides**, la **Musical Exprés** i fins i tot recordo la **Cabaret Galàctic**. La nit de disabte, era una nit màgica quan celebràvem tots plegats, cursetistes i monitors, les vivències del dia, sopant i fent gresca al bar Cal Cirera de

Vilanova de Meià. En alguna edició, també havíem anat a Terradets a fer vies com **Supertram**, **CADE**, **Reina**, **Marchely**.

El record més bonic que tenim dels cursets del CADE d'aquella generació, son la il·lusió i l'alegria que compartíem cursetistes i monitors. No recordo que mai ningú en marxés descontent; és més, la majoria repetien l'any següent i s'apunten al curs de perfeccionament. Els que ja eren autònoms es quedaven al CADE. Molts dels que van començar amb nosaltres van acabar sent monitors, la història es repetia. Fent números rodons, durant aquest període van passar uns 300 cursetistes i 45 monitors.

LA ZONA ESCOLA DEL CADE

Montserrat sempre ha estat la zona predilecta per als escaladors catalans, per les seves particularitats, per la seva màgia i per la gran varietat i tipus de vies. Els cursets del CADE, des dels inicis, sempre l'han triat com a terreny joc. Però els cursets, no paraven de créixer amb nombre de participants, i els mètodes d'ensenyament, les tècniques i la pròpia logística ens exigia trobar un espai on es concentrassin el major nombre de vies de tots nivells, sobretot per als que s'iniciaven en l'escalada en roca. Això va ser cabdal per una bona logística organitzativa al servei d'una nova manera de fer els cursets amb una mirada molt més pedagògica.

Monitors al racó del CADE. D'esquerra a dreta: Xavi Rodríguez, Fèlix Queipo, Ferran Latorre i Dani Ferrer (1993).

ADRIÀ ZAMEL

La zona triada va ser el Vermell del Xincarró, a la cara sud de Montserrat, una zona de parets curtes però amb molta extensió, que ens permetia equipar un gran nombre de vies, i era de fàcil i ràpid accés. Fins aleshores el Vermell del Xincarró comptava tan sols amb algunes vies curtes obertes anys enrere. Calia aprofitar el magnífic pany de paret que ens

ris, equipant les vies, i posteriorment graduant i fent les ressenyes de tota la zona. Els caps de setmana que vam dedicar a equipar el Vermell del Xincarró van ser un exemple més de la implicació de tots els amics que ens sentíem del CADE, va ser una feina pesada i dura, però alhora va ser una festa. Des d'aquell moment va quedar inaugurada una com una nova zona d'escalada d'iniciació (i amb vies d'escalada esportiva de grau). Aquell esdeveniment es va celebrar amb la primera competició d'escalada esportiva del CADE. El Vermell del Xincarró va ser una de les eines més potents per al desenvolupament dels cursets d'escalada en roca del CADE.

EL VERMELL DEL XINCARRÓ VA SER UNA DE LES EINES MÉS POTENTS PER AL DESENVOLUPAMENT DELS CURSETS D'ESCALADA EN ROCA DEL CADE

oferia, per equipar amb material modern (parabolts), vies esportives de tots els graus des de (IV° fins a 8b), d'una longitud entre 15 i 30 m. La idea era poder comptar amb un rocòdrom natural on poder posar en pràctica qualsevol tipus de tècnica, ja fos placa, desploim, fissura o diedre, amb la major varietat de graus, on fos fàcil i moure'ns d'una secció a una altra, tant per als cursetistes com per als monitors.

L'equipament es va finançar i organitzar des del CADE, l'any 1989. Tots els membres, ens hi vàrem bolcar, ja fos carretejant material, obrint camins, netejant peus de via, provant itinera-

EL DESMEMBRAMENT DEL CADE

Pocs anys després del pas de la nostra generació, el CADE va començar a desaparèixer. Fet lligat amb l'entrada en barrina del CEC com a entitat. Ja cap als anys 1995 i 1996 hi va haver un intent del CEC de formalitzar el CADE, posant-hi un president figura, que fins aleshores no ens havia calgut, convertint-lo així en secció i reglamentat tot el que mai havíem reglamentat, cosa que tampoc ens feia falta.

Tot es va començar a torçar quan el CEC va voler ajustar-se a les recents reglamentacions i titulacions en l'àmbit de la muntanya, volent-ho aprofitar, per convertir el CEC en una pseudo-companyia de guies d'elit. Suposo que s'emmirallaven amb els grans clubs francesos i italians dels Alps, però no es van parar a pensar que la cultura muntanyenca i alpinística d'aquests clubs no tenia res a veure amb la nostra. A parer del CADE, tot plegat es va portar molt malament des de la directiva del CEC en l'època d'Enric Nosàs i de la seva junta. Es van menystenir als que aleshores érem membres actius, sobretot pel que fa a la tasca social i de formació, per la qual havíem invertit molts esforços i il·lusions de forma desinteressada (només cobràvem despeses). Un situació trista i desafortunada que va acabar amb l'existència d'una entitat històrica per a l'escalada i l'alpinisme català i per a la projecció i prestigi internacional del CEC.

És cert que el CADE mai ha estat ben vist pels senyors del CEC. Encara recordo quan el meu pare m'explicava –entre l'època d'en Kildo i en Civís– que un bon dia els van fer treure la porta del racó del CADE. ¿Què hi devia passar allà dins? O quan van rebre per enfilarse a les columnes romanes. Sempre hem estat els rars i anàrquics d'aquell racó. Però el CADE sempre havia funcionat, tant pel que fa a l'activitat alpinística, de referencia internacional, amb grans ascensions, primeres i obertures de noves vies, als Pirineus i als Alps; però també en l'àmbit social i sobretot acadèmic, d'on han sortit moltes figures del món alpinístic i de l'escalada en roca. I no oblidem el gran nombre de socis que aportava el CADE al CEC gràcies a les seves activitats acadèmiques, nous membres del CADE que després donarien aquesta projecció internacional del CEC al món de l'alpinisme i de l'escalada amb nom propi de persones i vies.

L'ÀNIMA DEL CADE

No puc acabar aquest article sense expressar un sentiment, crec, pres en el cor de tots els que vam escriure aquesta petita part de la història del CADE. Segurament, una de les èpo-

ques més felices de les nostres vides, època de somnis, de grans gestes i de festes, de victòries i fracassos, amb una manera comuna d'entendre la vida i sobretot d'amistat sincera. Cadascú amb els seus ideals, neures i filosofies, cadascú amb els seus objectius i reptes, però aquesta sinergia d'individus feia que tots els dijous, tots els dijous del món, ens trobéssim junts, al nostre racó.

Per acabar, un record molt especial per als estimats amics que es van quedar per sempre a la nostra muntanya: Xavier Rodríguez, Pau Bladé i Xavier Lamas, que tantes rialles i vivències vam compartir des del bressol del CADE.

MONITORS DEL CADE

Membres actius del CADE, membres aspirants del CADE i escaladors col·laboradors que van fer de monitors en els cursets d'escalada en roca entre el 1986 i 1996: Fèlix Amat, Òscar Andreu, Jordi Armengol, Roger Besora, Ernest Bladé, Pau Bladé, Néstor Bohigas, Eduard Bou, Dani Brugarolas, Joan Campanyà, Albert Castellet, Josep Castellet, Marc Castellet, Lluís Checa, Teresa Cruselles, Albert Cucó, Víctor Domènech, Daniel Ferrer, Sagimon Garcia, Mark Grossmann, Robert Guilera, Ferran Latorre, Xavier Mañá, Josep Lluís Moreno, Joan Olivé, Aïtor Ormaechea, Mariona Orfila, Oriol Pascual, Montserrat Puig, Clara Pujades, Fèlix Queipo, Ignasi Ribalta, Xavier Rodríguez, Enric Sabater, Manfred Sagnier, Araceli Segarra, David Tort, Joan Maria Vendrell, Mònica Verge, Joel Villalon, Roger Ximènis i Adrià Zamel.

ADRIÀ ZAMEL

Aïtor Ormaechea fent de monitor (demostrant) a Vilanova de Meià, al pas Nou, en la via *Xulo Piscines*. (Curset CADE, 1990).

Kildo Carreté

Una vida dedicada a la muntanya

Entrevista de **Francesc Beato**

Realització (i altres textos) de **Ferran Alexandri**

Entrevista inèdita a Ermenegild Carreté Bisbal «Kildo», realitzada el novembre del 2009, perduda en circumstàncies tràgiques i recentment recuperada, que mostra de manera molt espontània i expressiva la vida d'aquest destacat escalador català.

Ermenegild Carreté Bisbal «Kildo» (Barcelona, 1926 – Arnes, 2014) va ser un alpinista que va destacar per la seva dedicació a l'excursionisme, l'escalada i la fotografia. Membre, en primer lloc, de l'Agrupació Excursionista Icària, situada al barri del Poblenou de Barcelona, on residia, amb el grup d'*Els Bèlits* va iniciar-se en l'escalada. Més endavant, es va fer soci del Centre Excursionista de Catalunya, on va adherir-se al CADE.

Des que es va casar amb l'arnerola Teresa Busquets (1928-2001) va estar molt lligat al poble d'Arnes i a la Terra Alta, de manera que va convertir-se en un gran coneixedor i apassionat dels Ports.

DAVID MENGUAL

En Kildo va difondre tots els seus coneixements sobre el territori a través de nombroses conferències, exposicions fotogràfiques i escrits, en revistes com *Muntanya* o el *Butlletí del Centre d'Estudis de la Terra Alta*, del qual en fou director durant uns quants anys. Aficionat a la fotografia de muntanya, va arribar a formar una extensa col·lecció de documents, sobretot de paisatges i d'escalada. Va fer conèixer llocs com Siurana, la serra del Cadí, la serra de Sant Gervàs o la vall de Serradell; però també va obrir vies d'escalada, com ara la roca Verda del Cadí, la *Picorra del Racó* o la *Taula d'en Serola*.

UNA ENTREVISTA INÈDITA

Un novembre del 2009, Francesc Beato, David Mengual i Ferran Alexandri es van desplaçar fins a Horta de Sant Joan per fer la que seria la darrera entrevista a l'alpinista i escalador català Kildo Carreté. La fatalitat de la mort, l'any 2010, de Francesc Beato en accident de trànsit, va fer que el material enregistrat per ell mateix durant l'entrevista es perdés. Van quedar només les fotos que David Mengual havia fet en aquella ocasió que, den ben poca cosa servien sense les paraules del Kildo. Avui, ja a punt d'acabar l'any 2017, per coses de l'atzar, aquell enregistrament ha estat recuperat i transcrit pel mateix David Mengual, cosa que ens ha permès elaborar aquest treball molts anys després, quan els dos protagonistes, a qui unia una profunda amistat, s'han extingit. Serveixin, doncs, aquestes pàgines també com un homenatge a dos socis destacats del CEC: Kildo Carreté i Francesc Beato.

DAVID MENGUAL

DAVID MENGUAL

De 1963 a 1967 fou president del CADE. Durant aquest període va col·laborar en la celebració a Montserrat de la Primera Convenció d'Escaladors Catalans, en l'Estada de vacances a la Renclusa o el Campament d'alta muntanya a la vall de Conangles. També va assistir al Campament d'alta muntanya a Picos de Europa o en l'organització d'una expedició multidisciplinària al Gran Atlas. Posteriorment, va organitzar escalades col·lectives al Cavall Bernat i a la regió d'Agulles de Montserrat. Va formar part del grup que assisteix el Curs de perfeccionament de l'ENSA a Chamonix i va assistir com a representant del CEC al Congrés d'Escaladors Europeus, celebrat al país de Gal·les.

L'any 1993 va ser guardonat amb la medalla de Forjador de l'Esport, i el 1981 fou nomenat president de la Secció de Muntanya del CEC. També fou membre de la Junta Directiva de l'entitat, sota les presidències de Josep Ventosa i Lluís Puntís.

Vas iniciar-te amb Els Bèlits, aquells joves que veníeu de l'Agrupació Excursionista Icària ¿De qui va sortir la idea del nom i qui éreu?

La idea del nom va ser meua. Érem el Niemann, el Círia, el Casals, els germans Torcal, el Pujol... i jo mateix. Tots ens vam formar a l'Icària. Però després volíem fer més feina. L'Icària era un centre petit i hi havia moltes limitacions. Vam enviar un dels germans Torcal a fer d'espia al CEC, per veure si podíem anar cap allà, perquè llavors l'ambient del CEC estava encartonat. Es pensaven que eren l'elit, però el CADE estava mort. Ell va estar-s'hi un any, al CEC, i

llavors ens va dir que ja hi podíem anar, que seríem els amos del CADE, que tindríem material, cordes, de tot. Era una informació de primera mà. Quan vam entrar, el president del CADE era en García Marià; però és clar, allà hi havia el Gríful, que ens va ajudar molt. Vam fer la Picorra del Racó, una agulla molt fotuda del Pallars Jussà, i el Gríful ens va acompanyar amb el cotxe. Jo no tenia moto, encara.

Per tant, vau ser ben rebuts...

¡Molt, molt, molt! La nostra entrada al CEC va coincidir amb una sortida de Setmana Santa a la Renclusa. El Gríful, en veure que érem una colla que teníem idees, es va veure amb cor de

Col·lectiva CADE al Cavall Bernat l'any 1961.

D'esquerra a dreta: Ferran Abella, Lluís Torcal, Toni Niemann, Kildo Carreté, Antoni Torcal i Ton Casals.

muntar un autocar per anar a Benasc i ho va encertar, perquè el vam omplir i vam fer molta activitat.

¿Per què el CADE estava esmorteït?

El CADE depenia de veterans que, el que els feia falta, era fer més activitat i menys xerrameca. Hi havia el Pérez Nevara. Feien de tot menys activitat. Per a nosaltres el cas era agafar la motxilla i sortir el diumenge. Tot i això, hi va haver algun accident per falta d'assessorament dels companys, i es va matar un xicot, a les Atalaies, es va fotre de cap, va ser un dis-

barat. Nosaltres no paràvem. Vam fer una activitat intensa. Llavors em van proposar si em volia fer càrrec de la presidència. Tenia el suport i continuàvem sortint aquí i allà. Érem una colla, una dotzena, portàvem una injecció d'optimisme, de bona voluntat.

¿Llavors es va incorporar gent que no era dels Bèlits?

S'hi van incorporar sortint. Hi havia el Roca, el Nosàs, el Noelle. En Rafa, que era dels Bèlits, però no sé si era de l'Icària, treballava amb mi en una empresa on era delineant, i jo el vaig embolicar en això de l'excursionisme, perquè era molt bo i ha estat molt bo.

¿Hi havia molta feina a fer, en obrir vies, oi?

¡I tant! Fèiem moltes escalades a tot arreu. Vam anar a llocs desconeguts, no volíem limitar-nos al sot del Bac o a Montserrat. Vam anar al Montsant quan no hi anava ningú, a Siurana, que ara és el tron dels escaladors. El primer que hi vaig anar vaig ser jo. El Cargol el vaig obrir amb el Noelle, que les va passar més putes que Caïm, pobre nano. Després vam anar també a desplaçar els curssets d'escalada fora dels llocs habituals. Vam anar a Camarasa, per canviar d'aires, a conèixer gent. El que vam fer després amb tu amb les excursions, jo ho havia fet amb els escaladors. A Catalunya, molta gent que va a la muntanya va molt sola.

¿Amb quanta gent deus haver escalat?

No gaires, no et pensis. Potser amb una dotzena. De curssets, n'he fet bastants; però anar a escalar ja és diferent. Amb el Toni Niemann preferentment, amb el Ferran Abella o l'Antoni Torcal. Aquests eren els més habituals, però també amb l'Albert Font i amb el meu fill Josep.

¿Quina relació hi havia amb els altres grups d'escalada?

Una relació perfecta. Com que nosaltres abans de ser del CEC havíem fet tanta activitat... Tots aquells clubs que tenien grups d'escalada, com el GAM del Club Muntanyenc Barcelonès, el GEDE del Gràcia, que era el Grup Especial

Kildo Carreté amb el cuiner, al camp base de l'Expedició Hirca-76, als Andes del Perú.

JAUME ALTADILL

ARXIU KILDO CARRETÉ

**Al cim de la Filigrana (Montserrat), l'any 1961.
D'esquerra a dreta: Emili Civiš, Kildo Carreté,
Toni Niemann i Emili Gil.**

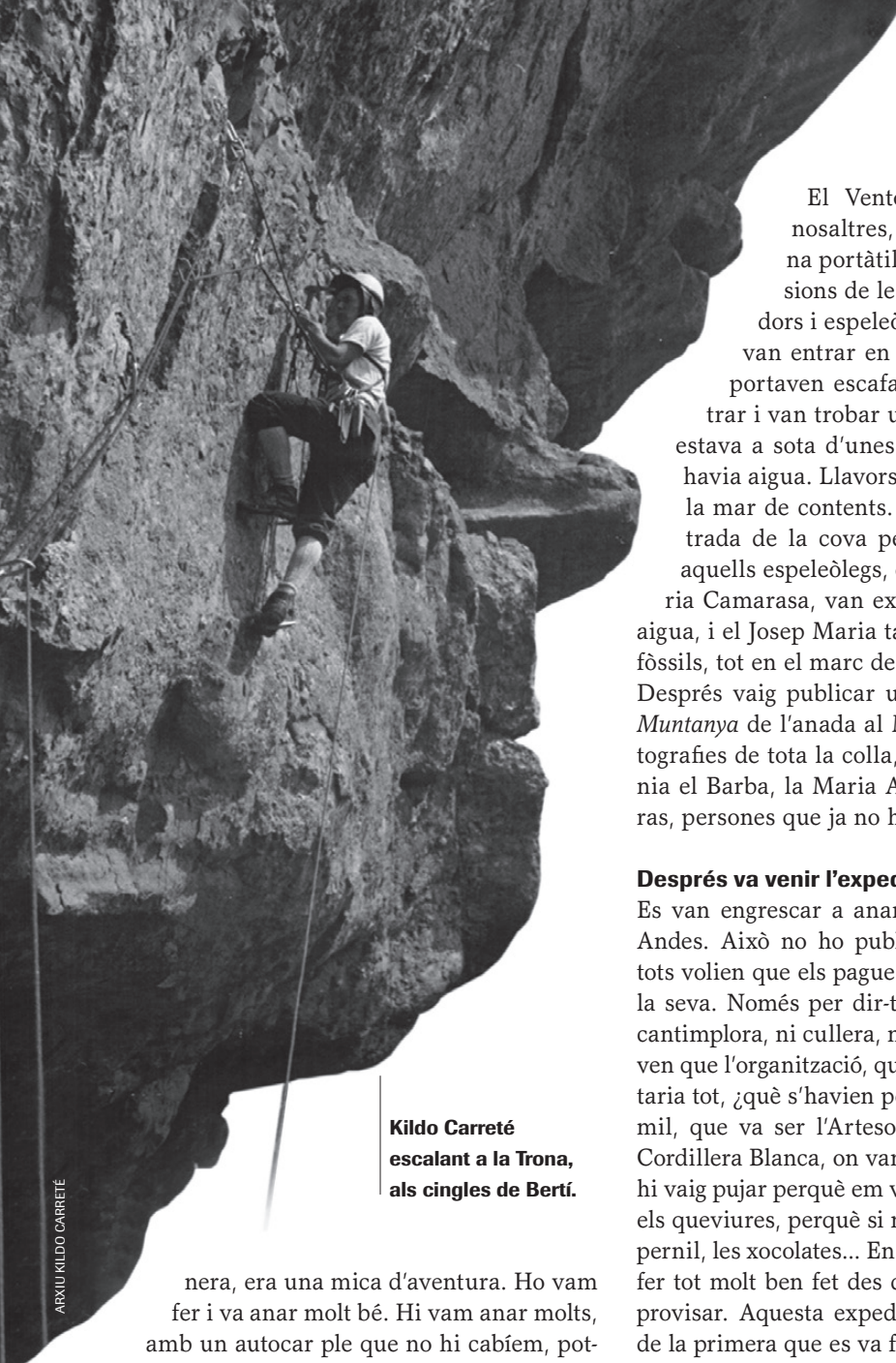
d'Escalada. Aquests tots ens pasturaven, perquè pensaven que si entràvem de cop érem una vitalitat. Llavors en entrar al CEC vam donar molta empenta. Nosaltres érem molt oberts i allà alguns anaven de senyorets, ¿m'entens, oi? Vam trencar el gel, d'aquella imatge que tenia el CEC de ser l'elit de l'excursionisme. Ho vam fer desaparèixer perquè això feia que molta gent no es fes soci del CEC. En canvi, en veure que sortíem d'excursió, que anàvem aquí i allà, a la gent, encara que no escalessin, els agradava el nostre ambient i venien. Anàvem amb el tren a cantar, a fer gresca als refugis. Vam tardar un any a ser del CADE. Ens vam fer del CEC, primer per tenir material d'escalada, perquè no teníem res, ni tan sols calés per anar a escalar. Després, per tenir un lloc on poder-nos trobar i una biblioteca per consultar. I gent nova. Nosaltres sabíem que al CEC hi havia bons escaladors i sempre interessava assessorar-te per persones que han viatjat, que han escalat molt.

Parlem de les expedicions. ¿La primera que vas fer va ser al Marroc?

La primera va ser al Marroc. Bé, més que una expedició va ser una excursió, eren excursions. Al Marroc hi vam anar dos cops, primer hi vam anar el Joan Roca, l'Enric Nosàs i jo. El Marroc no era conegut. A França sí que ho era, perquè el Club Alpí Francès ja havia anat a Casablanca, a Rabat... Però d'aquí no hi havia anat ningú i vam dir amb el Nosàs i amb el Roca d'anar-hi i fer coses noves que no coneixíem, per fer-ho nosaltres i per recollir informació perquè després la gent hi pogués anar.

¿Hi vau anar sols els tres?

El primer any hi vam anar els tres amb un 4L que li vam posar un filtre perquè no entrés la sorra del desert. Ens va agradar molt i quan ho vam explicar als amics, fins i tot al president, que llavors era el Ventosa i Palanca. Hi havia l'Oliveras, el Josep Maria Blas. Hi havia molts veterans i llavors es va plantejar de fer un *trekking*, però sense hotels, no pas com anava abans el CEC, amb molta pela, sinó amb autocar, amb la idea d'acampar allà on fos, o bé anar als refugis i a les escoles. D'aquesta ma-

Kildo Carreté
escalant a la Trona,
als cingles de Bertí.

nera, era una mica d'aventura. Ho vam fer i va anar molt bé. Hi vam anar molts, amb un autocar ple que no hi cabíem, potser 40 o 50 persones.

¿Com va anar la segona estada al Marroc?

A la segona anada al Marroc, la idea que teníem del CEC era la d'una entitat amb moltes seccions. Per això vam mirar de portar-hi espeleòlegs de l'ERE, excursionistes, especialistes amb flora, escaladors, etc., per fer un recull d'informació de tota mena. Després ho publicàvem setmanalment a *La Vanguardia*.

El Ventosa, que venia amb nosaltres, portava una màquina portàtil i escrivia les impressions de les sortides dels escaladors i espeleòlegs. Aquests darrers van entrar en una cova amb aigua, portaven escafandres i tot, i van entrar i van trobar un llac subterrani que estava a sota d'unes muntanyes on no hi havia aigua. Llavors ho van dir allà i allà, la mar de contents. La gent anava a l'entrada de la cova però no hi entraven, i aquells espeleòlegs, dirigits per Josep Maria Camarasa, van explorar-la i van trobar aigua, i el Josep Maria també ens feia recollir fòssils, tot en el marc de les ciències naturals. Després vaig publicar un article a la revista *Muntanya* de l'anada al Marroc. Fins i tot, fotografies de tota la colla, dels espeleòlegs. Venia el Barba, la Maria Antònia Simó, l'Oliveiras, persones que ja no hi són.

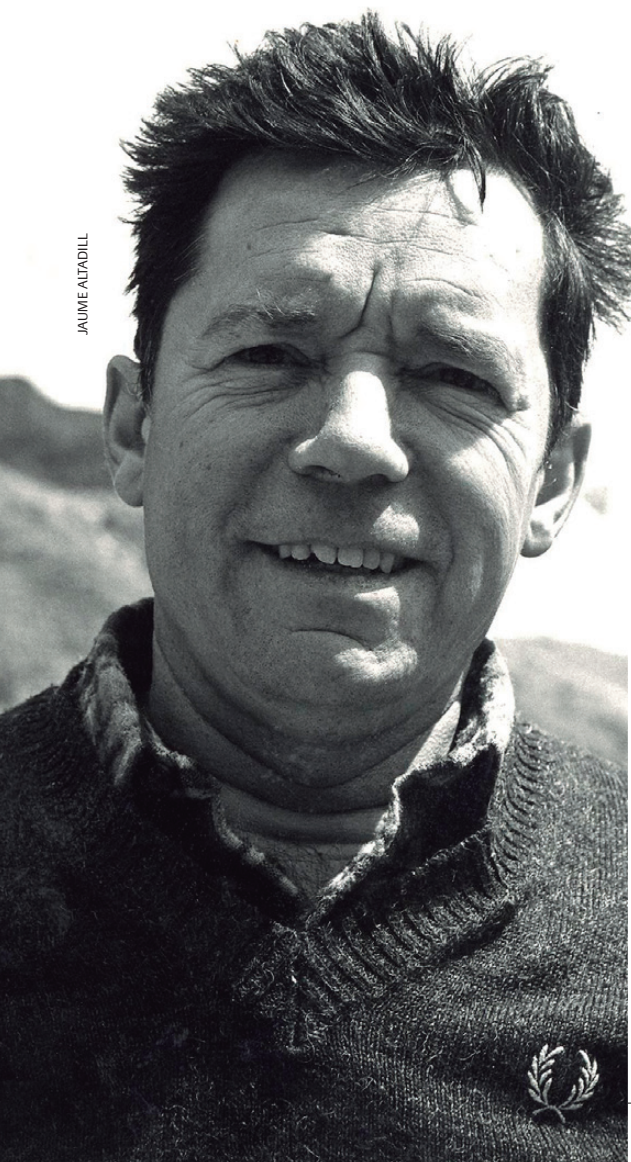
Després va venir l'expedició dels Andes...

Es van engrescar a anar a fer una anada als Andes. Això no ho publiquis, però al CADE tots volien que els paguessin el viatge, i anar a la seva. Només per dir-te que no portaven ni cantimplora, ni cullera, ni forquilla... es pensaven que l'organització, que eren ells, els ho portaria tot, ¿què s'havien pensat? Es va fer un sis mil, que va ser l'Artesonraju (6.025 m), a la Cordillera Blanca, on van pujar bastants. Jo no hi vaig pujar perquè em vaig quedar controlant els queviures, perquè si no ens ho fotien tot: el pernil, les xocolates... En una expedició s'ha de fer tot molt ben fet des de casa, no es pot improvisar. Aquesta expedició als Andes va ser de la primera que es va fer des d'Espanya, que es va dir *Hirca-76*. Darrere nostre hi van anar els de Mataró, els de Manresa i d'altres. De l'article que vam fer amb els horaris i tot plegat, tots aquests van recollir la nostra experiència. ¿Podem estar contents, oi?

¿També vas assistir a escoles d'escalada, a l'ENSA, oi?

Sí. Essent president el Mosella, ens va dir que si hi volíem anar, que ens pagaria el viatge.

Abans hi havia anat la Maria Antonia Simó; però la Maria Antonia a l'ENSA no crec que fes gran cosa, perquè aquella noia no era per a coses dures, era més aviat per fer filigranetes a Montserrat, però cosa forta, no. El cas és que hi vam anar el Niemann, l'Aspachs, l'Abella i jo. Vam estar-hi 15 dies, pencant sempre. Jo ja era massa veterà, però vaig fer el que vaig poder, perquè allà molts dels alumnes ja eren guies dels Alps.

Com a resultat d'això, ¿vau portar alguna nova tècnica, alguna novetat?

Sí, per exemple quan ens van ensenyar el sistema de recuperació d'accidents a través de cables. Gràcies a aquell ensenyament vam poder baixar en Gassol, que s'havia matat al pic de Tempestats. El vam poder baixar d'aquesta manera. En Gassol anava amb l'Unceta, es van embolicar per un lloc per on no havien d'haver anat i per on no es podia passar. Va caure una pedra i va tallar les dues cordes, i va quedar en un replanet. Ens va costar trobar-lo i el vam baixar amb els cables. La tècnica la vam aprendre a Chamonix, alguna cosa s'explicava als cursos d'escalada que fèiem: les maneres d'evacuar un ferit o un mort. Allò va ser una porta oberta per a anar a escalar als Alps. En Niemann hi va anar més d'una vegada, l'Aspachs també. Jo hi he anat dues vegades. La segona vegada vam anar a la banda de la Meije, als Ecrins, sempre a escalar.

Ja per acabar, ¿quines vies has obert que et portin un bon record?

Per exemple, a Montserrat el Flautat Segon, la cara Est amb en Rafa. No ho recordo gaire perquè mai he pres massa atenció en això. No ho he apuntat mai. Aquí, als Ports, vaig obrir *la Gronsà* amb en Josep Casanovas, però quan portàvem tirats uns 30 m vam desistir perquè no ens podíem agafar enlloc i, per anar fent forats, ho vam deixar córrer. Llavors, un dia, parlant amb el meu fill, em va dir que ho podíem equipar des de dalt. Vaig comprar una corda estàtica de 90 m i així ho vam fer. Baixava 40 m i els equipava, després una altra vegada. S'ha fet centenars de vegades. És la que més s'ha fet de tots els Ports. Després el *Bèlit del Montsant* o el *Bèlit de Fraguerau*, que és una agulla molt maca. Vam posar el nom de *Bèlit* a diferents vies d'arreu. A mi m'ha agradat molt escalar en llocs on no hi havia ningú. Per això vam anar al Pallars Jussà, a Serradell i vam fer la *Picorra del Racó*, que és una via fotudíssima, que no s'havia escalat mai.

Foto de retrat feta al camp base de l'Artesonraju (Expedició Hircà-76).

Els trossos d'asteroides entren a la nostra atmosfera amb velocitats d'entre 36.000 i 250.000 km/h. Quan els objectes són prou grans com per travessar-la, aquests esdeven autèntiques boles de foc.

Meteorits i excursionisme

Text de **Jordi Llorca**

Director de Barcelona Research Center in Multiscale Science and Engineering
(Universitat Politècnica de Catalunya)

Anem per la muntanya i trobem una roca diferent de les que estem acostumats a veure. ¿És possible que sigui un meteorit? ¿Què hem de fer si en trobem un? ¿I com sabem que ho és? Els meteorits són roques i fragments de metall naturals que provenen de l'espai i atenyen la superfície del nostre planeta després de travessar l'atmosfera.

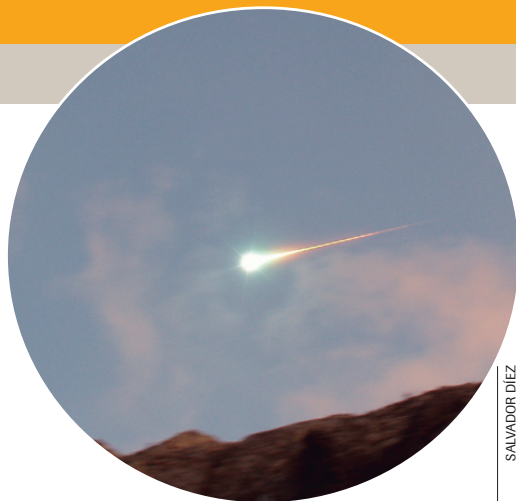
Gairebé tots els meteorits provenen dels asteroides, però també n'hi ha que han vingut de la Lluna i fins i tot Mart. ¿Però què hi té a veure l'excursionisme en tot això? Doncs molt més del que ens pensem, perquè els meteorits cauen a qualsevol lloc i en qualsevol moment, de manera que quan anem d'excursió en podem trobar algun que ha pogut caure de manera recent o bé fa molts anys. La seva grandària i pes és molt variable i pot oscil·lar entre uns pocs grams i unes quantes tones. El meteorit més gran trobat fins ara al món, per exemple, és el meteorit Hoba, a Namíbia, i pesa seixanta tones, però la majoria no són més grans que la mida d'un puny.

Els meteorits es classifiquen en tres grans famílies: els rocosos (els més abundants, aproximadament el 92% dels que cauen), els metàl·lics (7%) i els metal·lorocosos (1%). Els meteorits rocosos estan fets essencialment de silicats com els que tenim a l'escorça terrestre i de petites quantitats de metall lliure, mentre que els metàl·lics són autèntics aliatges de ferro i níquel amb petites quantitats d'altres elements. Els meteorits metal·lorocosos són els més rars i estan fets mig de roca, mig de metall. De vegades, dins l'imaginari popular es pensa que els meteorits contenen minerals i elements químics desconeguts amb propietats increïbles. Res d'això és veritat. El que és realment important és que l'estudi dels meteorits constitueix una font única de coneixement dels esdeveniments que han tingut lloc al nostre entorn planetari des de la formació del sistema solar, ara fa uns quatre mil sis-cents milions d'anys. Són com pedres de Rosetta de la ciència. Per això és tan important recuperar-los.

¿COM CAUEN ELS METEORITS?

Quan els asteroides xoquen entre ells es desprenen trossos més petits que abandonen les òrbites estables dels asteroides progenitors. A causa de l'atracció gravitatòria del Sol (la massa del Sol representa gairebé el 99,8% de tot el sistema solar), aquests fragments es dirigeixen cap a l'astre. De camí cap al Sol, aquests trossos d'asteroides poden trobar-se amb el nostre planeta i, quan ho fan, entren a la nostra atmosfera amb velocitats d'entre 36.000 i 250.000 km/h. Pel que fa als meteorits de la Lluna i Mart, aquests s'originen arran de l'impacte violent d'un d'aquests trossos d'asteroide amb la seva superfície, i els fragments així arrencats són els que després intercepten al nostre planeta. Aquesta carambola és difícil i per això n'hi ha pocs de meteorits lunars i marcians, que són molt preuats perquè són mostres gratuïtes que ens arriben d'aquests cossos planetaris sense necessitat d'enviar-hi missions espacials costoses.

A les velocitats que entren, l'atmosfera representa un fregament important per aquests objectes, el quals s'escalfen i ionitzen el gas al seu voltant, deixant una estela brillant. Si l'objecte és petit, el fregament el desfà i no en queda res; aleshores haurem vist un estel fugaç o, tècnicament parlant, un meteor. Però quan

SALVADOR DÍEZ

Aquesta bola de foc va ser fotografiada el 2004 quan sobrevolava les muntanyes de Lleó i va originar el meteorit de Villalbeto de la Peña (Palència).

l'objecte és prou gran com per travessar l'atmosfera, aquest esdevé una autèntica bola de foc movent-se al cel que, a més, provoca una ona de xoc que normalment s'escolta com un tro llarg. Arriba un moment, normalment a uns 15-20 km d'alçada, que l'atmosfera

El meteorit de Hoba (Namíbia) és el més gran que s'ha trobat mai al món. Mesura més de dos metre de llarg i pesa unes seixanta tones.

ALBERT CASANOVAS

ha frenat tant l'objecte que aquest deixa de brillar i cau lliurement, com si el llancéssim des d'un globus aerostàtic. Els fragments que arriben a terra són els meteorits. Si el meteorit és molt gran pot originar un cràter, però això passa poques vegades perquè, afortunadament, l'atmosfera actua d'escut i els erosiona i trenca abans d'arribar a terra. A casa nostra, per exemple, al Montsec, s'hi ha trobat restes del meteorit de 10 km de diàmetre que fa seixanta-cinc milions d'anys va xocar violentament amb la Terra, concretament a Xicxulub, al golf de Mèxic, i que va provocar l'extinció dels dinosaures i moltes altres espècies que en aquell temps habitaven el nostre planeta.

¿COM SÓN I COM ES RECONeixEN?

Reconeixem un meteorit a simple vista principalment per les marques que li ha deixat l'entrada a l'atmosfera. A causa de l'erosió amb l'atmosfera, els meteorits són arrodonits i mostren una escorça de material fos a la superfície d'un o uns pocs mil·límetres de gruix i gairebé sempre de color negre. De vegades es creen

Als deserts, els meteorits són fàcils de reconèixer i per això s'organitzen expedicions científiques per recuperar-los. En aquesta fotografia, David Allepuz va trobar al Sàhara aquest meteorit fragmentat en tres trossos.

turbulències en forma de remolins que han excavat petits sots a la superfície, semblants a les ditades que queden en el fang quan es treballa. Aquestes

RECONeixEM UN METEORIT A SIMPLE VISTA PRINCIPALMENT PER LES MARQUES QUE LI HA DEIXAT L'ENTRADA A L'ATMOSFERA

evidències són molt clares en meteorits que fa poc que han caigut, però amb el pas del temps es van desdibuixant i costen més de reconèixer. Així com l'escorça dels meteorits és normalment negra, el seu interior acostuma a ser de color gris i/o metàl·lic i no mostra cap signe d'haver-se fos. Això és perquè mentre és una bola de foc al cel, la part externa que es fon es va desprenent de manera immediata, cosa que permet que l'interior es mantingui intacte. Atès

que normalment contenen més ferro que les roques terrestres, una altra característica dels meteorits és que són densos, és a dir, pesen més que les roques del voltant. Això fa que, a més, la majoria dels meteorits (més del 90%) siguin magnètics. El ferro està sempre formant aliatges amb el níquel, bé en forma de partícules metàl·liques dins els silicats (com les panses en un *plumcake*) o bé com a fragments metàl·lics sencers. Per això una bona prova per saber si una roca és un meteorit és comprovar si un imant s'hi adhereix. Cal remarcar, però, que encara que la roca sigui magnètica vol dir que necessàriament sigui un meteorit; hi ha alguns minerals terrestres que també són magnètics, com també ho són alguns utensilis i objectes fets per l'ésser humà que, amb el pas del temps, sovint es confonen amb meteorits. És important destacar que en cap cas els meteorits tenen porus ni cristalls visibles a l'exterior.

Els meteorits no porten pas el nom de les persones que els descobreixen, se'ls anomena amb el nom de la població o accident geogràfic més proper al lloc de la seva troballa. Qui assigna noms, reconeix els descobriments i actua com a referència en l'àmbit internacional és la Meteoritical Society. Per a la classificació d'un nou meteorit, a més de la seva anàlisi química i petrogràfica, cal presentar una fotografia del meteorit al lloc on s'ha trobat al costat d'un GPS que mostri les coordenades. Avui en dia això és fàcil per-

Meteorit rocós. Els meteorits són arrodonits i estan embolcallats amb una escorça negra de material fos després de patir una forta fricció amb l'atmosfera.

què quan anem d'excursió normalment algú sempre porta un GPS professional (o alguna aplicació del telèfon mòbil). També es requereix dipositar en una institució científica reconeguda per la Meteoritical Society (a Catalunya hi ha la Universitat Politècnica de Catalunya) 20 grams del meteorit o, en el cas de meteorits petits, el 20% del seu pes. La resta se la pot quedar el descobridor o bé fer-ne donació a algun museu. En el moment d'escriure aquest article la base

Meteorit caigut a Puerto Lápice (Ciudad Real) el 2007. En caure es va trencar, cosa que permet observar perfectament l'escorça de fusió de color negre i l'interior del meteorit de color clar.

La majoria dels meteorits són rocósos. Al seu interior hi ha silicats i petites partícules brillants. Aquestes partícules metàl·liques són aliatges de ferro i níquel i són exclusives dels meteorits.

Meteorit metàl·lic Campo del Cielo (Argentina). De vegades la superfície des meteorits no és llisa, sinó que mostra una mena de ditades a causa de turbulències creades pel ròssec atmosfèric.

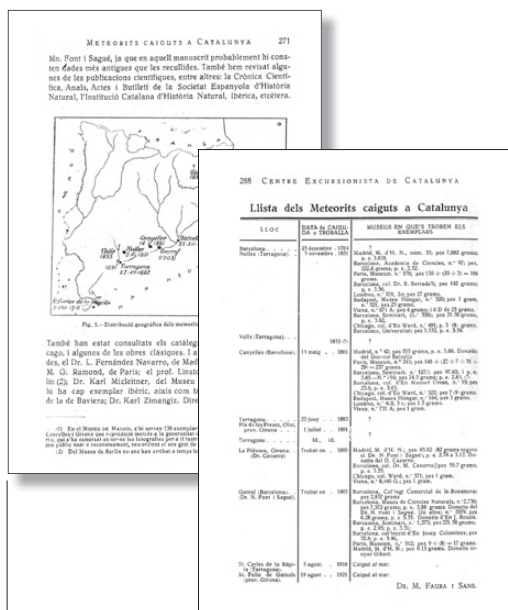
de dades de la Meteoritical Society (www.meteoriticalsociety.org) conté més de 56.000 meteorits. Pot semblar que en són molts, i certament ho són, però cada any se'n descobreix algun amb alguna característica nova que fa que la ciència avanci un pas més. Imagineu-vos que li donéssim una roca de la Terra a un habitant d'un altre planeta. Si li donéssim un còdol, es pensaria que tota la Terra és com les muntanyes de Montserrat, mentre que si li donem un tros de granit es pensarà que tot el planeta s'assembla als Pirineus orientals. Hauríem de donar-li moltes roques i de llocs diferents per fer-se una bona idea de com és el planeta. El mateix ens passa a nosaltres quan intentem esbrinar com són els altres cossos planetaris del sistema solar. Els meteorits representen una col·lecció de mostres aleatòries, són les peces d'un gran trencaclosques que hem de resoldre.

EL PAPER HISTÒRIC DEL CEC

El Centre Excursionista de Catalunya ha jugat un paper importantíssim en l'estudi dels meteorits a Catalunya. En el *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* 322 (novembre) de 1921 es va donar difusió

EL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA HA JUGAT UN PAPER IMPORTANTÍSSIM EN L'ESTUDI DELS METEORITS A CATALUNYA

al primer recull de meteorits catalans de la història: «Meteorits caiguts a Catalunya», escrit per Marià Faura i Sans, que va ser l'encarregat de realitzar el Mapa Geològic de Catalunya en temps de la Mancomunitat. Faura i Sans, que va ser soci del CEC des del 1912 i president de la secció de Geologia i Geografia de l'entitat, a més d'un gran promotor de l'espeleologia juntament amb un dels seus mentors, Norbert Font i Sagué, també va publicar la «Llista dels meteo-

Pàgines de l'article de Faura i Sans
al Butlletí del CEC del 1921.

FAURA I SANS, SOCI DEL CEC I PRESIDENT DE LA SECCIÓ DE GEOLOGIA I GEOGRAFIA, VA PUBLICAR LA «LISTA DELS METEORITS CAIGUTS A CATALUNYA»

rits caiguts a Catalunya» en el *Butlletí de l'Institut d'Estudis Catalans d'Història Natural* el mateix novembre de 1921. Faura i Sans va publicar aquests treballs arran d'una petició de Josep Comas i Solà, el primer director de l'Observatori Fabra de Barcelona i impulsor de l'astronomia moderna a Catalunya, que li va demanar amb motiu de l'Exposició Internacional d'Astronomia, que es va celebrar a Barcelona l'octubre de 1921 perquè «procuréssim donar a conèixer al públic qualques dels meteorits caiguts a Catalunya». I realment va fer un treball extraordinari de recopilació i de divulgació perquè, a més de preparar i publicar l'inventari dels meteorits catalans, va muntar també una exposició de meteorits recollits a Catalunya al Palau de la Indústria entre el 9 d'octubre i el 9 de novembre d'aquell any. Posteriorment, el 1922, Faura i Sans estengué la revisió als meteorits espanyols a la *Revista Ibèrica*.

METEORITS CATALANS

¿Quants meteorits han caigut a Catalunya? ¿Quants se'n conserven? El meteorit català més antic que es coneix va caure pels voltants de Terrassa el capvespre del dia de Nadal de 1704. Aquell dia una bola de foc impressionant va recórrer el cel, clar i serè, de bona part de Catalunya. Els colors roents de la gran bola anaven seguits d'una llarga cua blanca que tenyí el cel de fum, segons les *Rúbriques de Bruniquer* «se ubrí y dexà tres núvols molt blanchs los quals duraren en la regió celeste més de mitja hora». Poc després, tal i com ho escrigué Miquel Batlle, hereu de can Torres de Matadepera, es va sentir un fort soroll, talment com un terratrèmol, com «un tir de artillaria y després de aquex un altra y altra y després comensaran a sentir los tirs espessos, que de ninguna manera se posquien comptar.» El testimoni de l'hereu de can Torres ens explica que «caygueran unas pedras negras del cel que passaven tres lliuras y altres dues y mitge. Diguera que en la Torre d'en Maduxé de Sant Julià d'Eltura ne avia cayguda una, y a cassa d'en Falguera de Sant Pera de Terrassa una altra, y ab moltras altras pars tanbé es digué que-n vien caygudas.» A les cròniques de Castellví es diu que «cayeron en Tar-rasa unas piedras algo crecidas de color negro y en el centro, cenicientas.» Sens dubte, són descripcions de meteorits. Malauradament, però, cap d'aquests fragments es conserven.

SEÑAL DEL DIA DE NAVIDAD.

Gravat de Joan Solar que mostra la caiguda del meteorit de 1704 als voltants de Terrassa.

Rere un fons de cel en flames es veu una munió de pedres que cauen del cel.

Quan es troba un meteorit cal fotografiar-lo al lloc on s'ha trobat amb un GPS per indicar les coordenades.

Pels qui ho van veure, aquell només podia ser un senyal diví que presagiava mals auguris (pedres que queien del cel!), i els esdeveniments van donar la raó als supersticiosos. Pocs mesos després de la caiguda del meteorit, el maig de 1705, va esclatar la revolta vigatana que marcaria l'entrada definitiva dels catalans a la Guerra de Successió. Un metge barceloní, Joan Solar, endut pel clima d'eufòria austriacista que aleshores es respirava al Principat, va interpretar la caiguda del meteorit com una bona nova i va publicar un pamflet que afirmava que «de la misma suerte sucederán los aumentos y progressos de la Casa de Austria, y en particular favorecerán dichos influxos á nuestro Rey y Monarca Carlos Tercero», referint-se a l'arxiduc Carles d'Àustria. La realitat, com sabem, va ser una altra cosa i va acabar amb el tristament famós Onze de Setembre de 1714. Tot i que avui aquestes càbales i supersticions ens poden semblar ridícules, convé recordar que no seria fins a les acaballes del segle XVIII que la ciència va conèixer la veritable naturalesa dels meteorits.

A més del que va caure a Terrassa el 1704, a Catalunya han caigut altres meteorits. El 5 de novembre de 1851 en va caure un a Nulles (Alt Camp); el meteorit va caure fragmentat, sent el tros més gran d'uns 8 kg. Només deu anys després, el 14 de maig de 1861, en va caure un altre a Canyelles (Garraf), a tocar de l'Alt Penedès. Josep Soler, pagès d'aquesta població, va veure caure i va recollir els meteorits de Canyelles:

Caiqué estant completament seré; feu lo soroll d'una canonada, seguida d'alguns trets de fusell; se presentà com un petit núvol blanc; ho vegé i sentí des de la pujada dita de Sant Agustí, antic camí de Vilanova a Sitges; se'n recolliren fins catorze trossos, los més grossos com un palmell de mà regular.

A les acaballes del segle XIX, el 1899, es va trobar un meteorit a Girona, i uns anys més tard, el 1905,

se'n va trobar un altre al Garraf, en un camp de vinyes. En cap dels dos casos no se'ls va veure caure, sinó que van ser trobats per casualitat. Els meteorits de Nulles, Canyelles, Girona i Garraf es conserven en diferents museus on poden ser contemplats, com el Museu de Ciències Naturals de Barcelona.

Ara, al segle XXI, el CEC pot seguir contribuint a la ciència dels meteorits ajudant a la seva recuperació a Catalunya, fent que els seus socis sàpiguen reconèixer-los per si en troben algun en les seves nombroses

AMB GENT FORMADA, EL CEC POT ESDEVENIR UNA EINA MOLT VALUOSA PER A LA CERCA DE METEORITS

sortides i excursions arreu del territori. A més, amb gent formada, el CEC pot esdevenir una eina molt valuosa per a la cerca de meteorits quan s'ha vist una bola de foc al cel prou gran com per saber que n'han caigut. És una oportunitat per a l'excursionisme científic i una gran vàlua per a la ciència.

PER SABER-NE MÉS

FAURA I SANS, Marià. «Meteorits caiguts a Catalunya». *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* [Any XXXI] nº322 (1921): 270-288.

LLORCA, Jordi. *Pedres que cauen del cel. L'impacte dels meteorits en la història i la ciència*. Lleida: Pagès Editors, 2003.

LLORCA, Jordi. «Dels asteroides als meteorits». *La Terra a l'Univers, Suplements Història Natural dels Països Catalans*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2012. Pàg. 94-105.

Excursions pel Montsant

Un recull de 15 itineraris per conèixer el massís del Montsant. Podreu resseguir la Grallera, Escaladei, la cova del Corb, el cim de la Cogulla, el coll de Mòneg o el toll de l'Ou, per redescobrir els indrets més emblemàtics d'aquest parc natural.

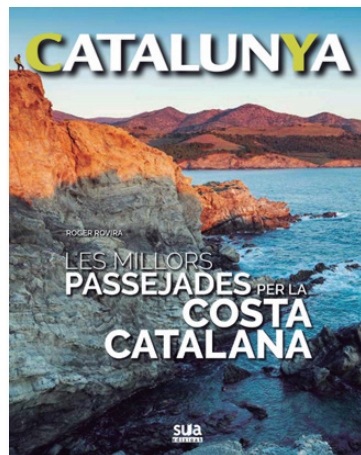
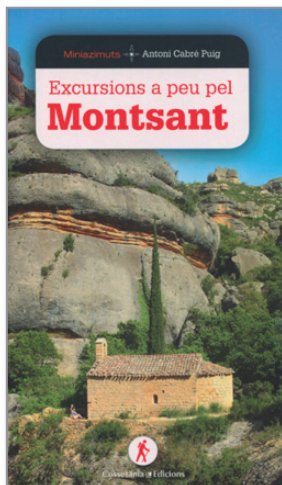
Excursions a peu pel Montsant

Antoni Cabré Puig

Valls: Cossetània Edicions, octubre 2017 [Miniazimuts, 6]

37 propostes per conèixer el millor del litoral català

Aquest recull d'excursions mostra els indrets més ben conservats del nostre litoral, al llarg de 580 km. Indrets, alguns d'ells, encara amenaçats, on natura, història i cultura modelen paisatges d'essència mediterrània. Les 37 propostes descrites en aquesta guia transcorren per espais que han perdurat i que val la pena conèixer, ja sigui a peu, en bicicleta, en caiac o des de l'aigua, amb un tub i ulleres, o fins i tot penjats d'una via ferrada.

Les millors passejades de la costa catalana

Roger Rovira

Bilbao: Sua Edizioak, juny 2017

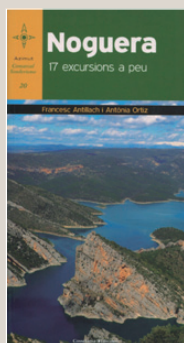

El meravellós pas de les estacions

Un recorregut personal, una entesa amb la natura, des de la infantesa de l'autor a la vall del Corb fins a l'hivern gèlid de Sibèria, la primavera de Napa Valley o l'estiu del Potomac.

El que la terra m'ha donat

Lluís Foix
Barcelona: Columna, octubre 2017

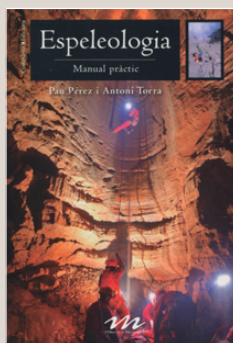

Excursions tranquil·les

Una alternativa a les curses de muntanya i altres activitats que no estan enfocades en el coneixement de l'entorn.

Noguera. 17 excursions a peu

Francesc Antillach i Antònia Ortiz
Valls: Cossetània Edicions, setembre 2017 [Azimut, Comarcal Senderisme, 20]

Aproximació a l'espeleologia

Un nou manual que explica, de manera molt general i senzilla, la pràctica de l'espeleologia i l'exploració de les cavitats subterrànies.

Espeleologia

Pau Pérez i Antoni Torra
Valls: Cossetània Edicions, setembre 2017 [Manuals de Muntanya, 10]

Consells per escalar

Una recopilació de tots els trucs que marquen la diferència quan som en una paret o en una muntanya.

1001 consejos de escalada

Andy Kirkpatrick
Madrid: Ediciones Desnivel, setembre 2017

Un llibre de gran impacte per als futurs escaladors

Més alt, més ràpid, més lleuger. Aquestes són les normes del nou alpinisme i de la nova manera de pujar parets i muntanyes. Steve House és un dels alpinistes més importants d'aquests moments, no només pel que ha aconseguit, sinó també per la seva manera d'entendre i practicar l'alpinisme.

L'autor afirma que només un entrenament ben estructurat i complet li ha permès superar reptes i complir objectius aparentment impossibles. Aquest llibre representa una actualització rigorosa i completa de les bases de l'entrenament per a l'alpinisme modern. Amb gairebé 450 pàgines plenes d'informació sobre la metodologia d'entrenament de resistència i força, la planificació, la nutrició o l'adaptació a l'altitud.

Aquest manual també inclou relats interessants en primera persona d'alpinistes reconeguts mundialment, com ara Peter Habeler, Voytek Kurtyka, Will Gadd o el malaguanyat Ueli Steck.

Entrenamiento para el nuevo alpinismo

Steve House i Scott Johnston

Madrid: Ediciones Desnivel, setembre 2017

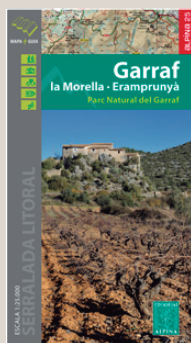
Una introducció total a la muntanya

Per a qui vulgui iniciar-se en els esports de muntanya. Material, nusos, ràpel, barranquisme, tirolina, ponts, escalada esportiva, vies ferrades.

Introducció als esports de muntanya

Cèsar Martí i Daniel Olmo

Granollers: Editorial Alpina, 2a ed., juny 2017

Novetats cartogràfiques

El nou mapa del Garraf incorpora com a novetat la millora de tota la xarxa de camins, i també de tota la xarxa de senders senyalitzats; amb 10 noves excursions a la guia adjunta. Piulet ha tret la cinquena edició del mapa del Toubkal, ara en paper impermeable; cal destacar també la primera edició de la Guia *Paisatges de l'oli*, en el marc de la Comunitat de Municipis del Segrià Sec.

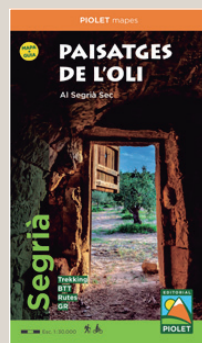
Garraf

Granollers: Editorial Alpina, octubre 2017
Escala: 1:25.000

Toubkal

Barcelona: Editorial Piulet, agost 2017
Escala: 1:40.000

Paisatges a l'oli

Barcelona: Editorial Piulet, octubre 2017
Escala: 1:30.000

Nous indrets d'escalada a la vall del Cinca i altres de significatius al Sobrarb

A partir de L'Ainsa s'obre un espectacle rocós de primer ordre, transitant en direcció nord cap a Bielsa, al costat mateix del curs del riu Cinca. Si bé a primera fila destaca la inconfusible Peña Montañesa, de seguida treu el cap la Punta Llerga sobre Lafortunada, un colossal i caòtic vessant, on fins no fa gaires anys encara restava per explorar. Més endavant, i passat el congost de Las Devotas, apareix un nou sector ben visible des de l'asfalt, amb un primer itinerari prou consistent per satisfer els més exigents. Per finalitzar el recorregut d'aquesta crònica caldrà endinsar-se per la vall del riu Cinqueta fins a topar amb la Peña de Arties, i les no menys destacables Peñas de Lavasar, on darrerament s'han obert els traçats més eloqüents eludint la calor dels últims estius, amortitzant la seva obaga.

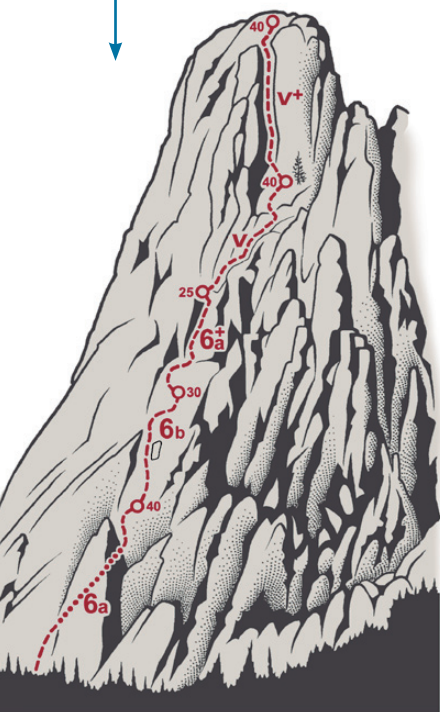
PEÑA MONTAÑESA

Si bé les primeres exploracions d'escalada a la Peña Montañesa cal atribuir-les a la figura de Kildo Carreté l'any 1960, quan amb A. Font van assolir, entre d'altres objectius, l'esvelta Torre Bèlits al vessant N-E de la muntanya, aquesta pregonia agulla no ha tingut

PEÑA MONTAÑESA

Torre Bèlits

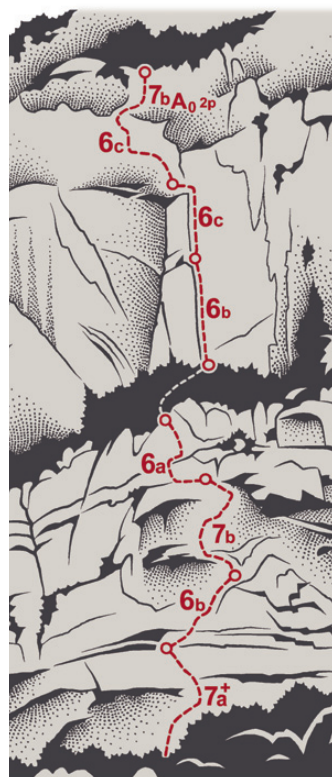
Los padres (175 m, 6b)

gaires pretendents des d'aleshores. L'any 1977 la cordada formada per J. Murciano, Velázquez i Langarta aconsegueixen un segon traçat per la cara N-E, i no fa tant, David Hita i company desvetllen un tercer itinerari explorant el mateix caire sense més referències. L'única ressenya tècnica de tot l'entrellat apareix quan Àngel Salamanca, Nacho i Javi Bueno obren la via **Los padres** (estiu 2014), una alternativa de tall clàssic amb roca molt bona als dos primers llargs i més dolenta a la resta, que sorteja el més llaminer del vessant. En tot l'itinerari sols hi trobarem 4 parabolts i algun clau (reunions muntades), però segons els autors és de bon protegir en tot moment, destacant, a més, que per baixar del cim van davallar directament per la vertical mitjançant una línia de 5 ràpels equipats a tal efecte (20+25+55+25+55 m). Cal portar els tascons, joc de microfriends, cordinos per reemplaçar als ràpels i un joc de Camalots fins al n°3 (repetir talles mitjanes).

LAFORTUNADA

Per damunt d'aquest petit poble del Sobrarb podem contemplar perfectament el vessant W de la Punta Llerga, on més de 700 m de desnivell rocós ofereixen prou terreny per triar i remenar. De tota manera, no tot acompanya, i els panys més definits queden separats però, per rampes i canals amb vegetació que fa de mal preveure un itinerari coherent a primera ullada. Malgrat tot, a hores d'ara existeixen dues vies prou significatives sobre el marge dret, on gaudirem d'un terreny

VALL DEL CINCA

Congost de Las Devotas

El pixador de routes (180 m, 7b)

calcar molt bo, grau considerable, i aventura garantida des de l'inici de l'aproximació. La primera, **Infornés mais libres** (25-9-09) fou obra de Christian Ravier i David Marret, amb 5 tirades poc equipades amb alguns pitons repartits per un itinerari en lliure amb una dificultat màxima de 6c+. Cal portar un joc de tascons, un joc de microfriends i un de Camalots fins al n°3. La segona, anomenada **La noche de Lémur** (agost-2016), a càrrec de José Castanera, Vicenç Ruiz, Albert Salvadó i Ester Sabadell, ofereix un magnífic traçat en roca superba i un grau mantingut en 7a. Escalada semi-equipada amb 24 parabolts on seran necessaris els tascons, joc de Totems, joc d'Aliens i els Camalots fins al n°3 (n°4 opcional). Accés des de Lafortu-

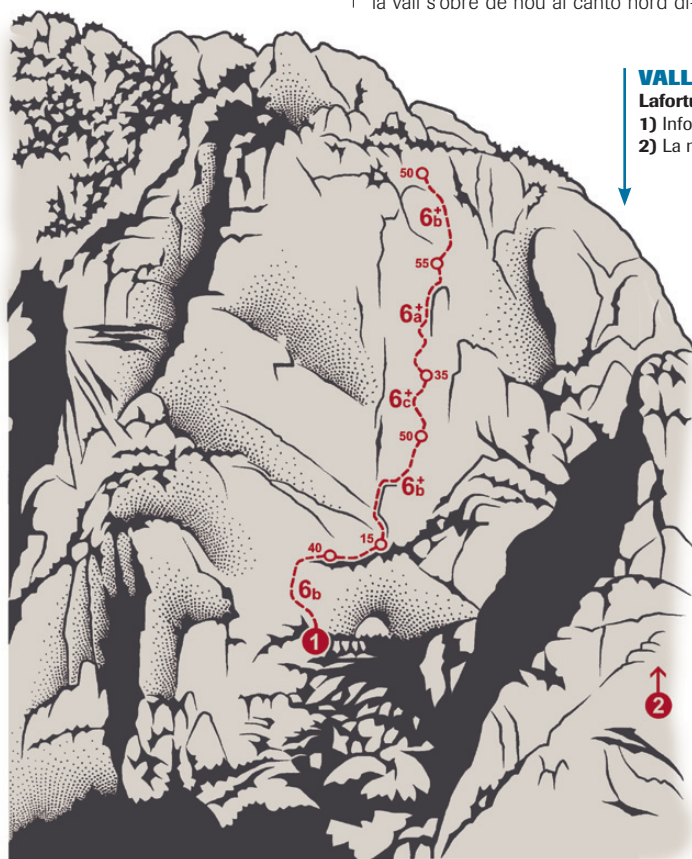
nada pujant a Badaín i prenent el GR 15 en direcció a Saravillo (aparqueu uns 100 m abans del llogaret). Un cop creuades les dues grans canonades que dominen el vessant, abandoneu el GR i remunteu per un camí a mà dreta que puja serpentejant per l'esquerra fins dalt, i guanyeu el canal que omple la conducció. L'heu de seguir uns 300 m fins que s'acaba, i heu de localitzar un corriol que continua pel bosc fins que surt a una tarterera. D'aquí, conti-

nueu per la vegetació de la dreta per remuntar un marcat lloç que ens deixa al peu de *La noche de Lémur* (1 h 15 min). Per la via francesa traverseu a l'esquerra i sortegeu uns sòcols (1 h 30 min). Descens mitjançant línies de ràpels aprofitant la vertical per la dreta dels mateixos itineraris.

CONGOST DE LAS DEVOTAS

A uns 4 km després de Lafortunada i passat el vistós Paso de las Devotas, la vall s'obre de nou al cantó nord di-

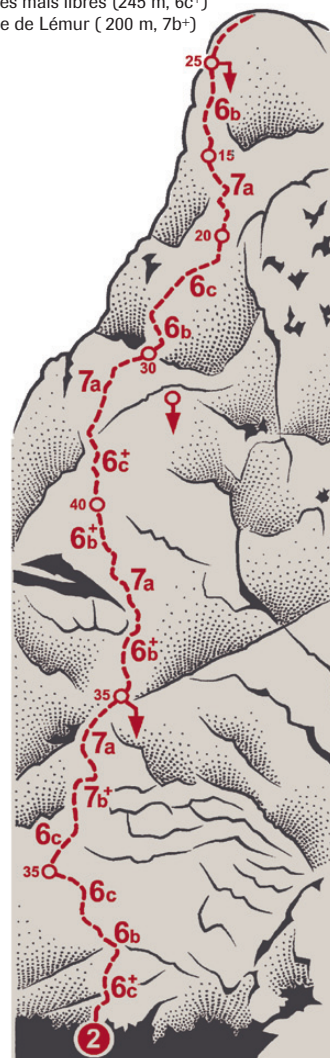
recció a Bielsa. En aquest punt trobem un refugi de pescadors i un camp de futbol a cada banda de la carretera. Si girem la mirada tenim damunt del bosc una bona cinglera calcària on Santi Gracia, Edu González i José Pablo Palacios enllesteixen l'itinerari **El pixador de routes** (octubre 2016). Magnífica i potent escalada semiequipada amb parabolts amb un L3 destacable (6c obligat), que amortitza un terreny molt compacte, obac, i parcialment balmat, ideal per aprofitar les jornades estiuenques. Cal dur un joc d'Aliens i

VALL DEL CINCA

Lafortunada

- 1) Infortunés mais libres (245 m, 6c+)
- 2) La noche de Lémur (200 m, 7b+)

un de Camalots fins al n°3 (n°4 opcional). Per arribar-hi, cal localitzar un discret traç que neix per damunt del camp de futbol (sortejant-lo per l'esquerra), i que enseguida s'eixampla serpentejant pel bosc. Quan s'acaba la pujada d'aquest típic camí de caçadors, s'ha de continuar uns 200 m planers fins a atènyer a mà dreta (fita) un camí desbrossat que condueix definitivament al peu de la paret. Inici travessant a la dreta fins a localitzar un clau amb cordino (40 min des de l'aparcament).

VALL DE CHISTAU

Peña Arties

- 1) Chicos Vampiros (270 m, 7c/Ae)
- 2) Jecépa (255 m, 7a+)

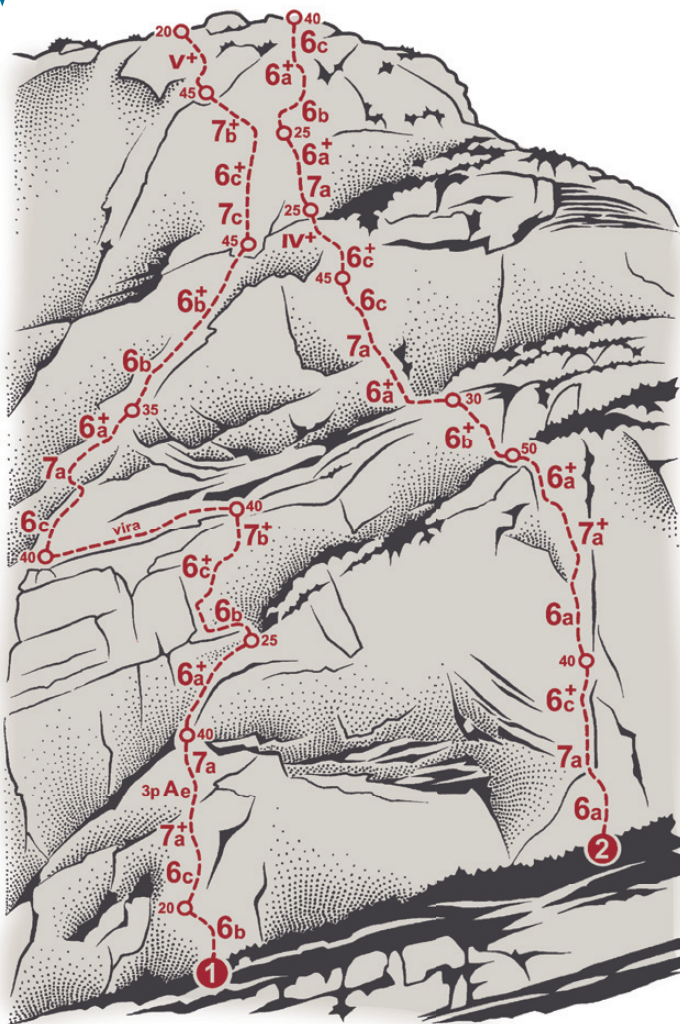
PEÑA DE ARTIES

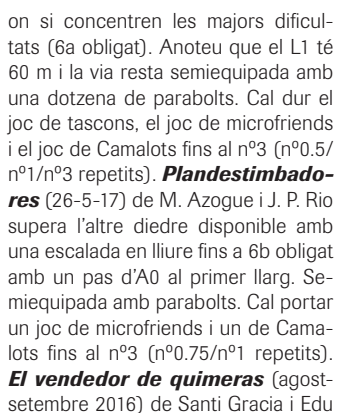
A l'extrem oriental de la paret (erròniament anomenada *Peña de Sin*), els francesos Jean Pierre Rio i J. M. Fontan aconseguiren dues noves vies aprofitant les sinuoses debilitats d'un terreny força monolític, variat, i clarament apartat del sector principal. Primer apareix la via **Jecépa** (18-5-14) i posteriorment la **Chicos Vampiros** (8-11-15), les dues semiequipades amb parabolts; cal dur els tascons, joc de microfrends, Camalots mitjans repetits (un n°3), un ganxo i els estreps per a la segona. Cal anotar que la graduació de la *Chicos Vampiros* resta pendent d'alliberar formalment i el passatge graduat de 7c és provisional. L'aproximació consisteix en

apcar el vehicle al petit poble de Serveto, i prendre el camí que duu al collet que separa la Peña de Arties de la Peña de San Martín. Un cop al coll, desvieu-vos a mà dreta per un corriol planer, primer en direcció S i després al W que, en poca estona, condueix al peu de la paret (algunes fites i trams desbrossats). Amb aquesta aproximació ens assurem un còmode retorn pel descens típic del cingle que duu de nou al coll i posteriorment a Serveto (calculeu uns 35 min d'aproximació).

PEÑAS DE LAVASAR

L'any 94 la via *Mar de Gris* va estrenar aquesta formosa i àmplia muralla situada tot just enfront de la Peña de Arties, anomenada amb el topònim de *Peñas de Lavasar*. Actualment, i després de tants anys sense pretendents, s'ha ressuscitat l'indret gràcies al desenfrenat esforç de Jean Pierre Rio i companys, amb quatre nous itineraris i nova denominació: *paret de Plandescún*, en referència a l'embassament situat al bell mig de la vall de Chistau. Ressenyem, doncs, d'esquerra a dreta els 6 itineraris existents, i donem constància de la intensa campanya dels escaladors francesos i d'alguns més del país, que s'han apuntat al consistent bufet lliure que ofereix la paret. **Pendard et niquedouille** (8-10-16) d'Émile Dupin i J. P. Rio representa el traçat més exigent dels insistents francesos (6c obligat), parcialment equipat amb una trentena de parabolts, on caldran un joc de microfrends i els Camalots fins al n°4. **Mar de Gris** (agost 1994) del malaguanyat Joan Armengol i Koki Gassiot, desvetlla l'eix principal de la muralla mitjançant una escalada combinada a l'estil de la època, on caldrà l'ús del martell i un horari prou exigent, perquè van esmerçar-hi tres dies per conquerir-la. Cal portar uns 15 pitons variats i el joc de Camalots fins al n°4. **Friolina** (11-9-16) de J. M. Fontan i J. P. Rio explora l'esperó central, després d'una primera meitat molt més monolítica, on trobarem la major part de les xapes utilitzades. Cal dur el joc de microfrends i el joc de Camalots fins al n°4. **Impedimenta** (18-6-17) de J. M. Fontan i J. P. Rio festeja un dels dos diedres més llaminers després d'uns primers llargs en plaques

Ascensió al pic de la Mina (2.683 m) des del coll de Pimorent

Excursió amb raquetes entre la Cerdanya, Andorra i l'Arieja

Al voltant del coll de Pimorent s'escampen un seguit de pics als quals s'hi accedeix mitjançant lloms amables i praderies inclinades que a l'hivern queden enfarinades i a punt per gaudir de les raquetes. El pic de la Mina n'és un bon exemple, un itinerari clàssic i idoni per a aquelles persones que s'iniciïn en l'alta muntanya hivernal.

ITINERARI

- **aparcament coll de Pimorent**
- **cabana**
- **cruïlla de senders**
- **cabana-refugi**
- **avantcim**
- **pic de la Mina**

Des de Puigcerdà cal agafar la carretera que entra a l'Alta Cerdanya per la Guingueta d'Ix. Un cop a Ur hem d'anar cap a la Tor de Querol, Porta i Portè. Passat aquest poble farem uns revolts fins al coll de Pimorent, on hi ha lloc per deixar el cotxe. També ens hi podem acostar des d'Andorra pel Pas de la Casa. Si les pistes d'esquí

estan obertes, caldrà extremar les precaucions, perquè sovint caminarem per damunt d'algun tram de pista esquiable.

0:00 Coll de Pimorent. Comencem a caminar en direcció ponent deixant a les nostres esquenes l'Hotel du Col i alguns edificis atrotinats. Desestimem la baixada que mena a les pistes (zona de les Carlines, a 100 m) i pugem per una lloma aplanada que ens permet gaudir de vistes del nostre objectiu, escortat de nombrosos pics a cavall d'Andorra i la Cerdanya. En aquesta zona és fàcil que hi hagi poca neu i encara es vegin restes de les pastures de l'estiu. Sota els peus, una pista ampla, que a mesura que pugem quedarà colgada per la neu. No ho notem, però caminem per damunt del

túnel de Pimorent, inaugurat el 1994 després de quatre anys d'obres.

0:20 Cabana de pastor. És a la dreta del camí. Prosseguim amb el rumb que portem, en ascens continu però suau. Les pistes sempre les tindrem a l'esquerra, un xic enclotades.

0:40 Cruïlla de camins en una esplana. Cada cop més la lloma pren la fesomia d'una carena ampla. La neu no ens deixa veure les marques de GR ni el rierol ni el terra d'una pista si ha nevat força. Ens dirigim cap a un remuntador, arrambats a una pista.

1:00 Segona cabana. Edifici sòlid amb la porta orientada a llevant. El deixem enrere caminant ara amb lleuger rumb sud. Conforme avancem es confirma aquesta progressió S-SW. La zona presenta rocam, i és on realment comença de debò l'ascensió. Fins ara ha estat un passeig, però de totes maneres no trobarem rampes exigents. Sempre encarats al cim, anirem fent de mica en mica, gaudint de les vistes dels pics del sud: l'Estanyot, els Orriets, la Fontfreda...

Valorant si cal treure's les raquetes.

JUAN CARLOS BORREGO

ALBERT MARTÍNEZ (BASE GOOGLE MAPS)

JUAN CARLOS BORRERO

Un petit planell permet fer una aturada.

LA MINERIA A L'ALTA Cerdanya

La gènesi de l'activitat minera en aquesta zona es remunta a l'edat mitjana i va tenir el seu punt més àlgid durant l'esclat d'un giny anomenat *farga catalana*. Aquestes siderúrgies preindustrials es van estendre per totes les ribes dels rius del Pirineu, on l'abundància de mineral de ferro a les muntanyes va facilitar la seva proliferació. Aquest producte va ser la matèria primera que va alimentar mercats europeus i americans de confecció d'eines (ai-

xades, ganivets), reixes, claus i armes blanques (dagues, espases) i parts d'armes de foc (pistoles, mosquets).

La farga catalana consistia en insuflar aire al forn mitjançant una trompa al costat d'un canal d'aigua. De tal manera, aire i aigua es barrejaven en un espiral que incrementava la potència que generava una manxa convencional, fet que provocava que el forn obtingués millor rendiment i qualitat en el resultat: el material de ferro.

2:10 Avantcim. És a la base de la piràmide que forma el pic de la Mina. La roca predomina sota la neu i, de tant en tant, descobrim afloraments que poden malmetre les raquetes.

2:25 Cim. Hi arribem després d'un últim tram en forma de crestell, tram on es haurem de descalçar les raquetes per progressar. Les vistes del circ dels Pedrons i dels pics de la Fontne-gra són espectaculars. Si ens fixem, al vessant est del pic de Pedrons hi ha les restes de les mines: edificis, escombreres... Retornarem pel mateix camí de pujada.

Temps de camí

4 h

Desnivell

750 m (ascens acumulat)

Dificultat

Mitjana

Cartografia

Cerdanya. Editorial Alpina. Escala: 1:50.000. / Andorra. Editorial Piolet. Escala: 1:40.000.

Les Agulles de Montserrat

No podem parlar de la història de l'escalada a Catalunya sense tenir present Montserrat. Per això, un dels bressols on podem iniciar-nos és la regió de les Agulles. Tot i que ens trobem en una àrea molt feréstega, avui dia és força freqüentada. Les agulles són pedres enormes, que semblen dits gegants assenyalant el cel. La zona d'aquesta excursió és on hi ha més concentració d'agulles. ¿Sabíeu que a tota la muntanya n'hi ha més de 1.200?

LA VIA NORMAL DE LA PORTELLA PETITA

Al bell mig d'aquest cercle de grans menhirs trobarem el refugi Vicenç Barbé, i ben a prop –caldrà buscar-lo!–, l'avenc dels Pouetons, fosc i misteriós. En la part més verge de Montserrat podem veure els escaladors enfil·lar-se per les parets verticals cap als cims arrodonits de les agulles. Com a proposta per iniciar-se en l'escalada, i sempre que anem amb algun escalador expert, una bona recomanació és fer la via *Normal* de la Portella Petita. Són menys de 20 m i de dificultat baixa; però pel lloc on està situada, tindrem totes les sensacions d'una gran escalada a Montserrat. Aquesta via té preses grosses, però no us en refieu, ja que no està excessivament assegurada. Cal muntar una reunió a

la base i en el tram hi trobareu tres assegurances antigues. La reunió de dalt està en bones condicions, perquè hi ha un ràpel muntat per a les altres vies de l'agulla.

COM PODEM ARRIBAR-HI

A can Massana hi accedireu des del Bruc, desviant-vos des de la N-II a l'Hotel dels Brucs per la carretera BP-1101 en direcció a Manresa. Tot just

JORDI QUERA

La vista que tenim des del cim de la portella Petita.

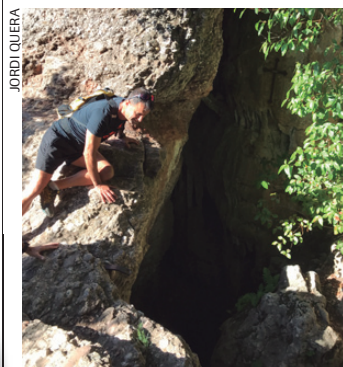
abans del trencall que duu al monestir de Montserrat trobareu el coll de Can Maçana i l'accés al punt d'informació, aparcament i àrea de lleure.

ITINERARI

A can Massana preneu la pista de l'esquerra, que us portarà al collet de Guiró (GR 172). **(15 min)**.

Seguiu el camí cap al sud, fins al coll de Portelles, on hi ha les dues agulles: la portella i la portella Petita. L'accés a la Portella Petita per la via *Normal* és ben directe des d'aquest punt. **(40 min)**.

Un cop feta la portella Petita, teniu l'opció d'allargar l'excursió fent un recorregut circular cap al refugi Vicenç Barbé, el pas del Príncep i el coll de Porc, per tornar cap al collet de Guiró per sota de la Miranda del Lloro.

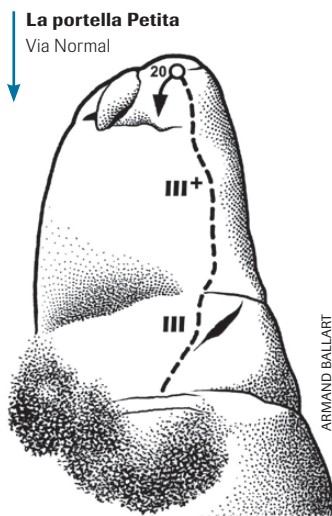
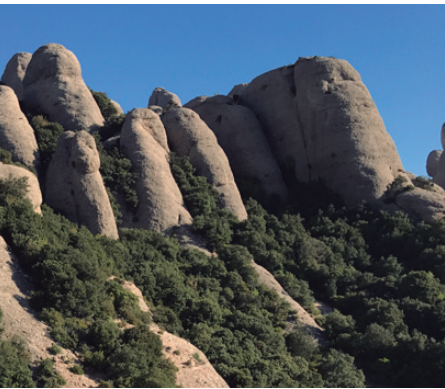

JORDI QUERA

L'avenc dels Pouetons, a prop del refugi Vicenç Barbé.

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICGC)

FITXA

Descoberta: excursió per camins d'escaladors.

Equip: roba còmoda per caminar, botes de muntanya o de *trekking*. A l'estiu, porteu una gorra i crema de protecció solar, i sempre una cantimplora plena d'aigua. Per a l'escalada heu de dur corda, arnès, casc, bagues, assegurances i peus de gat.

Època recomanable: tot l'any.

Dificultat: el recorregut presenta una petita dificultat al coll de les Portelles i en els barrancs, si el terreny està rellescós, especialment passat coll de Porc. El camí és fàcil, però sobretot no el deixeu, ja que Montserrat és perdedor, sobretot amb boira.

L'ESCALADA

L'escalada a Catalunya ha tingut una important representació a Montserrat. Tots els grans escaladors catalans s'han iniciat o s'han format en aquesta muntanya, especialment a la regió de les Agulles. Els inicis de l'escalada a Catalunya, a principis del segle xx, estan marcats per la influència de Comici, que farà entrar l'excursionisme català a l'escalada moderna de la mà d'escaladors com Lluís Estasén (del CADE). La *via Estasén* a la cara nord del Pedraforca (1922) és considerada la primera escalada moderna a Catalunya. En aquest començ, a Montserrat s'escalen sistemàticament totes les agulles per les vies més accessibles, i els escaladors montserratins destaquen per la seva inventiva, utilitzant tot tipus de materials (ferros o pitons, burils, encastadors de fusta, torres humanes, troncs, etc.). L'any 1935, Costa, Boix i Balaguer assoleixen el Cavall Bernat, i destrueixen la llegenda que el primer en fer-ho es convertiria en dona. També s'escala la Mòmia i, pocs anys més tard i després de les guer-

LA REFLEXIÓ DEL SAVI XIRUCAIRE

Qui sent la muntanya no necessita explicacions, i mentre existeixin parets, agulles i arestes hi haurà qui les escali, gaudint amb el que fa, encara que sigui sense comprendre exactament el per què.

La cita és de Josep Manuel Anglada, un dels escaladors més grans del nostre país, i glosa tot aquest sentiment tan eteri i tan passional de l'escalada.

Guanyar alçada amb l'esforç, esdevenir part d'un joc entre la base i la fi d'una paret, com un objectiu per ell mateix o com un mitjà per assolir els cims més esvelts, els més bells. Dependre de les pròpies forces en un enfrontament amb la ruta, amb la via, per tal d'ascendir. Cal dominar algunes tècniques, però l'essència d'aquesta pràctica respon a una manera de viure, a voler entendre conceptes místics amb reptes constants, com a un ideal de superació i de sentiment de llibertat.

res, s'escalen vies de més dificultat en totes les agulles, es comença a graduar en lliure i artificial i es conquereixen les grans parets com la de Diables, de l'Aeri o de Sant Jeroni.

El nostre entorn és privilegiat per a la pràctica de l'escalada, amb terrenys de materials diversos i magnífiques verticals, que ens ofereixen la possibilitat d'escalar en parets de roques calcàries al Pedraforca, al Cadí, al Montsec, a la serra d'Aubenc o Garraf; en parets de granit a Amitges, al Peguera, Travessani o Salenques, o en les parets i agulles de conglomerats a Montserrat, Riglos, als Ports o Sant Llorenç del Munt.

Escalar a Montserrat és viure intensament les sensacions del conglomerat.

ESPELEOLOGIA

El CEG inaugura un el primer espeleòdrom del sud d'Europa

El 19 d'octubre passat, el Club Excursionista de Gràcia (CEG) va inaugurar oficialment al seu local del passatge de Mulet 4, la reforma de les instal·lacions d'un rocòdrom i la creació d'un espeleòdrom, que permet la formació en la iniciació de l'espeleologia.

Dues imatges del pou de l'espeleòdrom.

CEG

CEG

Aquest espeleòdrom del CEG, únic en la zona sud d'Europa, reprodueix les condicions reals d'una cavitat (fosc, estretor i obstacles naturals), ja que no és a cel obert. Amb un recorregut total de 18 m, té una gatera d'entrada en 4 (secció 1 x 1 m), un pou vertical de 10 m (1 m d'ample), amb una lleixa de 3 m, on es pot fer un fraccionament, i una gatera de sortida (1 m d'ample x 40 cm alt). Està instal·lat completament amb Parabolts, amb un passamà a l'entrada i doblant ancoratges a la capçalera del pou.

FOTOGRAFIA

El CEC col·labora en l'exposició *Arthur Cravan Maintenant?* del Museu Picasso

El Museu Picasso de Barcelona presenta fins al 28 de gener del 2018 l'exposició *Arthur Cravan Maintenant?* Nebot d'Oscar Wilde i figura mítica dels moviments avantgardista i

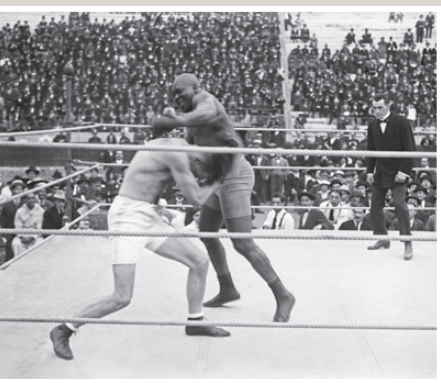
dadaista, Arthur Cravan va passar per Barcelona l'any 1916. El director del Museu Picasso, Emmanuel Guigon, comissaria un recull de l'obra i els fets artístics i esportius més significatius de Cravan durant els anys de la Gran Guerra i la primeria dels anys vint del segle passat.

El Centre Excursionista de Catalunya col·labora en aquesta exposició amb 19 fotografies, dels fons de l'arxiu fotogràfic (AFCEC) de l'estada d'Arthur Cravan a Barcelona, especialment de les del combat de boxa celebrat a la Monumental de Barcelona el 23 d'abril de 1916 amb el campió del món Jack Johnson, fotografies que van ser fetes pel fotògraf Josep Maria Co i de Triola.

Josep Maria Co i de Triola

Nascut a Barcelona l'any 1884, va treballar com a periodista gràfic especialitzat en fotografia esportiva en revistes com *Stadium*, *D'Ací i d'Allà* o *La Veu de Catalunya*, on va escriure sota el pseudònim de Passavolant, i va formar part d'entitats tan emblemàtiques com el Sindicat de Periodistes Esportius, l'Associació Catalana de la Premsa i la Confederació Esportiva de Catalunya. L'any 1903 va ingressar com a soci del CEC, on va participar en diverses iniciatives de caire cultural i esportiu, i també va impulsar les seccions d'Esports de Muntanya i la de Fotografia. L'any 1967, dos anys després de la seva mort, el seu fons fotogràfic es va incorporar a l'AFCEC de la mà dels seus familiars. Està format gairebé per 6.000 fotografies, que representen una extensa mirada al ventall d'activitats esportives dutes a terme a Catalunya a principis del segle xx.

Berenguer Vidal

AFCEC_CO_A_5276

ESPELEOLOGIA

Veryovkina: l'avenc més profund de la Terra, també al Caucas

És una gran notícia la descoberta i exploració de l'avenc Veryovkina, situat al Caucas, a Abkhàzia, perquè assolix una profunditat, a dia d'avui, de -2.204 m, de manera que supera el més profund dels avencs coneguts fins ara, el Krúbera Voronya (-2.160 m), situat també a la mateixa regió.

L'avenc Veryovkina és el resultat de l'expedició d'un equip rus de l'SpeleoKlub Perovo, que del 14 d'agost al 4 de setembre del 2017 va dur a terme una expedició que va permetre instal·lar un campament a -2.151 m, en una zona de sifons. A partir d'aquí es va continuar l'exploració de tres possibles ramals. Dos d'aquests camins tenen aigua, amb un cabal de 0,5 m³ per segon, però l'accés és possible. En l'altre ramal, una escalada va fer possible l'accés a una vasta xarxa de túnels, amb una secció mitjana de més de 2 m i 5 km en sec. La punta

Exploració de l'avenc Veryovkina a Abkhàzia, al Caucas, el més fondo del món.

assolida a hores d'ara és de -2.204 m, de manera que el Veryovkina es converteix en la cavitat més profunda del món a nivell global, tot i que les noves exploracions encara poden fer més gran o fondo aquest avenc.

Aporten la informació:
Sergio García-Dils / SedeK

WWW.INCAVE.ORG

{ Un vent lentíssim
converteix el silenci
en melodia }

Curs de postgrau

SIGNIFICATS I VALORS ESPIRITUALS DE LA NATURA:
PERCEPCIÓ, COMUNICACIÓ I INTEGRACIÓ

Febrer - Juliol 2018 | Matrícula oberta | www.fundacioudg.org

Universitat de Girona
Fundació UdG: Innovació i Formació

REFUGIS

El refugi Ventosa i Calvell s'amplia un 50% per millorar el servei i la comoditat

El refugi Ventosa i Calvell, situat al parc nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, gestionat per Miquel Sánchez i Belén Ortiz, ha començat unes obres de remodelació per millorar el servei i la comoditat dels usuaris i dels guardes.

Aquesta remodelació s'emmarca dins d'un pla molt més ampli, impulsat per la Comissió de Refugis del CEC, que es desenvoluparà en els propers anys, amb l'objectiu d'aconseguir que els refugis no només siguin un lloc d'aixopluc, sinó que esdevinguin espais de qualitat, confort, informació, sostenibilitat i aprenentatge.

El projecte de remodelació és una obra de l'arquitecte Josep Bunyesc, especialista en construccions de refugis i d'edificis d'alt rendiment energètic, que amplia el refugi un 50% (es passa de 261 m² construïts a 391 m²).

La primera fase de les obres, la construcció d'un mòdul de fusta prefabricat folrat amb xapa i policarbonat que protegeix de les condicions extremes de l'exterior, s'ha portat a terme

en només nou dies, durant el més d'octubre. Aquest mòdul, que ha permès separar l'àmbit privat dels guar-

La construcció d'un mòdul de fusta prefabricat, folrat amb xapa i policarbonat, forma part de la primera fase de les obres.

des del dels usuaris, tindrà també una estança dedicada al refugi lliure quan l'equipament estigui tancat. Quan estigui obert, aquesta estança servirà com a zona d'assecat de material a l'hivern, i també per guardar motxilles a l'estiu. El refugi és manté amb les 69 places, però resulta molt més còmode i higiènic, amb una zona de menjador sense les olors provinents de l'assecat de pells de foca, botes, peces de roba, etc.

La segona fase de remodelació, que començarà el maig del 2018, rehabilitarà la zona dels serveis i dotarà el refugi amb 5 banys (amb vàters secs i 4 dutxes amb aigua calenta). Totes aquestes obres es faran sempre tenint en compte el respecte pel medi ambient en el tractament de les aigües residuals.

Carros de Foc

El refugi Ventosa i Calvell forma part de la mítica ruta Carros de Foc. Tot va començar l'estiu de 1987, quan alguns guardes dels refugis del parc nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, d'una manera espontània, van decidir fer la volta al parc en un sol dia, passant pels nou refugis de muntanya guardats. Només pretenien fer una simple visita de cortesia als altres refugis, però ben aviat en van venir d'altres, fins que un dia, en Quim Merlos, del refugi Estany Llong, va dir: «i Passen els carros de foc!». Després, el 29 de juny del 2003, el novel·lista americà Ken Chowder va publicar al *The New York Times* un article sobre aquesta ruta pirinenca: «Chariots of Fire Trek in the Pyrenees», fet que va donar projecció internacional a la ruta. L'atracció principal, però, no és l'itinerari en si, sinó la bellesa del paisatge: els llacs, els prats i les parets granítiques conviuen en un equilibri perfecte.

Carros de Foc és una travessa circular que uneix els nous refugis del parc d'Aigüestortes i la seva zona perifèrica, és a dir: Restanca (a la vall d'Arties); Ventosa i Calvell (a la vall de Boí); Estany Llong (a Aigüestortes); Colomina (a la vall Fosca); Josep M. Blanc (a la vall d'Espot); Ernest Mallaró (a Sant Maurici); Amitges (a Sant Maurici-Ratera), Saboredo (a Tredós-Salardú) i Colomers (al circ de Colomers). La ruta té un desnivell acumulat de 9.200 m i una distància de 55 km.

CINEMA DE MUNTANYA

Jordi Pons, Flor de Neu d'Honor 2017

L'acte inaugural del 35è Festival BBVA de Cinema de Muntanya de Torelló va homenatjar Jordi Pons per la seva trajectòria com a realitzador en el gènere del cinema de muntanya.

El certamen va reconèixer l'alpinista català amb la Flor de Neu d'Honor 2017, de manera que el Festival suma al palmarès dels més grans del cinema de muntanya un dels pioners d'aquest gènere arreu de l'estat. El lliurament del guardó honorífic a mans del director del Festival, Joan Salarich, va ser el moment més àlgid de l'espectacle inaugural de la 35a edició.

«Jo només he estat una peça més d'aquell grup de muntanyencs que, un bon dia, ens vàrem proposar conèixer altres serralades lluny de casa aixecant, dins les nostres possibilitats, el llistó de l'alpinisme català», va destacar Pons després de rebre la Flor de Neu d'Honor. Amb aquest guardó, el

Festival ha volgut valorar la trajectòria alpinística de Pons i la seva contribució al cinema de muntanya. Durant

dues hores, l'escenari del teatre Cirvianum de Torelló va recordar aquests èxits amb la projecció de fragments de les seves pel·lícules, al costat dels seus companys Emili Civís, Joan Cerdà, Xavier Pérez Gil, Josep Manuel Anglada, Joan Quintana, Jaume Alta-dill, Lluís Giner o Ferran Latorre.

FEBVA

CRAGHOPPERS

PROTECT

GUARANTEED WATERPROOF JACKET

LIBERATE

Distribuido por Moonfeet, S.L. mail: info@moonfeet.com www.moonfeet.com

HANSEKOP MOUNTAINS

ALPINISME

Rexoneixement a Ferran Latorre pel projecte CAT14x8000

El passat 28 de setembre, el Centre Excursionista de Catalunya va organitzar un acte de reconeixement a l'alpinista Ferran Latorre, que recentment s'ha convertit en el primer català en fer els 14 cims més alts de la terra. Tot i que el seu primer vuit mil principal va ser l'Annapurna el 1999 – el seu primer vuit mil de facto va ser el Shishapagma Central (1992), amb el suport del CEC i amb gent del CADE –, el projecte CAT14x8000, és a dir, la voluntat material de voler escalar-los tots i posar-li un nom, va començar l'any 2012, quan ja en portava sis.

L'acte s'inicià amb la intervenció d'Eduard Cayón, president del CEC, que va remarcar la gran admiració que els socis i la Junta Directiva senten per Latorre, «sobretot perquè ens ajuda molt en el projecte de renovació del CEC, perquè és la representació d'un alpinista que s'ha format en els valors de la muntanya al CEC i ha arribat al lloc més alt. I volem que els

CEC

infants i joves que entren a al CEC tinguin l'oportunitat de fer un llarg recorregut». A continuació, Jordi Merino, president de la FEEC, va destacar que el CADE va inculcar els valors de l'excursionisme a moltes generacions en moments difícils a través d'una activitat pedagògica, valors com l'estima a la natura i el companyonatge que avui en dia necessitem tots davant del projecte de país que tenim. Albert Castellet, que va parlar en nom del CADE, va remarcar la gran capacitat de Latorre per a l'escalada. Seguida-

ment, es va projectar un vídeo on els amics que no van poder ser presents a l'acte van mostrar-li la seva estima i admiració.

Finalment, Ferran Latorre, visiblement emocionat, va fer un repàs dels 14 vuit mils i les parts més desconegudes del projecte, com ara els múltiples intents que no van fructificar, per recordar-nos que no havia estat una tasca senzilla. Es va mostrar molt satisfet d'haver conclòs el seu projecte amb honestetat i sobretot de la reacció de complicitat de molta gent, no només d'amics i familiars, sinó també de periodistes i de la gent del món de la muntanya en general. «Mai hagués acabat els 14 vuit mils si un dia no hagués entrat per la porta del CEC, i el millor regal que em puc fer a mi mateix és agrair l'esforç de moltíssima gent per haver creat i mantingut viu el CEC durant 141 anys». Després va tenir un record especial pels instructors i amics del CEC i del CADE que el van influenciar més: Mark Grossmann, David Mengual, Xavi Rodríguez, Josep Lluís Sassot, Joan Olivé, Adrià Zamel, Albert Castellet, Josep Castellet, Víctor Domènech, Ernest Bladé o Josep Lluís Moreno.

FAUNA

Troben un petjada d'os a prop del refugi de Belagua

En una excursió a l'entorn del refugi de Belagua, realitzada per socis del CEC en el campament de vacances d'Isolaze (Roncal) el 7 d'agost passat, es va poder identificar una petjada d'os.

ALBERT VIDAL

A la pista de Zemeto, a prop del refugi de Belagua, es va identificar una petjada d'os damunt de l'argila seca, on eren evidents les marques de tots els dits amb les urpes de l'animal. Aquesta empremta formava part d'una traça de petges rodones d'os, que caminava amb les quatre potes, però només una mostrava marques de les urpes. Aquest os va passar probablement per aquell indret dos dies abans, el dissabte 5 d'agost, en un dia de pluja, que facilitaria el rastre de l'animal damunt del fang, sec en el moment de la troballa.

Mostra de la petjada de l'os amb les marques de l'urpa.

Tot seguit, la notícia es va comunicar a Iosu Antón, guarda forestal del Govern de Navarra i encarregat del seguiment d'ossos, que va corroborar que es tractava d'una petjada d'os, corresponent al peu esquerre. Així mateix, es va constatar que era la primera evidència del 2017 del pas de l'os per Navarra, i que fins i tot podria ser de l'os Neré, que va ser vist l'any anterior per aquesta mateixa zona.

Segons la notícia publicada pel Govern de Navarra el 9 d'agost del 2016, Neré va néixer l'any 1997 als Pirineus centrals, és fill de l'ossa Melba, importada d'Eslovènia el 1996, i d'un os autòcton. Cap al 2000 Neré es va instal·lar als Pirineus occidentals, on va freqüentar les valls d'Aspe i d'Aussau.

El Govern de Navarra fa un seguiment de l'os bru, junt amb França i Aragó, i s'enregistren tots els albiraments o rastres, i també s'analitzen les restes de pèls o excrements que es troben.

Albert Vidal

S'ACABA EL TEMPS! NO DIGUIS ALLÒ DE "JO PASSO"

31 DESEMBRE

 twitter.com/lagrossacat facebook.com/lagrossacat

**1r PREMI 100.000€
PER CADA BITLLET DE 5€**

loteriadecatalunya.cat

LOTERIA DE CATALUNYA

Tria-la
Tots hi guanyem

GROSSA
CAP D'ANY

920 / MARÇ

8 El forat dels Lladres a la vall d'Abella, **Ferran Alexandri**

20 **DOSSIER:** GEL, NEU I ESCALADA MIXTA ALS PIRINEUS CATALANS

22 Les menys efímeres de les efímeres, **Alfons Valls**

30 Quatre escalades en glaç imbatibles, **Joan Quintana i Paredes**

36 Viatge d'un geòleg als parcs nacionals de l'oest americà (1), **Albert Martínez Rius**

50 Descensos a Sardanya, **Mari Nivera i Damià Pérez**

58 Puigmal: detecció de precipitacions blanques al torrent de la Coma de l'Embut, **Albert Vidal**

921 / JUNY

8 La costa perduda. Una aventura en caiac per la Patagònia xilena, **Roger Rovira**

18 Puig i Cadafalch i la Missió Arqueològica de 1907, **Enric Soler i Raspall**

30 El Centre Excursionista de València (CEV). Un referent de l'excursionisme valencià, **Carles Ferris**

38 La costa salvatge del Baix Ebre. De l'Ametlla de Mar a l'Ampolla, **Valentí Zapater**

48 Barrancs de l'Alt Urgell. Nous descensos, **Mari Nivera i Damià Pérez**

56 Josep Maria Soler i Coll. Esquiador, alpinista i agrònom, **Francesc Roma i Casanovas**

922 / SETEMBRE

8 Pels boscos de Tornafort i el pic de la Màniga, **Olga Rovira i David Guiu**

16 **DOSSIER:** RETORN AL NEPAL

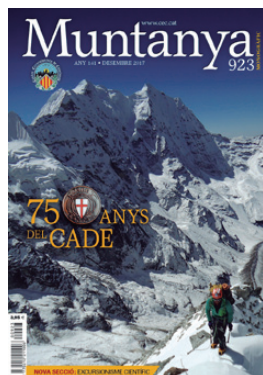
18 El cor del Nepal. De Kàtmandu a Pokhara, **Ferran Alexandri**

24 Ghandruk, un tresc al peu de l'Annapurna Sud, **Ferran Alexandri**

32 La selva de Chitwan. Una de les jungles primàries més grans d'Àsia, **Jordi Canal-Soler**

44 La Pemba, Goli i un reportatge a l'Himàlaia, **Josep Pérez**

52 Viatge d'un geòleg als parcs nacionals de l'oest americà (2), **Albert Martínez Rius**

923 / DESEMBRE (MONOGRÀFIC 75 ANYS DEL CADE)

8 Crònica alpina dels 75 anys del CADE, **Joan Jover**

28 Del mont Tàber al reialme de les neus eternes. Les etapes en la formació alpinística en el CADE, **Jordi Lalueza-Fox**

38 Ensenyant a escalar: Els cursets del CADE (1986-1996), **Adrià Zamel**

58 Kildo Carreté. Una vida dedicada a la muntanya, **Francesc Beato**

66 EXCURSIONISME CIENTÍFIC: Meteorits i excursionisme, **Jordi Llorca**

Comença l'aventura amb viatges CEC

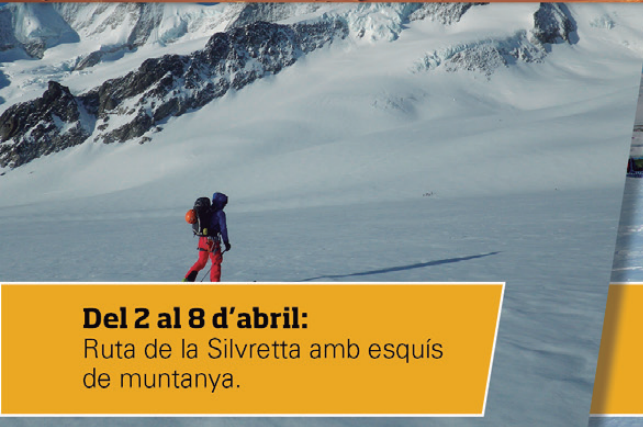
Del 10 al 17 de febrer:

Marroc de contrastos. Des del cim del Toubkal al desert amb camell.

Del 26 de març al 2 d'abril:

Ruta amb esquís de muntanya a l'Oberland bernès.

Del 2 al 8 d'abril:

Ruta de la Silvretta amb esquís de muntanya.

Del 9 al 20 d'abril:

Viatge antropològic a Grenlàndia: Expedició inuit.

Propers viatges:

- Trekking al camp base de l'Everest • Trekking dels Annapurnes
- Islàndia • Tour Vinhamala • Serra de Gredos: cultura i gastronomia
- Patagònia • Tour Mont Blanc • Trekking del Huayhuash • Costa Rica: muntanya i fotografia
- Bolívia • Camino del Inca, Valle Sagrado (Perú) • Jbel Saghro, terra de nòmades (Marroc) • Tour Dolomites • Sibèria. Els nenets de Yamalia • Grenlàndia, expedició inuit • Geòrgia i Armènia

1943 - 2018

LA MOLINA.

75 ANYS D'HISTÒRIA

Cerdanya, Berguedà i Ripollès